

”Se ei tarkoita huostaanottoa, vaan tukea, et jaksetaan siel arjessa ja saadaan pidettyä perheitä yhtenäisinä.”

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia
**PERHETYÖN JALKAUTUMINEN VARHAIS-
KASVATUKSEEN**

-toimintamallista ja sen käyttöönotosta

Milja Leppälahti
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalityö
Kesäkuu 2020

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

LEPPÄLAHTI, MILJA: *”Se ei tarkoita huostaanottoa, vaan tukea, et jaksetaan siel arjessa ja saadaan pidettyä perheitä yhtenäisinä.”* Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista ja sen käyttöönotosta

Pro gradu tutkielma 91s., 2liites.

Sosiaalityö

Kesäkuu 2020

Tutkielma käsittelee varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista ja siitä, miten sen käyttöönotossa on onnistuttu. Perhetyön tarkoituksena on tukea lapsiperheitä ennaltaehkäisevästi, silloin kun ongelmat eivät vielä ole kehittyneet sellaisiksi, että on tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle. Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli on kehitetty Varsinais-Suomen LAPE -hankkeen, eli Lupa auttaa hankkeen aikana. Hankkeiden yhtenä tärkeänä tavoitteena oli siirtää painopiste korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen.

Olen kerännyt tutkimusaineiston haastattelemalla varhaiskasvatuksen ammattilaisia teemahaastattelun avulla. Olen analysoinut haastatteluaineistoni aineistolähtöisen sisällyönanalyysin keinoin. Haastatteluihin osallistui kahden varsinaissuomalaisen kunnan kolmen päiväkodin työntekijöitä. Haastatteluista yksi oli parihaastattelu ja loput kuusi olivat yksilöhaastatteluita. Haastateltavia oli yhteensä kahdeksan henkilöä.

Tutkimusaineistossa korostui se, että perhetyön jalkauttamiselle varhaiskasvatukseen on ilmeinen tarve. Varhaiskasvatuksessa koettiin, että toimintamallin keskeisimpiä hyötyjä ovat moniammatillisen yhteistyön kehittyminen ja perheiden ongelmien ennaltaehkäisy. Aineiston perusteella voidaan todeta, että uusien toimintamallien käyttöönotto on tervetullutta ja uusista toimintamalleista voidaan saada uusia näkökulmia ja työvälineitä. Toimintamallin käyttöön liittyy kuitenkin ongelmakohtia, kuten resurssi- ja lainsäädännölliset haasteet. Myös uusien toimintamallien käyttöönottoon liittyy haasteita.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että sekä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallia että toimintamallin käyttöönottoprosessia on syytä kehittää. Jatko-tutkimustarvetta on ammattilaisten ja asiakkaiden toimintamalliin liittyvistä käyttökoke-muksista muissa kunnissa. Lisäksi olisi tärkeää kiinnittää huomioita resurssikysymyksiin varhaiskasvatuksessa ja perhetyössä, jotta työn kehittäminen olisi mahdollista.

Avainsanat: perhetyö, varhaiskasvatus, moniammatillisuus, käyttöönotto

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI JA PALVELUT SUOMESSA	4
2.1 Lapsiperheiden hyvinvointi ja haasteet Suomessa.....	4
2.2 Perhetyö osana ehkäisevää lastensuojelua	7
2.3 Varhaiskasvatus Suomessa	14
2.4 Moniammatillisuus	15
3 KÄYTTÖÖNOTTO SOSIAALIALAN KONTEKSTISSA.....	18
3.1 Käyttöönotto	18
3.2 LAPE ja Lupa auttaa -hankkeet	22
3.3 Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli.....	25
4 AIHETTA SIVUAVIA TUTKIMUKSIA JA HANKKEITA	29
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	36
5.1 Tutkimustehtävä ja teoreettismetodologiset lähtökohdat.....	36
5.2 Tutkimuksen aineisto	37
5.3 Aineiston analyysi.....	41
5.4 Tutkimuksen eettisyys	44
6 TOIMINTAMALLIN HYÖDYT JA HAASTEET	47
6.1 Moniammatillisuus ja ennaltaehkäisy toimintamallin hedelminä.....	49
6.2 Resurssi- ja lainsäädännönhaasteet kapuloina yhteistyön rattaissa.....	54
7 KÄYTTÖÖNOTTO, ONNISTUMISEN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET....	60
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	71
LÄHTEET.....	82
LIITTEET	92

KUVIOT

Kuvio 1. Nelivuotiaiden lasten vanhempien näkemyksiä perheen hyvinvoinnista %

(Lähde: THL 2019)

Kuvio 2. Implementointiprosessin neljä vaihetta (Lähde: Kasvun tuki 2017)

Kuvio 3. Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin prosessikaavio

(Lähde Sami Luoto 2018)

Kuvio 4. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin hyödyistä

Kuvio 5. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin haasteista

Kuvio 6. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin käyttöönotosta

Kuvio 7. Perheiden haasteet ja tarve perhetyölle

TAULUKOT

Taulukko 1. Esimerkki analyysin etenemisestä

1 JOHDANTO

Ennaltaehkäisevät palvelut ovat olleet viime vuosina keskustelun aiheena hallituksen kärkihankkeen LAPE:n, eli Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman takia. LAPE -hanke oli hallituksen kärkihanke vuosina 2016–2018 ja sen tarkoituksena oli uudistaa lapsi- ja perhepalvelut asiakaslähtöisesti integroiduksi kokonaisuudeksi maakuntien toimintaympäristöön. Lisäksi tavoitteena oli muuttaa palveluita lapsi- ja perhelähtöisemmiksi. Tarkoituksena oli myös vahvistaa lapsen oikeuksia tukevaa toimintakulttuuria lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja omien voimavarojen vahvistamiseksi ja vähentää eriarvoisuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019, 3.) Yhtenä LAPE -hankkeen keskeisenä tavoitteena on se, että perheet saisivat apua ja tukea oikeaan aikaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.) LAPE -hankkeen toimeenpanoa jatketaan Sanna Marinin hallituskaudella 2020–2022 (Valtioneuvosto 2020).

LAPE -hankkeen tärkeänä tavoitteena on ollut painopisteen siirtäminen korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen sekä hoitoon. Tätä tavoitetta tukee oikea-aikainen palvelujen saatavuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 12.) Eriarvoisuuden vähentämisessä keskeistä ovat universaalit palvelut, kuten laadukas varhaiskasvatus. Universaaleilla palveluilla pystytään tukemaan lasten yhdenvertaisuutta sekä torjumaan syrjäytymisen periytyvyyttä yli sukupolvien. 1990-luvun laman jälkeen lasten ja perheiden palveluista on leikattu rahaa ja resursseja niin, että universaalit peruspalvelut ja etuudet ovat vähentyneet ja rahaa on suunnattu korjaaviin palveluihin. Tämä muutos on tehnyt lapsi- ja perhepalvelujen sekä etuuksien kokonaisuudesta kalliimman, byrokraattisemman ja tehottomamman. Lisäksi tällainen muutos on lisännyt eriarvoisuutta lapsi- ja perhepalveluissa. Toiveena on, että LAPE-muutosohjelmassa kehitetyt hyvät käytännöt saatetaan valtakunnallisiksi toimintatavoiksi ja niiden jatkuvuus turvataan. LAPE-muutosohjelman tavoitteena on ollut kääntää painopiste kohti ennaltaehkäiseviä palveluita. Riskinä on kuitenkin se, että resurssien puuttuessa hyvät toimintatavat jäävät hyödyntämättä. (Lastensuojelun keskusliitto 2018, 3.)

Tässä tutkielmassa kiinnostukseni kohteena on ennaltaehkäisevien palveluiden jalkautuminen varhaiskasvatukseen ja uuden työtavan käyttöönotto. Tutkielmassani tuon esille

lapsiperhepalveluita, erityisesti perhetyön jalkautumista varhaiskasvatukseen. Perhetyön tarkoituksena on tukea lapsiperheitä silloin, kun ongelmat eivät vielä ole kasvaneet niin suuriksi, että on tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle. Yksi tällainen palvelu on Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli, joka on kehitetty Varsinais-Suomen LAPE -hankeen, eli Lupa auttaa -hankkeen aikana.

Tutkielmani tarkoituksena on tarkastella sitä, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on toimintamallista ja miten sen käyttöönotossa on onnistuttu. Tämä on erityisen mielenkiintoista aikana, jolloin kehittämishankkeita on paljon. Implementointitiede on kehittynyt viime aikoina sellaiseen suuntaan, että yhä enemmän otetaan mukaan teoreettinen lähestymistapa. Näin saadaan parempi ymmärrys siitä, miksi implementointiprosessi onnistuu tai miksi se epäonnistuu. (Nilsen 2015.) Heidi Muurisen (2019) mukaan kehittämishankkeisiin ja projekteihin on kohdistettu myös kritiikkiä liittyen niiden jatkuvuuden epävarmuuteen. Tarvitaan lisää tutkimusta siitä, miten kokeiluiden seurauksia ja tuloksia pitäisi arvioida sekä miten näitä tuloksia voitaisiin koota ja levittää. (emt. 29, 110.)

Tutkielmani on laadullinen tutkimus, jonka aineiston olen kerännyt haastattelemalla varhaiskasvatuksen ammattilaisia teemahaastatteluiden avulla. Olen analysoinut haastatteluaineistoni aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkielmani paikantuu sosiaalityön alalla varhaiseen tukeen – tukeen, jota jokaiselle avun tarpeessa olevalle perheelle tulisi tarjota ennen kuin ongelmat kasvavat siihen pisteeseen, että tarvitaan lastensuojelun toimia. Nämä palvelut ovat sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita, joiden tarkoituksena on tukea vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa, kuten sosiaalihuoltolaissa on määritelty (Sosiaalihuoltolaki 2014, 13§).

Kiinnostukseni varhaiskasvatuksen ja ennaltaehkäisevän lastensuojelun rajapintatyöskentelyyn ja moniammatilliseen yhteistyöhön on noussut oman työkokemukseni pohjalta. Olen työskennellyt päiväkodissa lastentarhanopettajana ja lastensuojelun avohuollossa sekä palvelutarpeenarviointityössä. Päiväkoti on avainasemassa perheiden haasteita ja tuen tarpeita tunnistettaessa. Lapset viettävät päiväkodissa suuren osan päivästä ja näin

ollen päiväkodin työntekijöillä on arvokasta tietoa lapsista ja heidän perheistään. Päiväkodin henkilökunnan ensisijainen tehtävä on kuitenkin kasvatus ja opetus, eikä heillä ole resursseja pitkäjänteiseen työskentelyyn perheiden kanssa. Tiivis ja toimiva yhteistyö perhetyön kanssa voisi vastata sekä perheiden että varhaiskasvatuksen tarpeisiin perheiden tukemisessa. Perhetyöntekijöillä on ammattitaitoa ja kokemusta perheiden erilaisista haasteista ja perheiden tukemisesta haasteiden voittamiseksi. Katariina Pärnän (2012) mukaan moniammatillisen yhteistyön kehittäminen on keskeistä, koska näin perheet voivat saada laadukkaita, tuloksellisia ja vaikuttavia palveluita lähellä arkisia toimintaympäristöjään. Aulikki Kananojan ja Kristiina Ruuskasen (2019) mukaan moniammatilliseen tiimityöhön siirtyminen nähdään vaikuttavana tekijänä resurssivajeessa, joka on todellisuutta niin varhaiskasvatuksessa kuin sosiaalitoimen puolella. Yhtenä tärkeänä tekijänä tilanteen parantamisessa olisi varhaisen tuen ja ehkäisevän toiminnan lisääminen perhetyön avulla. (emt. 12.)

Tutkielmani viitekehys muodostuu suomalaisten lapsiperheiden hyvinvoinnista ja niistä haasteista, joita he tänä päivänä kohtaavat. Lisäksi viitekehystä ovat muodostamassa perhetyö ja sen paikannus lapsiperheille tarjottavissa palveluissa sekä perhetyön ja varhaiskasvatuksen moniammatillinen yhteistyö. Käsittelen myös uuden toimintatavan käyttöönottoa, erityisesti lapsi- ja perhepalveluiden kontekstissa. Teoriaosuuden jälkeen kerron omasta tutkimuksestani ja sen etenemisestä sekä tutkimuksen tekoon liittyvistä eettisistä kysymyksistä. Tämän jälkeen kahdessa seuraavassa luvussa kerron tutkimukseni tuloksista. Lopuksi vedän tutkimustulokseni yhteen, teen johtopäätöksiä ja pohdin niiden merkitystä suhteessa aiempaan tutkimukseen, jota aiheesta on tehty.

2 LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI JA PALVELUT SUOMESSA

Tutkielmani keskeisiä käsitteitä ovat perhetyö, varhaiskasvatus sekä moniammatillisuus. Tässä luvussa määrittelen nämä käsitteet ja sen todellisuuden, johon tutkielmani paikantuu. Lisäksi määrittelen perhettä käsitteenä, perheiden hyvinvointia sekä lapsiperheiden kohtaamia haasteita. On tärkeää ymmärtää millaisessa todellisuudessa ja millaisten haasteiden kanssa lapsiperheet elävät. Nämä ovat niitä haasteita, joihin pyritään vastaamaan erilaisilla hankkeilla ja toimintamalleilla, kuten tutkimukseni kohteena olevalla Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallilla. Luvussa 2.2 kerron perhetyöstä ja siitä, mihin se asettuu lapsi- ja perhepalveluissa. Luvussa 2.3 käsittelen varhaiskasvatusta ja lopuksi moniammatillisuutta sekä siihen liittyviä haasteita. Perhetyö on osa sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita, mutta perhetyötä tehdään myös lastensuojelun asiakkuudessa. Tässä tutkimuksessa keskityn perhetyöhön ennaltaehkäisevänä työmuotona. Tällöin perhetyötä tehdään sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa.

2.1 Lapsiperheiden hyvinvointi ja haasteet Suomessa

Perheet ovat tänä päivänä moninaisia, eikä perheen määritelmä ole yksinkertainen. Perhe voi olla esimerkiksi ydinperhe, uusperhe tai sateenkaariperhe. Perhe voi tarkoittaa myös kolmi- tai neliapilaperhettä, eli perhettä, jossa lapsella on enemmän kuin kaksi sosiaalista vanhempaa. (Mykkänen, Böök 2017, 76.) Tilastokeskuksen määritelmän mukaan perheeksi määritellään avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet lapsettomat parit. Lapsiperheeksi katsotaan avio- ja avoliitossa sekä rekisteröidyssä parisuhteessa olevat henkilöt ja heidän vähintään yksi alle 18-vuotias lapsensa tai yksi vanhempi lapsineen. Lapsiperheitä oli Suomessa vuoden 2018 loppuun mennessä 562000 (Tilastokeskus 2019).

Tarkastelen seuraavaksi lapsiperheiden hyvinvointia Suomessa. Hyvinvointi voidaan määrittellä muodostuvan terveydestä, materiaalisesta hyvinvoinnista ja koetusta hyvinvoinnista. Materiaalisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan aineellisia elinoloja sekä taloudellista toimeentuloa. Koettu hyvinvointi muodostuu terveydentilasta ja tyytyväisyydestä

elämään. Suomalaisen hyvinvointi on parantunut viimeisten vuosikymmenten aikana. Hyvinvointierot eri väestöryhmien välillä ovat kuitenkin kasvaneet. Tuloerot, työttömyys sekä toimeentulotuen varassa elävien määrä on kasvanut. Köyhyys on lisääntynyt. Edellä mainitut muutokset heijastuvat myös lapsiperheiden elämään. Suurin osa suomalaisista voi hyvin, mutta pienelle osalle suomalaisia on kasaantunut vaikeaa pahoinvointia. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 13; Eskola 2014, 3.) Geneettisellä perimällä, kasvuolosuhteilla sekä ympäröivällä yhteiskunnalla on merkittävä vaikutus ihmiseen. Vanhempien koulutustaso, taloudellinen tilanne ja mielenterveysongelmat ovat kiinteässä yhteydessä lapsen myöhempään hyvinvointiin sekä mielenterveyden ongelmiin. (Paananen & Gissler 2014, 208–211.)

Eskolan (2014) mukaan se, että osa lapsista ja nuorista voi huonosti on inhimillisesti väärin ja yhteiskunnan tulevaisuuden potentiaalin tuhlaamista. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa, kuten Suomessa, yhteiskunnan rooli on merkittävä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisessa toimeentulon turvaamisen, sekä hoidon ja kasvatuksen avulla. Tässä on kuitenkin suuria puutteita. 1990-luvun laman aikaan lasten ja nuorten palveluista leikattiin. Näiden leikkausten myötä heikennettiin kaikkien lasten hyvän kasvun edellytyksiä ja samalla luotiin tarve korjaaville palveluille. Palvelut, joista silloin leikattiin, olivat esimerkiksi lapsiperheiden kotipalvelu, kouluterveydenhuolto ja oppilashuolto. Lisäksi eriarvoisuutta ehkäisevät ja lapsiperheitä koskevat tulonsiirrot eivät ole nousseet riittävästi elinkustannusten noustessa. Syrjäytymiskierrettä voidaan ehkäistä tarjoamalla syrjäytymistä ehkäiseviä toimia, joiden vaikuttavuudesta on tutkimusnäyttöä. Korjaavia palveluita tulisi kohdistaa niitä tarvitseville lapsille ja nuorille. Korjaavia toimia tulisi osoittaa hyvissä ajoin ja riittävän laajasti niitä tarvitseviin kohteisiin, kuten koti, neuvola, varhaiskasvatus ja koulu. (emt. 3–4.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos seuraa säännöllisesti lapsiperheiden hyvinvointia Suomessa. Vuonna 2018 kyselytutkimus kohdistettiin neljä vuotiaisiin lapsiin ja heidän vanhempiinsa. Tutkimukseen osallistui 17009 perhettä 290 kunnassa Manner-Suomessa. Tutkimukseen osallistuneet perheet oli rekrytoitu laajan terveystarkastuksen yhteydessä terveydenhoitajan toimesta. Kyselyyn osallistuivat myös lastenneuvolan terveydenhoitajat. Tutkimuksessa selvisi, että nelivuotiaat lapset ja heidän perheensä voivat pääsääntöisesti hyvin. Yksi kyselyssä esiin tullut huolenaihe oli lapsen kohdistuva kiusaaminen,

jota on kohdannut joka kolmas lapsi. Tutkimuksessa tulivat esiin myös erot sukupuolten välillä. Poikien hyvinvointiin liittyi tyttöjä enemmän huolta. Lastenneuvolan terveydenhoitajien mukaan poikien perheillä ja erillään toisistaan asuvien vanhempien perheissä oli muita todennäköisemmin tarvetta tuelle. (Vuorenmaa 2019, 1.)

Kuvio 1. Nelivuotiaiden lasten vanhempien näkemyksiä perheen hyvinvoinnista % (Lähde: THL 2019)

Vanhemmuuteen liittyvät jaksamisen haasteet ovat kasaantuneet perheisiin, joissa lapsen kanssa asuu vain yksi vanhempi. Kyselyn mukaan vanhempaan ja parisuhteeseen liittyvistä tuen tarpeista on vaikeampi kertoa ammattilaisille, kuin lapseen liittyvistä tuen tarpeista. Erityisesti vanhemmuuteen liittyvät haasteet jätettiin kertomatta, jos ne liittyivät vanhemman omaan jaksamiseen, psyykkiseen kuormittuneisuuteen tai yksinäisyyteen. Kyselyn mukaan suurin osa vanhemmista koki tarvitsevansa tukea lapsiperhepalveluiden ammattilaisilta, mutta he eivät kertoneet sitä. Lastenneuvolan terveydenhoitajat toivat kyselyssä esille, että vanhempien suurimmat tuen tarpeet liittyvät vanhemman jaksamiseen ja lapsen ikätasoiseen kehitykseen liittyviin asioihin. (Vuorenmaa 2019, 1.)

Tilastokeskuksen mukaan noin joka toisen lapsen vanhemmat ovat eronneet. Avioerot ovat siis osa yhä useamman perheen elämää. On syytä huomioida, että avioerot eivät näy erotilastoissa, koska avoliitto ei ole tilastoissa näkyvä siviilisääty (Suomen virallinen tilasto 2018). Koko perhesysteemillä ja sen ihmissuhteilla on suuri vaikutus lapsen

hyvinvointiin. Mykkäsen ja Böökin (2017) mukaan lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ovat yhteydessä lapsen perheyhteisö ja perheen elämäntilanne. Erilaiset muutokset lapsen elämässä, kuten vanhempien ero, sisaruksen syntymä tai muutto toiselle paikkakunnalle ovat merkittäviä. Vanhemmat kohtaavat tänä päivänä paljon erilaisia odotuksia, joilla on vaikutuksia perheiden arkeen. Tästä syystä vanhempien tukeminen on tärkeässä roolissa lapsen hyvinvoinnin kannalta. (emt. 75, 78, 82.)

2.2 Perhetyö osana ehkäisevää lastensuojelua

Ennaltaehkäisevä lastensuojelu palvelujärjestelmässä

Lapsen hyvinvoinnin perustan muodostavat kasvuolosuhteiden lisäksi toimivat palvelut. Lapsille ja perheille suunnatut palvelut voidaan jakaa edistäviin, ehkäiseviin ja korjaaviin palveluihin. Edistäviin ja ehkäiseviin palveluihin kuuluvat esimerkiksi kaikille lapsille suunnatut peruspalvelut, kuten neuvolajärjestelmä, päiväkotiki ja koulu. Korjaaviin palveluihin kuuluvat esimerkiksi erityis- ja vaativamman tason lapsi- ja perhepalvelut, kuten lastensuojelu ja lastenpsykiatria. (Halme & Perälä 2014, 217; Heino & Bardy 2013; 33; Sosiaali- ja terveysministeriö i.a., 14.) Ennen vuonna 2015 voimaan tullutta sosiaalihuoltolakia perhetyö kuului korjaaviin palveluihin. Lakimuutoksen jälkeen perhetyö kuuluu edistäviin ja ennaltaehkäiseviin palveluihin. Sosiaalihuoltolain palveluja saadaksesen lapsella ja perheellä tulee olla sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus.

Lapsille ja perheille tarjottavista sosiaalipalveluista on säädetty sosiaalihuoltolaissa ja lastensuojelulaissa. Lainsäädännössä on viime vuosina tapahtunut merkittäviä muutoksia, kuten sosiaalihuoltolain uudistus vuonna 2015. Uudistuksessa pyrittiin vahvistamaan ehkäisevien palveluiden osuutta yleisissä perhepalveluissa. Näitä palveluita ovat esimerkiksi kotipalvelu, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta sekä perhetyö. Kyseisiä palveluita tulee saada yleisinä perhepalveluina ilman lastensuojelun asiakkuutta. (Hämeen-Anttila 2017, 216.) Hallituksen esityksessä (HE 164/2014) sosiaalihuoltolain muutokseen liittyen on mainittu, että lain tarkoituksena oli painopisteen siirtäminen erityispalveluista yleispalveluihin. Sosiaalihuoltolain tullessa voimaan osa lastensuojelun avohuollon

tukitoimista siirtyi sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi. Tällä muutoksella tavoiteltiin matalampaa avun hakemisen kynnystä ja sen turvaamista, että perheet saavat apua ja tukea oikeaan aikaan.

Ehkäisevästä lastensuojelusta säädetään lastensuojelulaissa. Lain mukaan ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan sitä, että lastensuojelun lisäksi kunnalla on velvollisuus järjestää lasten ja nuorten hyvinvointia edistävää ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun avulla turvataan lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua ovat tuki ja erityinen tuki esimerkiksi koulussa, päivähoitossa ja muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelulaki 2007, 3a§.) Ehkäisevä lastensuojelu tuli käsitteenä lastensuojelulakiin vuonna 2007. Sen tarkoituksena on varmistaa, että lapsi saa apua ja erityistä tukea peruspalveluissa, kuten koulussa ja päivähoitossa. (Sinko & Muuronen 2013.)

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun ja oikea-aikaisen tuen tarjoamiseen liittyy haasteita. Näitä haasteita ovat esimerkiksi suuret asiakasmäärät ja se, että lapset ja perheet eivät saa tarvitsemaansa tukea peruspalveluissa. Myös lastensuojelun kuormittunut tilanne, riittämättömät työntekijäresurssit ja ongelmat, jotka liittyvä palkkaukseen ja johtamiseen aiheuttavat haasteita. Lainsäädännön aiheuttama sekaannus ja lakien päällekkäisyys haastavat ennaltaehkäisevän lastensuojelun toteutumisen.

Heino (2014) tuo esille, että ehkäisevä lastensuojelu ei ole toiminut tarkoitetulla tavalla, vaan lastensuojelun tarve on viime vuosina kasvanut. Lapset ja nuoret eivät Heinon mukaan saa tarvitsemaansa tukea peruspalveluissa. Peruspalveluita kuten kotipalvelua, kasvatus- ja perheneuvolaa sekä päivähoitossa saatavia erityisen tuen palveluita tulisi kehittää. (emt. 288–289.) Iso osa lastensuojelun työntekijöistä on pitänyt resursseja riittämättöminä, jotta niitä olisi voitu tarpeeksi jakaa varhaiseen tukeen ja ennaltaehkäisyyn (Sinko & Muuronen 2013.) Lasten määrä hyvinvointipalveluissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon erityis- ja peruspalvelujen piirissä on kasvanut. Lasten määrä on kasvanut myös lastensuojelun piirissä. Peruspalveluissa, koulussa ja päivähoitossa ei katsota olevan tarpeeksi voimavaroja tukemaan oireilevia lapsia ja näin ollen tarve lastensuojelulle kasvaa.

Kun varhaista tukea ei päästä toteuttamaan riittävällä volyyymillä riittävän ajoissa, ongelmat pahenevat ja kasaantuvat. Valitettavasti ehkäisevä lastensuojelu ei näin ollen ehkäise lastensuojelun tarvetta. (Heino 2014, 288–289.) Vuonna 2018 kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä kasvoi 6,9 prosenttia edellisestä vuodesta. Myös huostassa olleiden lasten määrä kasvoi, vaikkakin vähemmän, 2,3 prosenttia. Kaiken kaikkiaan kodin ulkopuolelle sijoitettiin vuoden 2018 aikana yhteensä 18544 lasta. Edellisestä vuodesta lukumäärä kasvoi 2,6 prosenttia. Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärä väheni 1,8 prosenttia vuodesta 2017. (Kuoppala, Forsell & Säkkinen 2019, 1.)

Araneva (2016) on esittänyt kritiikkiä vuonna 2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain vaikutuksista lastensuojelulakiin. Hänen mukaansa vahinkoa on aiheuttanut hämmennys, jonka valtaan lastensuojelun työntekijät ovat joutuneet, kun he eivät ole olleet varmoja siitä, kumpaa lakia tulisi noudattaa lasta koskevassa asiassa. Aranevan mukaan lastensuojeluasian vireille tulo ja asiakkuuden alkamisen ajankohta ovat hämärtyneet, vaikka lain esitöiden mukaan juuri siihen oli tarkoitus tulla selvennystä. Aranevan mukaan lakien tulkinnan ongelmat saattavat johtaa siihen, että lapsen tarvitseman tuen saaminen viivästyy. Tämä johtuu siitä, että lapsi kierrätetään peruspalveluiden kautta, mikäli perhe suostuu ottamaan apua sitä kautta vastaan. (emt. 6.) Myös Turun yliopiston sosiaalityön professori Leo Nyqvist (2018) on kritisoinut sosiaalihuoltolakia. Hänen mukaansa sosiaalihuoltolaille on yritetty paikkailla lastensuojelulain lastensuojelupainotteista ja hallinnollisjuridista rakennetta, mutta tuloksena on sekava säädöskokonaisuus ja päällekkäisyyttä lastensuojelulain kanssa. Nyqvistin mukaan Suomessa olisi ollut hyvä toimia Ruotsin mallin mukaan. Se olisi tarkoittanut sitä, että olisi muodostettu yksi integroitu laki, johon olisi sisältynyt perheen palvelutarpeet ilman erillistä lastensuojelulakia. Viimeiset kymmenen vuotta ovat olleet kolmannen lastensuojelulain aikaa. 1990-luvun laman jälkeen huostaanotot ovat lisääntyneet ja erikoistuneet sekä eriytyneet palvelut ovat tulleet korvaamaan peruspalveluita. Lastensuojelun tehtäväksi on muodostunut turvata lapsiperheille palvelut, joita he eivät muuten saa. Vuosien 2006–2010 aikana laitos- ja perhehoidon käyttökustannukset ovat nousseet 43 prosenttia ja muut kulut ovat laskeneet kymmenen prosenttia. (Nyqvist 2018.)

Kananojan ja Ruuskasen (2019) mukaan lastensuojelutyön kuormittavuutta voidaan pitää vakavana. Kuormittavuuden taustalla ovat sosiaalityöntekijöiden ja sijaisten

rekrytointiongelmat. Lisäksi haasteita tuo työn organisointiin, työoloihin ja johtamiseen sekä palkitsemiseen liittyvät ongelmat. Kananon ja Ruuskanen esitys nopeiksi ratkaisuksi lastensuojelun ongelmiin olisi kunta- ja työntekijätasoinen täsmätuki sekä sijaispoolien muodostaminen. (Kananon & Ruuskanen 2019, 11, 12.)

Varhainen tuki ja varhainen puuttuminen

Varhaisen puuttumisen korostamisen vaihe paikantuu vuosituhannen vaihteeseen, toteaa Satka (2009). Rautio (2016, 29) kirjoittaa väitöskirjassaan, että perheiden tukemiseen liittyvät käsitteet, menetelmät ja työmuodot ovat monenlaisia. Perhekeskukset ja neuvolat ovat esimerkkejä varhaisesta tuesta. Varhaisen tuen määrittely on yhteydessä early intervention -käsitteeseen, joka on suomennettu varhainen puuttuminen termiksi. Varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa on nähty painottuneen tuen tarpeen tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen. (Heinämäki 2006, 18.)

Varhainen tuki käsitettä voidaan ymmärtää interventioiden kautta. Interventiot voivat olla joko universaaleja, kaikille yhteisiä tai kohdennettuja, tietyille riskiryhmälle. Varhaiset interventiot ovat ehkäiseviä, suojelevia ja terapeuttisia. Ehkäisevien interventioiden tarkoitus voi olla ongelmia ehkäisevää tai niiden pahenemista ehkäisevää. Suojelevassa interventiossa tiettyä riskiryhmää suojellaan riskeiltä. Tukevat tai terapeuttiset varhaiset interventiot taas kohdennetaan pieniin pulmiin tai ongelmiin, jotka ovat kehittymässä ja niiden paheneminen halutaan katkaista. Tukevien varhaisten interventioiden tarkoituksena on se, että niiden avulla voidaan tunnistaa lisätuen tarve. Kaikkien interventioiden tarkoituksena on olla avuksi ja tueksi ja niitä vastaanottavan edun mukaisia. (Statham & Smith 2010, 20–27.)

Perhetyön määritelmä

2015 vuoden huhtikuussa tuli voimaan uusi sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Uuden lain tarkoituksena on siirtää painopistettä korjaavista palveluista ennaltaehkäiseviin peruspalveluihin. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2017, 13.) Sosiaalihuoltolain 13 § mukaan:

”Lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Palveluja on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan.

Palvelujen on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.” (Sosiaalihuoltolaki 2014, 13§.)

Perhetyö on osa sosiaalihuoltolain 13 § säädettyjä sosiaalipalveluja ja perheillä on oikeus saada sitä ilman lastensuojelun asiakkuutta. Kunnilla on oikeus organisoida perhetyö haluamallaan tavalla. Sen on kuitenkin toteuduttava ja siinä on sovellettava sosiaalihuoltolakia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 59.) Perhetyön on sosiaalihuoltolain mukainen palvelu, joka ei vaadi lastensuojeluasiakkuutta. Perhetyötä toteutetaan sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa. Perhetyön painopiste on olla matalan kynnyksen tukea ja sillä pyritään ehkäisemään lastensuojelun tarvetta. Perhetyön tarkoituksena on tukea perhettä niin, että he löytävät voimavaroja arjessa selviytymiseen. Perhetyön keskiössä voi olla esimerkiksi perheen vuorovaikutuksen parantaminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2017 julkaisemassa sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa on annettu selkeät ohjeet siihen, mitä perhetyö on ja miten se tulisi järjestää. Oppaan mukaan perhetyön tarkoituksena on vanhemmuuden tukeminen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaaminen sekä arjen hallinnan tukeminen. Perhetyöllä voidaan myös tukea perheen toimintakykyä uudessa elämäntilanteessa. Yksi perhetyön tehtävistä on syrjäytymisen ehkäisy. Perhetyötä on asiakkaille maksutonta. On tärkeää, että perhe saa perhetyön tukea oikea-aikaisesti ja se on osa peruspalveluja. Perhetyön tulisi aina olla suunnitelmallista ja pitkäjänteistä. Lisäksi on tärkeää, että se on perhekohtaista, niin että työmuodot vastaavat perheen tarpeita. LAPE -hankkeen myötä perhetyötä pyritään saamaan osaksi perhekeskustoimintamallia. Perhekeskusmallilla tarkoitetaan lähipalveluiden kokonaisuutta, jossa kaikki palvelut löytyisivät keskitetysti samasta paikasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 58.)

Lastensuojelun asiakkuudessa oleva perhe voi saada sekä perhetyötä että tehostettua perhetyötä. Tehostetusta perhetyöstä on intensiivisempää ja sitä tarjotaan yleensä perheen kriisitilanteissa. Perhetyö on määritelty vuoden 2015 alussa voimaan tulleen sosiaalihuoltolain pykälän 18 mukaan seuraavasti:

”Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi.

Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi.” (Sosiaalihuoltolaki 2014, 18§.)

Lastensuojelu 2018 tilastoraportin mukaan sosiaalihuoltolain 18 § mukaista perhetyötä vuonna 2015 sai Suomessa 10707 perhettä. Vuoteen 2018 mennessä perhetyötä vastaanottavien perheiden määrä on kasvanut 17691 perheeseen, mikä on 3,1 prosenttia kaikista lapsiperheistä. (Kuoppala, Forsell & Säkkinen 2019, 13.)

Rönkkö ja Rytönen (2010) ovat kuvanneet, että perhetyöksi on kutsuttu monenlaista yhteiskunnallisten palveluntuottajien työskentelyä perheiden kanssa ja siksi perhetyötä on ollut tarve määritellä täsmällisemmin sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tarkemmin määrittelyn tarpeeseen on vaikuttanut hyvin kirjavat perhetyöksi kutsutut työkäytännöt. Perhetyötä on haluttu profiloida selkeämmin omaksi työmuodokseen ja otteekseen, jota määrittää suunnitelmallisuus. (emt. 28.) Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen (2012) määrittelevät perhetyön olevan perhetyöntekijän ammatillista ja tavoitteellista työskentelyä perheiden kanssa heidän erilaisissa elämäntilanteissaan. Perhetyön keskeisiä toiminta-ajatuksia ovat varhainen tuki ja ennaltaehkäisy. Perhetyö voi olla kunnan tai kuntayhtymän järjestämää, tai sitä voidaan ostaa kolmannen sektorin tai yksityisen palveluntuottajan palveluna. Järvisen yms. mukaan perhetyö käsitteenä ja perheiden elämäntilanteet ovat moninaisia ja siksi perhetyökin voi olla sitä. (emt. 12–13.) Perhetyössä on tärkeää tunnistaa tuen tarpeet ja tarjota sitä ennen kuin ongelmat kärjistyvät ja muuttuvat pysyviksi (emt. 15.)

Perhetyön muodot vaihtelevat riippuen perheiden tarpeista ja elämäntilanteista sekä perhetyöntekijän ammatillisesta osaamisesta ja kiinnostuksen kohteista. Perhetyö voi olla tukea ja tiedon jakamista liittyen lasten hoitoon ja kasvatukseen. Lisäksi se voi olla vanhempien ohjaamista päivärytmiin, säännöllisiin ruokailuihin ja nukkumiseen liittyvissä asioissa sekä tukea vanhempien ja lasten vuorovaikutukseen. Työskentelyssä voidaan käyttää erilaisia työmenetelmiä kuten kartoituslomakkeita, kortteja ja roolikarttoja. Perhetyön työmenetelmiä ovat lisäksi suunnittelu, dokumentointi ja tavoitteiden laatiminen sekä palautekeskustelut. Myös vanhemmuuden, parisuhteen ja perhetilanteen arviointi ovat perhetyön työmenetelmiä. Erilaisia työmenetelmiä käyttäessään perhetyöntekijän tulee olla tietoinen siitä teoreettisesta viitekehystä, jolla hän työskentelytapaa perustelee. Perhetyö pitää usein sisällään kotikäyntejä, arjen hallinnan keinoja, keskustelua ja toiminnallisia menetelmiä. Perhetyöntekijältä vaaditaan tietoa eri ikäisten lasten kasvusta ja kehityksestä ja taitoa kohdata sekä lapsi että vanhempi. Lisäksi perhetyöntekijälle on hyötyä palvelujärjestelmän tuntemisesta, jotta hän voi tarvittaessa ohjata vanhempia ja lapsia erilaisten palvelujen kuten mielenterveys- ja päihdepalvelujen pariin. Järvisen ja hänen tutkijakollegojensa mukaan tärkeintä on kuitenkin työntekijän perheelle antama kiireetön yhteinen aika sekä läsnäolo. Perhetyössä tärkeintä on luottamuksellinen suhde ja siinä tapahtuva keskustelu. (Järvinen ym. 2012, 158; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.)

Perhetyötä palveluna tuottavat kunnat, järjestöt ja yksityiset palveluntuottajat (Järvinen ym. 2012, 66). Perhetyöntekijä ei ole nimikesuojattu ammatti. Laissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005) on säädetty siitä, millainen koulutus vaaditaan sosiaalihoitajan työhön. Ammattiin vaaditaan sosiaalialle suuntaava sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto. Laissa säädetään lähihoitajan ammattikelpoisuudesta. Lähihoitajan ammattiin vaaditaan tehtävään soveltuva sosiaali- ja terveysalan perustutkinto tai jokin muu vastaava tutkinto. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 2005, 6§, 8§.) Perhetyötä voi tehdä sosiaalihoitaja tai lähihoitaja.

2.3 Varhaiskasvatus Suomessa

Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallisen ja tavoitteellisen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus, jossa keskeistä on pedagogiikka. Varhaiskasvatustilain mukaan varhaiskasvatusta tarjoavat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. (Varhaiskasvatustilaki 2018, 1§, 2§.) Tässä tutkimuksessa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan edellä mainittuja varhaiskasvatusmuotoja.

Suomalainen varhaiskasvatus on kokenut suuria muutoksia viimeisten vuosien aikana. Muutokset ovat olleet sekä rakenteellisia että poliittisia. Suurimmat muutokset ovat olleet varhaiskasvatuksen siirtyminen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alaisuuteen vuonna 2013. Toinen suuri muutos on ollut uusi vuonna 2015 voimaan tullut varhaiskasvatustilaki. Muutosten myötä varhaiskasvatuksen asema yhteiskunnassa on selkiytynyt ja se on siirtynyt selkeästi osaksi kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. Varhaiskasvatuksen ajatellaan saaneen enemmän valtaa ja arvostusta, jonka se epäilemättä ansaitsee. Lain muutosten myötä enää ei tulisi ajatella niin, että vanhemmalla on oikeus saada lapselleen päivähoitopaikka, vaan että lapsella on oikeus saada korkeatasoista varhaiskasvatusta. (Koi-vula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 9–10.) Lapsen subjektiivisen oikeuden varhaiskasvatukseen nähdään vahvistavan lasten yhdenvertaisuutta. Varhaiskasvatuksen ja koulutuksen on todettu olevan yksi keskeisimmistä tavoista ehkäistä syrjäytymistä. (emt. 39.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumista ohjataan kansallisten ja paikallisten opetus-suunnitelmien sekä lakien ja asetusten avulla. Valtakunnallisten varhaiskasvatustilain perusteiden (2016) tarkoituksena on turvata yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen koko maassa ja niitä ohjataan valtakunnallisilla ja kunnan omilla asiakirjoilla. (Salminen & Poikonen 2017, 61.) Varhaiskasvatustilain perusteet on opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan tulisi määritellä paikalliset ja lasten omat varhaiskasvatustilain perusteet. Varhaiskasvatustilain perusteet antaa siis suuntaviivat varhaiskasvatuksen toteuttamiselle. Varhaiskasvatustilaki ohjaa varhaiskasvatuksen perusteiden laatimista. Varhaiskasvatus on osa koulutusjärjestelmää ja sen tehtävänä on huoltajien antaman kasvatuksen tukeminen ja täydentäminen.

Varhaiskasvatusta ohjataan valtakunnallisesti, jotta se takaisi yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Varhaiskasvatuksen perusteiden tehtävänä on siis tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteuttamista sekä kehittämistä. (Opetushallitus 2018, 3.)

Suomi on sitoutunut YK:n lasten oikeuksien sopimukseen, jossa luetellaan ihmisoikeudet, jotka kuuluvat lapsille. Sopimuksessa myös annetaan valtiolle vastuu toteuttaa lapsille kuuluvat oikeudet. Sopimuksen neljä yleisperiaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, lapsien oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemyksen huomioiminen. (Suomen Unicef i.a.) Varhaiskasvatus on isossa roolissa pienten lasten oikeuksien toteuttamisessa. Varhaiskasvatuslaki nojaa vahvasti lapsen oikeuksien sopimukseen. Päättäjien ja kasvattajien odotetaan suunnittelevan toimintaa lapsen etu huomioiden. (Turja & Vuorisalo 2017, 38.)

2.4 Moniammatillisuus

Varhaiskasvatuslaissa määritellään varhaiskasvatuksen tavoitteet. Lain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu tunnistaa lapsen yksilöllinen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. (Varhaiskasvatuslaki 2018, 3§.) Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa viitataan tähän varhaiskasvatuslain kohtaan, joka velvoittaa varhaiskasvatusta järjestävää kuntaa monialaiseen yhteistyöhön ja tarvittaessa yhteistyörakenteiden luomiseen. Varhaiskasvatuksessa tulisi tehdä yhteistyötä monien eri alojen ammattilaistan kanssa. Yhteistyötahoja ovat esimerkiksi neuvola, lastensuojelu ja terveydenhuollon ammattilaiset sekä sosiaalipalveluiden toimijat. Yhteistyötä tulisi tiivistää varsinkin tilanteissa, joissa lapsen hyvinvoinnista herää huoli ja lapselle pyritään suunnittelemaan ja järjestämään tukimuotoja. (Opetushallitus 2018, 30–31.)

Isoherrasen (2008) mukaan moniammatillinen yhteistyöstä on alettu keskustelemaan 1980-luvun lopussa ja Suomessa erityisesti 1990-luvulla. Moniammatillinen (multiprofessional, interprofessional, trans-/crossprofessional) yhteistyön käsite on hyvin monimerkityksinen ja epämääräinen. Se voidaan nähdä sateenvarjokäsitteenä monenlaiselle

asiantuntijoiden yhteistyölle. Yksinkertaistetusti moniammatillinen yhteistyö voidaan nähdä niin, että asiantuntijoilla on yhteinen tavoite tai työn suoritettavanaan ja he yhdistävät tietonsa ja osaamisensa sen saavuttamiseksi. Erilaisten näkökulmien yhdistämisen avulla voidaan parhaimmillaan saavuttaa systeeminen kokonaisnäkemys asiasta.

Moniammatillisuuden toteutumisen kannalta on keskeistä, että asiantuntijoilla on mahdollisuus kaiken tarpeellisen tiedon kokoamiselle, prosessoinnille ja yhteisen tavoitteen rakentamiselle. Toinen vaihtoehto on se, että asiantuntijat tekevät työtä rinnakkain, erilaisin tavoittein niin, että yhteisen käsityksen muodostamiselle ei jää sijaa. (emt. 33.) Moniammatillisuuden todelliselle toteutumiselle on tärkeää, että kaikki saavat osallistua keskusteluun ja päätöksentekoon ja tuoda siihen oman osaamisensa. Moniammatillisuuden toteutumisen keskiössä on asiakaslähtöisyys. Jotta voidaan edes puhua moniammatillisuuden toteutumisesta, osallistujilla on oltava kyky taitavaan keskusteluun. Lisäksi organisaatiolla tulee olla rakenteet, jotka mahdollistavat ja tukevat keskustelua. (emt. 34.) Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillinen yhteistyö voidaan nähdä asiantuntijoiden työskentelynä, jossa pyrkimyksenä on asiakkaan kokonaisuuden huomioiminen (Isoherranen 2005, 14).

Pärnän (2012) mukaan moniammatillisen yhteistyön ajatellaan usein liittyvän vaativiin asiakastilanteisiin, esimerkiksi asiakkaan sairauden hoitoon tai hänen elämänhallinnan haasteisiinsa. Pärnän mukaan nykyisen sosiaali- ja terveydenhuollon poliittishallinnollinen ohjaus painottaa moniammatillisen yhteistyön roolia ennaltaehkäisevässä työssä kuten lapsiperheille tarjottavissa varhaisen tuen palveluissa ja ehkäisevässä lastensuojelussa. Pärnä toteaa, että hänen tutkimuksensa tuloksena on syntynyt ajatus siitä, että yhteistyön aloitus vaatii asiakaslähtöisen yhteistyötarpeen tunnustamista sekä yhteistyötahtoa. Pärnän mukaan luottamus ammattilaisten välillä helpottaa neuvottelua professioiden rajapinnoilla ja mahdollistaa rajojen ylityksen. Toisena tärkeänä havaintona on se, että tavoitteet tehtävälle työlle voivat olla monitasoisia ja prosessimaisesti eteneviä. Tämän ymmärtäminen ja tavoitteiden konkretisointi tukevat yhteistyötä. Moniammatillinen yhteistyö on tärkeä nähdä prosessina, jossa keskeistä on resurssien, vastuun ja osaamisen jakaminen. Prosessin kehittäminen yhdessä auttaa uusien yhteistyökäytäntöjen sisäistämistä ja juurtumista työyhteisöihin. (emt. 4.)

Myös Rautio (2016) käsittelee väitöskirjassaan moniammatillisuutta. Hänen väitöstutkimuksessaan tutkimuksen kohteena on malli, jossa moniammatillisuus toteutuu neuvolan terveydenhoitajan ja perhetyöntekijän työparityöskentelynä. Raution mukaan tällaisessa mallissa terveydenhuollon ja sosiaalialan ammattilaisen tiedot ja taidot yhdistyvät ja näin asiakasperhettä voidaan tukea parhaalla mahdollisella tavalla. Kun vanhemmat otetaan jo suunnitteluvaiheessa mukaan työskentelyyn salassapitosäädökset eivät Raution mukaan ole esteenä. (emt. 51, 53.) Järvinen ym. (2012, 78) tuovat esille, että perhetyötä voidaan toteuttaa varhaiskasvatuspalveluissa ja yhteistyön muodot kehittyvät ja muotoutuvat jatkuvasti. He ovat esittäneet, että varhaiskasvatuksessa voi olla oma perhetyöntekijä tai varhaiskasvattaja tekee itse perhetyötä oman työnsä puitteissa.

Isoherrasen (2008) mukaan systeeminen ajattelu on uutta yhteistyön tasoa edellyttävän työskentelyn teoreettinen lähtökohta. Systeemi voi olla mikä tahansa biologinen organisiimi, kuten sosiaalialalla esimerkiksi perhe. Systeemisen ajattelun keskiössä oleva perhe on kokonaisuus, jonka eri osat ovat yhteydessä toisiinsa. Nämä osat vaikuttavat jatkuvasti toisiinsa ja niillä on yhteinen päämäärä. Systeemin sisäiset suhteet vaikuttavat kaiken aikaa toisiinsa. Systeeminen kokonaisuus tuottaa ominaisuuksia, joita ei voi nähdä yksittäisessä, erillisessä systeemin osassa yksistään. (emt. 29.) Systeeminen ajattelun idea on hyvin ajankohtaista nyt, kun lastensuojelussa koulutetaan henkilöstöä ja otetaan systeemistä toimintamallia käyttöön. Systeemisen toimintamallin käyttöönotto on osa LAPE -hanketta. Toimintamallissa lastensuojelu organisoidaan tapahtuvaksi moniammatillisena tiimityönä, jossa on mukana perheterapeutti. Systeemisessä, perheterapeuttisessa ajattelussa huomio kiinnitetään ihmisten välisiin suhteisiin ja vuorovaikutukseen niin, että ongelmaa ei nähdä yksittäisessä perheenjäsenessä. (THL 2019)

3 KÄYTTÖÖNOTTO SOSIAALIALAN KONTEKSTISSA

Tässä luvussa jatkan tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen rakentamista määrittelemällä implementointia eli käyttöönottoa käsitteenä ja prosessina sosiaalialan kontekstissa. Tuon esille implementointiin liittyvää tutkimustietoa. Esittelen tässä luvussa myös LAPE -hankkeen ja Varsinais-Suomen LAPE –hankkeen eli Lupa auttaa -hankkeen sekä niiden taustalla olevat lähtökohdat. Lopuksi luvussa 3.3 esittelen vielä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin, joka on osa Lupa auttaa -hanketta.

3.1 Käyttöönotto

Sipilä, Mäntyranta, Mäkelä, Komulainen ja Kaila (2016) käsittelevät artikkelissaan implementointia ja siihen liittyviä käsitteitä ja tutkimusta. He määrittelevät implementoinnin tarkoittavan toimeenpanoa, toteuttamista ja käyttöönottoa. Heidän mukaansa implementointi voidaan määritellä tietoon perustuvan toimintatavan ottamiseksi käyttöön. Käyttöönotossa on tärkeää, että se räätälöidään aina kuhunkin toimintaympäristöön sopivaksi. Implementoinnissa on keskeistä, että kun uutta tietoa sovelletaan, tunnistetaan esteet ja autetaan pääsemään niiden yli. (emt. 852.) Nilsenin (2015) mukaan implementointitiede on kehittynyt viime aikoina suuntaan, jossa yhä enemmän otetaan mukaan teoreettinen lähestymistapa. Näin saadaan parempi ymmärrys siitä, miksi implementointiprosessi onnistuu ja miksi se epäonnistuu. Nilsen tuo esille kolme yleistä tavoitetta, jotka implementointiin liittyvällä tieteellä on. Ensimmäinen on kuvata tai ohjata prosessia, jonka avulla tutkimus kääntyy käytännöksi (prosessimallit). Toinen tavoite on ymmärtää ja selittää, mitkä asiat vaikuttavat implementoinnin lopputuloksiin. Kolmas tavoite on mitata implementointia.

Muurinen (2019) on tehnyt väitöskirjan aiheesta Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Muurisen väitöskirjassa ei käytetä implementointia käsitteenä, mutta siinä tarkastellaan sitä, miten kokeileva lähestymistapa soveltuu sosiaalityön kehittämiseen ja tutkimiseen. Tutkimus muodostuu osatutkimuksista, joissa

kehitetään käytäntöjen ja käytetään kokeiluja kehittämisen menetelmänä ja siksi tutkimus on aiheeltaan lähellä omaa tutkielmaani.

Muurisen mukaan Suomessa julkisessa palvelutoiminnassa kehittämisen merkitys alkoi korostua 1980- ja 1990-luvuilla. Aluksi sosiaalityön kokeilut ja kokeileva toiminta olivat käytäntöjen kehittämistä. Ensimmäinen esimerkki tästä on tapauskohtainen sosiaalityö eli case work, joka rantautui Yhdysvalloista Suomeen 1920-luvulla. Sosiaalipalvelujen kehittämisessä siirryttiin 1980- ja 1990-luvuilla projektimuotoiseen kehittämiseen. 2000-luvulle tultaessa Helsingin sosiaaliviraston ja Helsingin yliopiston instituutteihin perustettiin tutkija -kehittäjäsosiaalityöntekijän virkoja. Tässä vaiheessa kokeiluja on alettu pitää sopivana muotona sosiaalipalvelujen kehittämisessä. Muurisen väitöskirjan menetelmätutkimusosiossa tutkimusaineisto liittyy kuuteen pieneen ja kevyeen kokeiluun, joita olivat esimerkiksi sosiaalitoimiston aulatilassa viikon ajan kokeiltu kahvilatoiminta. Muurinen tuo esille, että tutkimuksissa kokeiluiden hyvänä puolena on ollut se, että ne mahdollistavat työntekijän osallistumisen työnsä kehittämiseen. Tutkimuksessa selvisi, että haastateltavat kokivat, että vaikka työ olisi kiireistä, kevyen, omaan työhön kytkeytyvän kokeilun haltuun ottaminen on mahdollista. Yksittäinen kokeilu ei kuitenkaan ole yhtä tehokasta työn hahmottamisen, testaamisen ja jäsentämisen kannalta, kuin kokeiluiden jatkumo. Kokeilujatkumon kannattelemisessa taas on keskeistä vastuuhenkilö, joka johtaa prosessia. (emt. 21–27, 61.)

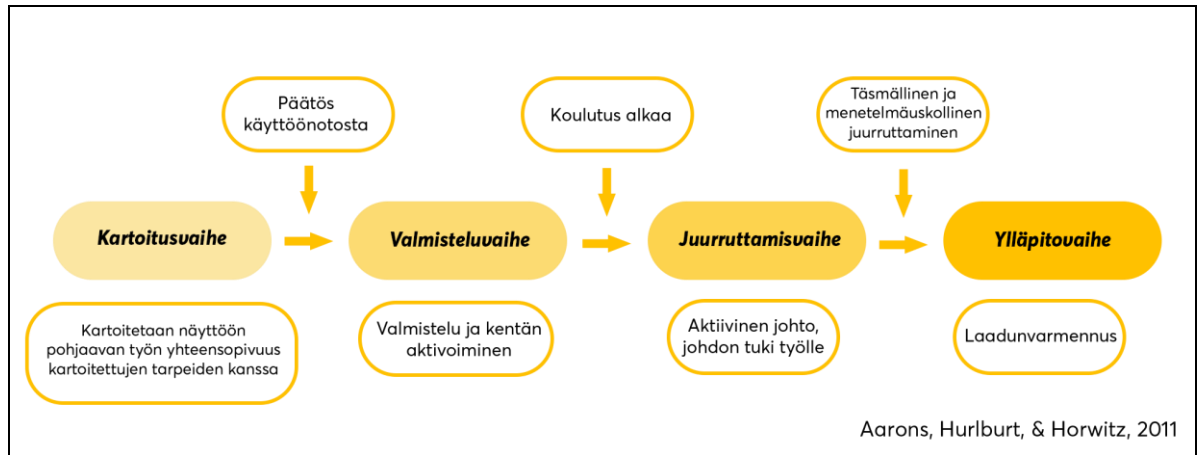
Laajasalo ja Santalahti (2019) tuovat esille, että Suomesta ovat puuttuneet rakenteet ja prosessit, jotka auttaisivat ja tukisivat näyttöön perustuvien menetelmien implementoinnissa kansalliselta tasolta paikalliselle tasolle. Hyvästä kehityssuunnasta kohti tutkitun tiedon hyödyntämistä on kuitenkin Kasvun tuki tietolähde. Laajasalo ja Santalahti esittävät, että kaikessa sosiaali- ja terveysalan työmenetelmien kehittämisessä tulisi hyödyntää laajemmin tutkimusnäyttöä. (emt. 50–51.) CEBC eli The California Evidence-Based Clearinghouse for Child Welfare on internet sivusta, johon on koottu tietoa ja tutkimusta näyttöön perustuvan työtavan käyttöönotosta. Kasvun tuki on suomalainen versio edellisestä. Se on siis internetistä löytyvä tietolähde, josta löytyy tietoa vaikuttavista työmenetelmistä lasten ja perheiden tueksi. Tietolähde on suunnattu sosiaalialan ammattilaisille ja sen tarkoituksena on jakaa tietoa työmenetelmistä ja niiden vaikuttavuudesta. Yksi Kasvun tuki sivuston tarkoituksista on tarjota valittujen menetelmien juurruttamiseksi

tutkimustietoon perustuvaa tukea osana sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaa Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. (Kasvun tuki 2017.)

Kasvun tuki sivustolta löytyy muun muassa implementointiopas. Oppaan alussa määritellään, millaisen toiminnan implementointia oppaassa käsitellään. Lähtökohtaisesti oppaassa käsitellään näyttöön perustuvan toiminnan (NPT) implementointia, josta englanniksi käytetään käsitettä Evidence-Based Practice (EB). Näyttöön perustuvalla toiminnalla tarkoitetaan sosiaali- ja terveyspalveluiden kontekstissa parhaan saatavilla olevan tiedon harkittua käyttöä asiakkaana olevaa lasta ja perhettä koskevassa päätöksenteossa. Tutkimusnäytön soveltamisella on tarkoitus minimoida riskiä sille, että resursseja käytetään vähäisiin, tehottomiin ja jopa haitallisiin toimiin. Asiakkaan tulisi saada samansisältöistä, parhaaseen mahdolliseen tietoon perustuvaa tukea riippumatta siitä, missä hän on ja kuka tukea tarjoaa. Kasvun tuki -tietolähteen työmenetelmien tulee täyttää tietyt kriteerit. Näitä kriteerejä ovat eettinen arvopohja, alle 18 -vuotiaita lapsia sisältävät perheet ja ajankohtaiseen tutkimustietoon perustuva teoreettinen viitekehys sekä selkeästi määritelty Suomesta saatavilla oleva koulutus. Tästä esimerkkejä ovat Lapset puheeksi ja Ihmeelliset vuodet -menetelmät. (Kasvun tuki 2017.) Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli ei varsinaisesti kuulu Kasvun tuki -tietolähteen näyttöön perustuviin työmenetelmiin. Se on toimintamalli, joka on kehitetty ja otettu käyttöön Varsinais-Suomen LAPE -hankkeen, Lupa auttaa hankkeen aikana (ks. luvut 3.2 ja 3.3). Perhetyö on lakisääteinen palvelu, josta on saatavilla tutkimukseen perustuvaa tietoa. Edellä mainituista syistä toimintamalliin on perusteltua soveltaa Kasvun tuki -tietolähteen implementointioppaan teoriaa implementointiprosessista.

Implementointitiede sosiaali- ja terveysalalla on kehittynyt nopeasti. Mallia on otettu yrittäjämaailmasta ja lääkealalta, vaikka on epäselvää, kuinka hyvin siellä käytetyt asetelmat soveltuvat sosiaalialalle. Implementointiprosessi on usein monitahoinen ja sisältää haasteita. Sosiaalipalveluiden implementoidut toimintamallit eivät ole saavuttaneet toivottua tulosta, johtuen monista haasteista, jotka ovat ominaisia nimenomaan ihmisille suunnatuissa palveluissa. Monitahoinen sosiaalinen yksilöiden ja organisaatioiden konteksti, joka liittyy sosiaalipalveluihin, on täysin toisenlainen, kuin esimerkiksi teknologialalla. Aaronsin, Hurlburgin ja Horwitzin (2011) ovat luoneet nelivaiheisen implementointiprosessin, jota on tarkoitus soveltaa julkisen sektorin palveluihin. Nelivaiheinen

implementointiprosessi kuvaa sitä, miten hyvä implementointiprosessi etenee. Niin kutsuttu EPIS (Exploration, Preparation, Implementation, Sustainment) prosessikaavio on kehitetty erityisesti lapsi- ja perhepalveluiden menetelmien implementointiin. (Aarons, Hurlburg & Horwitz 2011.) Tämä prosessi on kuvattu alla olevassa kuviossa (Kuvio 2), jonka suomennettu versio on peräisin Kasvun tuki tietolähteestä. Alkuperäinen kaavio on CEBC:n internetsivulta.

Kuvio 2. Implementointiprosessin neljä vaihetta (Lähde: Kasvun tuki 2017)

Yllä olevassa kuviossa on siis kuvattu Aaronsin ym. (2011) nelivaiheista implementointiprosessia. Heidän mukaansa prosessissa tulee huomioida lisäksi julkisen palvelusektorin sisäiset ja ulkoiset kontekstit. Implementointiprosessin ulkoinen konteksti sisältää suurempia linjoja, jotka joko tukevat tai hidastavat implementointia. Näitä ovat sosiaalipoliittiset, paikalliset ja valtiolliset poliittiset linjaukset. Etenkin lastensuojelu on sensitiivinen näille vaikutuksille. Sisäistä kontekstia taas edustavat organisaation sisäiset tekijät kuten henkilö, työkuulttuuri ja -ilmapiiri.

Implementoinnin onnistumisessa on tärkeää kartoittaa muutosvalmius. Muutosvalmiudella tarkoitetaan sitä, että organisaatiolla on valmiustila vastaanottaa muutosta. Muutostilanteessa olisi tärkeää, että näyttöön perustuva toimintatapa otettaisiin osaksi omia käytäntöjä, eli integroitaisiin omiin käytäntöihin. Muutosvalmiutta tukee se, että työntekijöillä on riittävästi tietoa siitä, mihin muutoksella pyritään. Lisäksi on tärkeää, että

työntekijöillä on kokemus siitä, että muutos vastaa niihin tarpeisiin, joita organisaatiolla ja ennen kaikkea asiakkailla on. Muutoksen on myös vastattava heidän arvoihinsa ja tuettava oman työn toteuttamista. (Kasvun tuki 2017.) Organisaation tasolla on tärkeää tunnistaa mahdolliset uuden menetelmän esteet ja tukea niiden poistamisessa. On tärkeää punnita vanhoja tapoja ja varata tarpeeksi aikaa ja resursseja uuden menetelmän implementointiin. Joskus uuden menetelmän käyttöönotto tarkoittaa sitä, että vanhoja toimintatapoja on jätettävä taakse, jotta olisi tilaa uusille. Organisaatiossa tulee olla tilaa myös menetelmän toteutumisen seurannalle. (Kasvun tuki 2017.)

Uusien menetelmien juurruttaminen on aikaa vievä prosessi, jota haastavat lyhyet hankkeet ja projektit. LAPE-työkalupakki on näyttöön perustuvan varhaisen tuen, hoidon ja vanhemmuustaitojen -työkalupakki, joka sisältää esimerkiksi Voimaperheet ja Ihmeelliset vuodet -vanhemmuusohjelmat. Vietäessä LAPE -työkalupakkia laajempaan tietoon, on haluttu kiinnittää huomiota nimenomaan juurruttamisen mahdollisuuksiin ja otollisten rakenteiden luomiseen implementoinnin tueksi lapsi- ja perhepalveluissa. Kokemuksen tueksi on otettu vahvasti käyttöön implementointiin liittyvä tutkimuskirjallisuus. Hankkeessa on myös ollut tärkeää kentän sitoutuneisuus ja riittävät resurssit, jotta toimintamalleja voidaan jatkaa myös hankkeen loputtua. (Laajasalo & Santalahti 2019, 47, 49.) LAPE ja Lupa auttaa -hankkeissa näyttöön perustuvan varhaisen tuen, hoidon sekä vanhemmuustaitojen työkalupakin käyttöönottamisessa ovat olleet vahvana tukena muutosagentit. Muutosagenteilla on ollut tärkeä rooli implementointiketjussa. Jotta implementointi olisi onnistunut ja muutos olisi pysyvä, kentän sitoutuneet yhteistyökumppanit ovat tärkeässä asemassa. (Kasvun tuki 2017.) Muutosagentit ovat Lupa auttaa -hankkeessa työskennelleitä eri alojen hankejohtajia. Sami Luoto, Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin kehittäjä, oli yksi muutosagenteista.

3.2 LAPE ja Lupa auttaa -hankkeet

LAPE eli lapsi ja perhepalveluiden muutosohjelma oli Juha Sipilän hallituksen kärkihanke. Sen tavoitteena oli muuttaa palvelut lapsi- ja perhelähtöisemmiksi (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.). LAPE-muutosohjelmaa johtivat sosiaali- ja terveysministeriö ja lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Tavoitteena oli luoda lapsen oikeuksia toteuttavaa toimintakulttuuria. Lisäksi tavoitteena oli lisätä ja vahvistaa lasten nuorten ja perheiden hyvinvointia ja tukea heidän omia voimavarojaan. LAPE -hanke perustui vahvasti maakuntien omaan kehittämistyöhön. Tarkoituksena oli, että kentän toimijat osallistuvat muutoksen tekemiseen, jotta saadaan pysyviä tuloksia. Uudistustyötä oli tarkoitus toteuttaa modernilla ja intensiivisellä otteella ja aktivoida mukaan johto, työntekijät, lapsi ja nuori sekä hänen perheensä eli kaikki tahot, joita uudistus koskee. (Lupa auttaa hankesuunnitelma 2016, 5.) Yhtenä keskeisenä tavoitteena oli se, että perheet saisivat apua ja tukea oikeaan aikaan (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.).

LAPE -hankkeessa tavoiteltujen muutosten oli toivottu toteutuvan vuoteen 2019 mennessä. Tavoitteena olleet muutoskohteet koskivat muutoksia päätöksenteossa ja palvelujärjestelmässä. Vuoteen 2019 mennessä yhtenä tavoitteena oli, että oikea-aikainen palvelujen saatavuus olisi parantunut ja painopiste olisi siirtynyt korjaavista palveluista kaikille yhteisiin ennaltaehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen sekä hoitoon. Näiden toteutumisen seurauksena myös kustannusten oletettiin pienenevän. LAPE -hankkeen odotetaan lisäksi saavan aikaan muutoksia, jotka näkyvät vuoteen 2025 mennessä. Näitä muutoksia ovat lasten, nuorten ja heidän perheidensä yhdenvertaisuuden lisääntyminen, eriarvoisuuden vähentyminen sekä perheiden moninaisuuden huomioiminen. Tavoitteena on myös, että lasten, nuorten heidän perheidensä omat voimavarat, elämänhallinta ja osallisuuden kokemukset vahvistuvat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016, 12.)

Lupa auttaa -hanke on Varsinais-Suomen LAPE -hanke, jossa on mukana 27 Varsinais-Suomen kuntaa. Hankkeen johtajat, agentit olivat tärkeä osa hanketta (Lupa auttaa hankesuunnitelma 2016, 5). Lupa auttaa hankesuunnitelman (2016) mukaan Lupa auttaa -hankkeen keskeisenä tavoitteena oli kehittää lapsi- ja perhepalvelusta entistä vaikuttavampia ja kustannustehokkaampia. Tavoitteen mukaan perhepalveluita tuli vahvistaa ja painopistettä oli tarkoitus siirtää ehkäiseviin palveluihin ja varhaiseen tukeen. Kaiken kehittämistyön keskiössä tulisi olla asiakas. Lisäksi tavoitteena oli kasvattaa perheiden hyvinvointia sekä terveyttä ja lisäksi vähentää lasten ja nuorten mielenterveysongelmia. Myös huostaanottojen ja laitoshoidon vähentäminen ja kustannusten nousun hillitseminen olivat keskeisiä asioita Lupa auttaa -hankkeessa. Lupa auttaa -hankkeen tavoitteet olivat jaettu neljään kehityskohteeseen. Nämä olivat perhekeskusmallin kehittäminen ja

käyttöönotto sekä erityis- ja vaativan tason palvelujen kehittäminen. Lisäksi kehityskohdeena oli toimintakulttuurin muutos, jossa keskeistä oli lapsen oikeuksien ja tietoperusteisuuden vahvistaminen. Lisäksi kehityskohdeena oli lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena oleva varhaiskasvatus ja koulu. Kaiken toiminnan perustana tulisi olla hyvin toimivat peruspalvelut, joita täydennetään oikea-aikaisesti erityistason tuella, josta esimerkkinä jalautuvat erityisosaajat. (Lupa auttaa hankesuunnitelma 2016, 5–6.) Lupa auttaa -hankkeen internetsivuille on koottu palvelutuotteiden katalogi, josta hankkeen aikana kehitetyt ”tuotteet” löytyvät. Tarkoituksena on, että kunnat voivat etsiä sieltä sopivat palvelut ja ottaa ne käyttöön. (Lupa auttaa! 2018.)

Lupa auttaa -hankkeen hankesuunnitelmassa oli tehty suunnitelma hankkeen arvioinnista. Hanketta oli suunniteltu seurattavan ja arvioitavan säännöllisesti. Seuranta oli suunniteltu kohdistettavaksi niin hankkeeseen kokonaisuutena kuin yksittäisten kehittämisosioihin. Hanketyöryhmän oli kerrottu tekevän itsearviointia säännöllisesti, jotta tavoitteet ja tuloksellisuus toteutuvat. Hanketta oli suunniteltu arvioitavan sekä asiakkaiden ja henkilöstön että vaikuttavuuden ja toimenpiteiden onnistuneisuuden osalta. (Lupa auttaa hankesuunnitelma 2016, 37.)

LAPE -hankkeen loppuraportin (2019) mukaan kunta ja maakuntatasolla hankkeen tuloksina ja vaikutuksina on kuntakyselyn mukaan nähty yhteistyön ja keskustelun lisääntyminen eri toimijoiden välillä. Lisäksi henkilöstön motivaatio ja sitoutuminen ovat auttaneet muutostyössä. Perhekeskusmalli on keskeinen osa LAPE kehittämistyön tulosta. Loppuraportissa nousi esille joitakin haasteita kuten se, että kuntien kanssa tehtävää yhteistyötä on haastanut kuntahenkilöstön vaihtuvuus ja kiireinen työtilanne sekä niin sanottu hankkeähky. Tuli esille myös, että kunnan työntekijöitä on haastavaa sitouttaa muutostyöhön. Loppuraportin mukaan haasteena hankkeessa nähtiin liian laaja kokonaisuus hankeajaksi suhteutettuna. Lisäksi SOTE-uudistukseen liittyvä epävarmuus vaikutti hankkeen onnistumiseen. Haasteena nähtiin myös kuntajohdon ja sote- maakuntauudistuksen johdon sitoutumattomuus sekä implementointiin liittyvät vastuukysymykset hankkeen päättymisen jälkeen. Loppuraportin mukaan kuntien lastensuojelun kustannusten (lastensuojelun ja sijaishuollon kokonaiskustannukset) kasvu on taittunut vuosien 2018 ja 2019 välillä kuten LAPE-muutosohjelmassa tavoiteltiin. Avohuollon kokonaiskustannukset sen sijaan jatkavat kasvuaan. (LAPE loppuraportti 2019, 59.)

3.3 Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli

Lupa auttaa hankkeen yksi kehitettävistä alueista oli varhaiskasvatus. Yhtenä varhaiskasvatuksen kehityskohteista oli Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli. Luoto työskenteli Lupa auttaa -hankkeessa ja hän oli varhaiskasvatuksen muutosagentti. Luoto ja oli viemässä toimintamallia kuntien varhaiskasvatukseen ja perhetyöhön. Luodon mukaan perhetyön jalkautuessa varhaiskasvatukseen tehdään juuri sitä ennaltaehkäisevää työtä, johon painopistettä halutaan siirtää. Luodon mukaan, perhetyön asiakkaaksi pääsyn kynnyksen madaltuessa, voidaan vähentää leimautumista, joka liittyy lastensuojelun asiakkuuteen. Näin ollen apua voitaisiin hakea ja saada, jo ennen kuin perheen tilanne kriisiytyy. Varhain haetulla ja saadulla avulla on monia positiivisia vaikutuksia. Perhe saa apua ennen asioiden mutkistumista liian vaikeiksi, jolloin säästetään perheen voimavaroja. Kun perhe saa avun riittävän varhain, ei synny lastensuojelun toimien tarvetta, joka taas säästää lastensuojelun resursseja. Pitkällä aikavälillä varhain saatu apu siis säästää erityispalvelujen tarvetta, mikä taas säästää yhteiskunnan varoja. (Luoto 2018.)

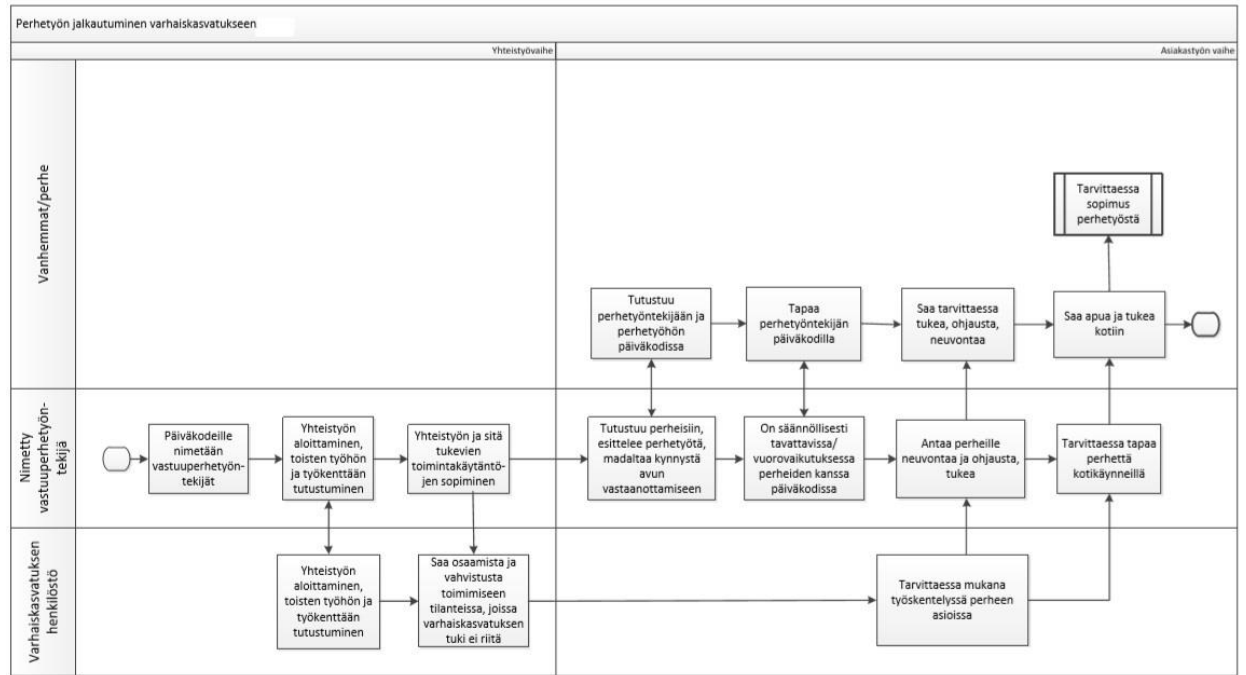
Luoto tiivistää perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin tausta-ajattusta seuraavassa. Luodon mukaan palvelut tulisi rakentaa niin, että ne tehtäisiin tutuiksi niissä ympäristöissä, joissa perheitä oikeasti kohdataan kuten päiväkotit ja neuvolat. Kun perhetyö jalkautuu varhaiskasvatukseen, palvelu tulee tutuksi kaikille tasavertaisesti. Kun perheen avuntarve tulee ajankohtaiseksi, sitä on helpompi hakea. Konkreettisia esimerkkejä perhetyön jalkautumisesta varhaiskasvatukseen ovat esimerkiksi perhetyöntekijöiden kahvilat päiväkodilla ja perhetyöntekijöiden osallistuminen päiväkodin tapahtumiin. Toimintamallin tarkoituksena on, että varhaiskasvatuksella on vastuuperhetyöntekijä. Kun perhetyöntekijä on perheelle tuttu, tätä on myös helpompi lähestyä, kun tulee tarve avulle. (Luoto hankeagentti 2018. Agenttivideo.)

Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli sai alkunsa niin, että Luoto tapasi 27 Varsinais-Suomen kunnan varhaiskasvatusjohtajaa ja kävi heidän kanssaan läpi toimivia yhteistyömalleja ja kehittämiskohteita. Varhaiskasvatuksen ja perhetyön

yhteistyö nousi keskeiseksi teemaksi näissä haastatteluissa. Varhaiskasvatuksen strategiseksi päätavoitteeksi nousi toimintamallin kehittäminen ja toteuttaminen siksi, että teema nousi esille varhaiskasvatusjohtajien omista toiveista ja siksi että siitä oli jo hyvää näyttöä kunnissa, joissa se oli jo ollut toiminnassa esimerkiksi Ylöjärvellä. (Luoto 2018, 31.) Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli työskentelyä Luodon mallilla on eri vaiheisesti käynnissä 14 kunnassa Varsinais-Suomessa. (Lupa auttaa! 2018.)

Luoto on luonut toimintamallista selkeän kokoamisohjeen kunnille, joissa toimintamalli halutaan ottaa käyttöön. Luodon luoman kokoamisohjeen mukaan tarkoituksena on, että perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen toteutetaan kunnan kanssa räätälöidysti, jokaisen kunnan yksilölliset tarpeet ja tilanteet huomioiden. Jos kunta päättää lähteä mukaan toimintamallin soveltamiseen, aluksi on tärkeää kutsua keskeiset toimijat koolle. Luodon mukaan on tärkeää saada mukaan edustusta varhaiskasvatuksesta, perhetyöstä ja lastensuojelusta sekä ylemmältä taholta sosiaali- ja terveysjohtaja. Tässä vaiheessa on tarkoitus saavuttaa yhteinen näkemys ja sen jälkeen ottaa mukaan ruohonjuuritason toimijat isommalla edustuksella. Seuraavassa vaiheessa selvitetään päiväkotien ja perhetyöntekijöiden lukumäärä. Perhetyöntekijöille olisi tarkoitus sopia vastuupäiväkodit. Ohjeen mukaan yhteistyöhön käytettävä aika voisi olla 2–3 tuntia kuukaudessa. Resurssikysymys on olennainen ja tässä kohtaa on syytä miettiä perhetyöntekijöiden työn kuormittavuutta ja kunnan mahdollisuutta lisätä perhetyön resursseja. Kun näistä asioista on päästy sopimukseen, on tarkoitus, että perhetyön ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tutustuu toisiinsa ja toistensa työkuultuuriin. Lopuksi siirrytään itse toteuttamisvaiheeseen, jossa perhetyöntekijät jalkautuvat varhaiskasvatukseen esim. vanhempainilloissa, osallistumalla varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin ja päiväkodin tapahtumiin. (Luoto 2018, 31.)

Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin kokoamisohjeen lisäksi Luoto on suunnitellut prosessikaavion, jossa toimintamallin toimintaideaa on havainnollistettu.

Kuvio 3. Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin prosessikaavio (Lähde Sami Luoto 2018)

Luodon mukaan perhetyöntekijä on varhaiskasvatukselle tärkeä voimavara perheen tuke-
 misen näkökulmasta. Perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyöllä voidaan tukea van-
 hempia, pitäen lapsen etu työskentelyn keskiössä. Yhteistyöllä voidaan taata paras mah-
 dollinen varhainen tuki lapselle ja hänen perheelleen. Yhteistyö on hyvin konkreettista ja
 hyödyt on mahdollista saavuttaa nopeasti. Ammattilaisten tuntiessaan toisensa ja tois-
 tensa työnkuvan syntyy luottamusta, joka parantaa ymmärrystä yhdessä tehdyn työn hyö-
 dyistä. Perheiden kanssa saavutettu luottamus taas vaatii enemmän aikaa. Perheiden kan-
 nalta perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyön vahvistamisen tavoitteena on avun pyy-
 tämisen helpottuminen ja aikaistuminen. Luoto lisää, että toimintamallin tavoitteena on
 se, että perheiden avun tarpeeseen pystytään vastaamaan. Jotta tämä toteutuisi, on tärkeää
 pitää rakenteet elossa ja saada yhteistyölle johdolta vahva tuki. Myös toimintamallin jat-
 kuva arviointi auttaa motivaation säilymisessä ja työn merkitykselliseksi kokemisessa.
 (Luoto 2018, 32.)

Olimme Luodon kanssa yhteydessä lokakuun 2018 alun aikana ensimmäisen kerran. Vie-
 railimme joulukuussa 2018 toisella tutkimukseeni osallistuvalla paikkakunnalla ja

tapasimme kahden päiväkodin johtajia, perhetyöntekijöitä sekä neuvolan työntekijöitä. Tapaamisen tarkoitus oli niin sanottu loppukatsaus siihen, miten toimintamallia on lähdetty eri päiväkodeissa työstämään. Tapaamisella työntekijät kertoivat, mitä jo on tehty ja mitä aiotaan tehdä. Vaikka Lupa auttaa -hanke on nyt loppunut, toimintamallin on tarkoitus jäädä elämään. Tapaaminen madalsi kynnystäni ottaa myöhemmin yhteyttä päiväkotien johtajiin, jotka rekrytoivat haastateltavat tutkimukseeni. Tämä oli tärkeä tapaaminen ja sen ansioista haastateltavien saaminen helpottui huomattavasti. Käsittelen tutkimukseni tekoa tarkemmin luvussa 5.

4 AIHETTA SIVUAVIA TUTKIMUKSIA JA HANKKEITA

Perhetyön jalkautumisesta varhaiskasvatukseen ei juurikaan ole varsinaista tutkimuskirjallisuutta. Käsittelen tässä luvussa aihetta sivuavia tutkimuksia Suomesta ja maailmalta. Tämän jälkeen esittelen aiheeseen liittyviä hankkeita, joiden avulla varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyötä on pyritty kehittämään. Lähtökohtaisesti varhaiskasvatus varhaisen tuen tarjoamisen kenttänä on ollut kiinnostava kehittämisen kohde. Perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on ollut opinnäytteiden, pro gradu -tutkielmien ja hankkeiden kehittämisen kohteena.

Aiempaa tutkimusta

Esittelen seuraavaksi tutkimuksia, jotka ovat yhteydessä tutkimaani aiheeseen. Aloitan tutkimuksista, jotka liittyvät kouluihin jalkautuneisiin mielenterveysinterventioihin, koska näen koulun varhaiskasvatuksen kaltaisena toimintaympäristönä. Seuraavaksi perehdyn pienten lasten perheisiin kohdistuviin interventioihin ja niiden vaikutuksiin sekä vanhemmuuden tukemiseen tähtääviin ohjelmiin. Esittelen vain yhden opinnäytetyötaisoisen työn, koska sillä selkeä yhteys omaan tutkielmaani. Opinnäytetyö on vuonna 2014 valmistuneen Sanna Lammin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön, jossa on luotu varhaiskasvatuksen ja perhetyön toimintamalli. Valitsin esitellä kyseisen opinnäytetyön, sillä siitä saadut hyvät käyttökokemukset ovat olleet Luodon kehittämän toimintamallin taustalla. Tästä syystä se on olennainen Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin kannalta. Käsittelen myös Suomessa tehtyjä perhetyön tutkimuksia.

Fazel, Hoagwood, Stephan ja Ford (2014) ovat tehneet tutkimuksen suurituloisten maiden koulussa toteutettavista mielenterveysinterventioista. Heidän tutkimuksensa mukaan jalkauttamalla mielenterveyspalvelut kouluihin, voidaan luoda eheyttävän hoidon jatkumo, joka kohentaa sekä lasten mielenterveyttä että koulutuksellisia saavutuksia. Jotta tätä jatkumoa saadaan vahvistettua ja lasten kehitystä tuettua koulutuksen ja mielenterveyspalvelujen yhdistämisellä, tarvitaan näyttöön perustuvien käytäntöjen käyttöönottoa. Lapset

viettävät koulussa suuremman osan päivistään, kuin missään muussa instituutiossa ja siksi koulu on tärkeässä roolissa lasten elämässä. Koulussa ei kehity vain lasten sosiaaliset taidot ja oppiminen, vaan myös kyky kontrolloida tunteita sekä moraalit. Nämä liittyvät vahvasti lapsen mielenterveyteen. Kasvava ymmärrys mielenterveysongelmien vaikutuksesta koulutuksellisiin saavutuksiin sekä ymmärrys koulun tarjoamasta ainutlaatuisesta ympäristöstä, on lisännyt koulussa tarjottavien mielenterveysinterventioiden määrää suurituloisten maiden kouluissa. Lasten ja nuorten fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin priorisoimattomuus rajoittaa kuitenkin integroitujen palveluiden kehittämistä. Näyttö sille, että lasten ja nuorten psyykinen hyvinvointi on ehto lapsen kehitykselle, on selkeä. Brittiläisen taloustutkimuksen mukaan aika ja rahalliset resurssit tulisi suunnata kouluissa tehtäviin interventioihin. Tämä olisi taloudellisesti kannattavampaa kuin korjaavat julkiset mielenterveyspalvelut. On olemassa sekä eettinen että tieteellinen peruste sille, että kaikkien lasten ja nuorten tulisi päästä laadukkaisiin mielenterveyspalveluihin huolimatta heidän varallisuudestaan. Tarvitaan julkista ja poliittista tahtotilaa, jotta näyttöön perustuvia käytäntöjä saadaan implementoitua yleismaallisesti. (emt. 377, 383, 384.)

Pienten alle kouluikäisten lasten perheisiin kohdistuneista näyttöön perustuvista interventioista on tehty kansainvälistä tutkimusta. Lastensuojelun piirissä olevat vanhemmat kamppailevat usein väkivaltaisen käytöksen, päihteiden käytön ja mielenterveysongelmien sekä köyhyyden kaltaisten ongelmien kanssa. Nämä ongelmat vähentävät heidän kykyään olla sensitiivinen hoitaja lapselle. Ensimmäinen interventio on usein sellainen, jossa pyritään vaikuttamaan käyttäytymiseen vanhempana. Yleisesti ottaen interventiot tähtäävät kehittämään toimimista vanhempana sekä lapsen ja vanhemmat välistä suhdetta. Lisäksi niiden tarkoituksena on lisätä kiintymyssuhteen turvallisuutta ja vähentää lapsen pahoinpitelyä ja laiminlyöntiä. Lastensuojelussa näyttöön perustuvia interventioita on tutkittu lastensuojelun tutkimuskentällä, mutta niiden implementointia on tutkittu vähemmän. Sitä Landers, McLuckie, Cann, Shapiro, Visintini, MacLaurin, Trocme ja Saini sekä Carrey (2018) pitävät tärkeänä. Tässä artikkelikatsauksessa ei saatu riittävää näyttöä sille, mikä on intervention vaikutus vanhempien riskikäytöksen. (emt. 553, 546, 557.)

Tutkimukset osoittavat, että aggressiivisesti ja vastahakoisesti käyttäytyvät pienet lapset ovat riskissä epäsosiaaliseen käytökseen, joka voi jatkua nuoruuteen ja jopa aikuisuuteen saakka. Iso osa vanhemmista toivoo tukea lapsen kehitykseen eri osa-alueilla.

Varhaisessa vaiheessa (ennen ikävuotta 8) tehdyillä interventioilla voi olla suotuisat vaikutukset ja ne voivat lieventää lapsen käytöshäiriöiden eskaloitumista. Parantuneet tulokset näille haastavasti käyttäytyville lapsille on saavutettu käymällä läpi näyttöön perustuva vanhemmuuden ohjelma. Monet näistä ohjelmista sisältävät vanhempien voimaantumista, jotta he oppivat hallitsemaan jokapäiväisiä stressitekijöitä heille opettujen toimivampien kommunikaatioon ja vanhemmuuden taitoihin liittyvien tekniikoiden avulla. Ohjelmissa painotetaan vanhempia käyttämään positiivista vanhemmuustaitoja, jotka edistävät lapsen sosiaalisia ja emotionaalista kykyä ja vähentävät ongelmakäyttäytymistä. Incredible Years, joka Suomessa tunnetaan nimellä Ihmeelliset vuodet, on esimerkki tällaisesta vanhemmuusohjelmasta. (Bauer & Webster-Stratton 2006, 654.)

Vanhemmuuden tukemiseen liittyviä interventioita on kehitetty 2000-luvulla useita. Osa näistä interventioista on paikallisia ja osa laajalle levinneitä. Lapset puheeksi -keskustelu ja Voimaperheet -toimintamalli ovat Kasvun tuki vaikuttavan varhaisen tuen tietolähteen näyttöön perustuvia työmenetelmiä. Esittelen seuraavaksi Voimaperheet toimintamallin, jonka käyttöönottoa ja vaikuttavuutta on arvioitu. Turun yliopiston lastenpsykiatrian tutkimuslaitoksessa on kehitetty toimintamalli neuvolaikäisten lasten käytösongelmien hoitoon ja sen tärkeimpänä päämääränä on ongelmien varhainen tunnistaminen ja ennaltaehkäisevä matalan kynnyksen hoito. Mallia on tutkittu ja kehitelty vuosia. Alkusysäyksenä toimintamallin kehittämiseksi on ollut mielenterveyspalveluiden huono saatavuus, palveluihin hakeutumisen kynnys sekä niihin liittyvä stigma. Lisäksi tärkeää on ollut se, että mielenterveyspalveluihin liittyy toisinaan vähäinen tutkimustieto siitä, kuinka vaikuttavia palvelut todellisuudessa ovat. Toimintamallia toteutetaan digitaalisesti ja sitä on kehitetty yhteistyössä kanadalaisen Strongest Families -tutkimusryhmän kanssa. Voimaperheet toimintamallia on tutkittu ja siihen osallistumisen seurauksena lasten käytösongelmat vähenivät ja vanhemmuuden taidot paranivat verrattuna vertailuryhmään. Lisäksi vuoden seurannassa ohjelman läpikäyneiden perheiden lapsista 80 prosenttia ei enää olisi valikoitunut ohjelmaan käyttäytymisen ongelmien perusteella. Ohjelma vähensi lasten ahdistuneisuutta, mielialaoireita, uniongelmia ja lisäksi se paransi lasten empatiakykyä. Vanhemmat olivat tyytyväisiä ohjelmaan ja perheiden terveyspalvelujen käyttö väheni. (Kurki, Ristkari, Kinnunen & Sourander 2019, 53, 56.)

Hurtig (2003, 3) on tehnyt väitöskirjan Lasta suojelemassa -etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Hurtig tutki lapsen paikan rakentamista lastensuojelun perhetyössä. Tutkimuksessa selvisi, että tapa, jolla ammattilainen lukee lasta ja perheen tilannetta, työn toimintaympäristöä ja työntekijöiden tapa hyödyntää lasten läsnäolon erilaisia ulottuvuuksia on merkittävää. Lisäksi on merkittävää, että työntekijät hahmottavat omaa tehtäväänsä suhteessa lapsiin ja hänen perheeseensä. Jos perhetyöntekijä keskittyy vain tukemaan vanhempia ja pyrkii välttämään ottamasta vanhemmin kantaa perheen tilanteeseen ja vanhempien toimintaan, se vaikeuttaa puuttumasta lasten pahoinvointiin ja vakaviinkin epäkohtiin. Lapsen tarpeiden ja edun toteutumisen kannalta on tärkeää, että työntekijä pitää lapsen läsnäoloa tärkeänä ja lapsen kokemuksista ja mielipiteistä keskustellaan hänen itsensä sekä hänen vanhempiansa kanssa. Hurtig painottaa, että lastensuojelun kehittämisessä tulisi pitää kriteerinä sitä, miten lasten suojeleminen toteutuu.

Heino (2008, 3) on tehnyt Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, haasteet ja kehittämisehdotukset nimisen selvityksen Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesille. Selvityksen tarkoituksena on taustoittaa lastensuojelua ja perhetyötä tilastojen, lainsäädännön ja palvelujärjestelmän näkökulmasta. Selvityksen tuloksena Heino tuo esille, että on oletettavissa, että lastensuojelun avohuollon, kuten perhetyön saralle tulee lisää yksityisiä palveluntarjoajia ja -tuottajia. Aiemmin ostamista ja myymistä on ollut enemmän lastensuojelun sijaishuollossa. Kun sosiaalipalveluja myydään ja ostetaan, tulevat hinta, laatu ja valvonta keskeisiksi pohdinnan kohteiksi. Heino toi selvityksessään esille tarpeen perhetyön kehittämiseksi erityisesti moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta.

Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä ja Virolainen (2012) ovat kirjoittaneet Perheen parhaaksi, perhetyön arkea kirjan, jonka tarkoituksena on jäsentää perhetyötä. Teos on laaja ja kattava kuvaus siitä, mitä perhetyö on. Kirjassa on tuotu esille perhetyön keskeiset periaatteet, jotka ovat asiakas-, perhe- ja lapsilähtöisyys. Teoksessa on käsitelty perhetyön taustaa ja toimintaympäristöä, toteutusmuotoja, ja perhetyön prosessia. Järvinen tutkimuskollegoineen tuo esille, että perhetyön tutkimista ja kehittämistä tulee jatkaa. Kehittämisessä tulisi ottaa huomioon rakenteellinen, sisällöllinen ja tutkimuksellinen ulottuvuus. Kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota perhetyön käsitteen tutkimukselliseen

täsmäntämiseen ja perhetyön vaikuttavuuden mittaamiseen. Lisäksi huomioita tulisi kiinnittää kustannusten ja hyötyjen suhteeseen sekä siihen, että koulutus saadaan vastaamaan paremmin perhetyöntekijän työnkuvaa.

Rautio (2016, 7) on tehnyt väitöskirjan Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä. Tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat pitivät työskentelyä, erityisesti kotikäyntejä hyödyllisinä. Ensin oli kuitenkin tärkeää saavuttaa luottamus perheen ja perhetyöntekijöiden välillä. Vanhemmat arvostivat perhetyöntekijöiden kokemusta ja työskentelyä, joka keskittyi perheeseen. Vanhemmat jäivät kuitenkin kaipaamaan konkreettista apua ja tukea kotitöihin sekä lastenhoitoon. Tutkimuksessa nousi esiin, että perheeseen keskittyvä työskentely, erityisesti kotikäyntien muodossa toteutettuna, on hyvä metodi, josta hyötyy sekä lapsi että neuvolan työskentely. Työskentelyä tuki yhteisistä asiakkaista saadun tiedon ja ymmärryksen jakaminen. Toisaalta resurssien puute ja muutokset työkuultuurissa toivat työlle haasteita. Tutkimuksessa painottui varhaisen tuen ja kotikäyntien tärkeys sekä yhteistyö eri ammattilaisten välillä.

Varhaisen tuen hankkeita

Satkan (2009) mukaan 2000-luvulla valtion rahoituksen ja kansalaisaktivistien tuella varhaisen puuttumisen hankkeita toteutettiin Suomessa lähes jokaisessa kunnassa. Satka tuo esille, että hankkeet levisivät laajalle ja tarkat tilastot ja kokonaiskuva puuttuu siitä, mitä varhaisen puuttumisen kentällä oikeastaan tapahtui. (emt. 18.) Ella Sihvosen (2016) mukaan vuosien 2000 ja 2010 välillä Suomessa oli yli 300 erilaista perheprojektia ja hanketta (emt. 72). Suomessa on viimeisten vuosien aikana alettu kiinnittää huomiota siihen, että on olemassa monenlaisia vanhemmuuden tukemiseen liittyvistä työmenetelmistä, mutta niistä ei välttämättä ole ollenkaan tutkimukseen perustuvaa tietoa (Laajasalo & Santalahti 2019, 46).

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes kehitti varhaisen tuen ja vanhempien osallistumisen työkäytänteitä varhaiskasvatuksessa osana Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalialan kehittämishanketta. VarTu -hanke toimi vuosina 2004–2005

ja sen tarkoituksena oli koota, kehittää ja mallintaa varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä kohti varhaista tukea ja vanhempien osallistamista. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että varhaiskasvatuksen perusosaamista vahvistettiin ja kehitettiin tietoutta lapsen tuen tarpeista ja tukemisen vavoista. Hanketta toteutettiin yhteistyössä sosiaalialan osaamiskeskusten varhaiskasvatusvastaavien, alueellisten kehittämishankkeiden verkoston ja hankkeelle nimettyjen pilottialueiden ja hankkeiden kanssa. Hankkeessa selvisi, että varhaiskasvatushenkilöstö kokee varhaisen tuen tarkastelun ajankohtaisena ja tarpeellisena. Lisäksi todettiin, että on tärkeää kehittää päivittäisiä työkäytänteitä varhaiskasvatuksessa. 2006 VarTu -hankeraportissa on kirjoitettu, että lasten ja perheiden lisääntyvä tuen tarve ja erityisen tuen järjestämisen puutteet ovat nousseet varhaiskasvatuksen kehittämiskohdaksi kansallisissa asiakirjoissa ja sosiaalialan kehittämishankkeissa. (Heinämäki 2006, 3.)

VarPu eli varhaisen puuttumisen -hanke ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet painottivat jo 2000-luvun alussa varhaisen tuen järjestämistä niille, jotka sitä tarvitsevat. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi vuodesta 2001 VarPu -hanketta, jonka tavoitteena oli lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Hankkeessa annettiin koulutusta, ja koottiin ja jaettiin tietoa varhaisen puuttumisen ja tukemisen hyvistä käytännöistä. Lisäksi tarkoituksena oli kehittää lasten ja nuorten kanssa työskentelevien tahojen yhteistyötä. Hankkeen tavoitteena vuosina 2004–2006 oli muun muassa lisätä eri tahojen tietoa toistensa varhaisen puuttumiset toimista sekä vahvistaa varhaisen puuttumisen käytäntöjä peruspalveluissa ja -toiminnoissa. (Varpu i.a., 2.) Myös erityispäivähoidon kehittämishanke EriNet vuosina 2002–2003 sekä syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten palveluiden kehittämiseen tarkoitettut valtion varat painottivat tarvetta kehittää varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä ennaltaehkäisyyn ja varhaisen tuen suuntaan. Jo 2000-luvun alussa pidettiin siis tärkeänä lapsen arkeen sisältyvät tuen tarpeen tunnistamista ja tukitoimien vahvistamista. (Heinämäki 2006, 11.)

Varhaisen puuttumisen malleja on kehitetty Suomessa alueellisina malleina lukuisia. Esitelen seuraavaksi Vuonna 2014 valmistuneen Lammin ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön Kohti ennaltaehkäisevää perhetyötä, Varhaiskasvatuksen perhetyön kehittäminen Ylöjärvellä. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen kehittämishanke, josta on syntynyt yhteistyömalli, josta saadut hyvät käyttökokemukset ovat toimineet myös

Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin lähtökohtaan. Varhaiskasvatuksen perhetyö on alkanut Ylöjärvellä jo vuonna 2011, mutta hankkeen avulla haluttiin luoda selkeämpi yhteistyömalli (emt. 6). Hankkeen alussa haastateltiin ryhmähaastattelun avulla varhaiskasvatuksen ja neuvolan työntekijöitä. Haastattelujen pohjalta syntyi malli, jonka tarkoituksena on selkeyttää työntekijöille, miten on hyvä toimia, kun tulee ajatus siitä, että perhe hyötyisi perhetyöntekijän työskentelystä. Erilaisia yhteistyötoimia Ylöjärvellä ovat vanhempainillat, joissa aiheena on vanhemmuuden vahvistaminen ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden koulutus sekä neuvolan ja varhaiskasvatuksen tiivis yhteistyö. (emt. 2.)

Huomioiden se, että varhaiskasvatuksen ja perhetyön hankkeita on ollut runsaasti, näen mielenkiintoisena tutkia Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista saatuja kokemuksia, mutta lisäksi sitä, miten toimintamalli on saatu otettua käyttöön. Aiemmin ei ole tutkittu kokemuksia toimintamallin käyttöönotosta ja tästä syystä koen käyttöönoton tutkimisen erityisen tärkeänä. Haastattelin toimintamallin parissa työskenteleviä varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Tarkoitukseni oli selvittää heidän kokemuksiaan toimintamallista yleisesti. Sen toimivista ja kehitettävistä puolista sekä siitä, miten toimintamalli on otettu käyttöön ja mikä sen käyttöönotossa on onnistunut ja mikä epäonnistunut.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen, miten olen tutkimukseni toteuttanut. Aluksi tuon esille tutkimuskysymykset, jotka ovat ohjanneet analyysin tekemistä. Kerron myös tutkimukseni metodologisista lähtökohdista sekä tutkimukseni taustalla olevasta tieteenfilosofisesta näkemyksestä. Pyrin lisäksi luomaan lukijalle selkeän kuvan tutkimusaineistoni hankinnasta ja siihen liittyvistä valinnoista. Tarkoitukseni on kuvata analyysin etenemistä ja niitä metodologisia ratkaisuja, joihin olen analyysiä tehdessäni päätenyt. Lopuksi pohdin vielä tutkimukseen liittyviä eettisiä näkökulmia ja yleisiä hyvän ja luotettavan tutkimuksen periaatteita, peilaten niitä oman tutkimukseni tekemiseen.

5.1 Tutkimustehtävä ja teoreettismetodologiset lähtökohdat

Tutkielmassani olen kiinnostunut Varsinais-Suomen LAPE -hankkeen eli Lupa auttaa! -hankkeen Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista. Tarkastelen toimintamallin parissa kahdella varsinaissuomalaisella paikkakunnalla työskentelevien varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia kyseisestä toimintamallista ja sen käyttöönottamisesta. Toimintamalli on otettu käyttöön tutkimukseen osallistuneilla paikkakunnilla vuosina 2017 ja 2018. Lupa auttaa! -hanke loppui vuoden 2018 lopussa. Hankkeen aikana on kehitelty valmis toimintamalli, jonka olisi tarkoitus jatkaa päiväkodeissa. Olen erityisen kiinnostunut siitä, mitkä asiat toimintamallissa koetaan hyödyllisiksi ja mitkä haasteellisiksi. Lisäksi minua kiinnostaa, miten toimintamallin käyttöönotto on onnistunut ja kuinka se on jatkunut Lupa auttaa! -hankkeen loppumisen jälkeen.

Tutkimukseni tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista?
2. Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin käyttöönotosta?

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä ja antamaan sille teoreettinen, mielekäs tulkinta. Laadullisen tutkimuksessa tavoitteena ei ole yleistettävyyttä. Tutkielmani on toteutettu laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 86, 98.)

Tutkielmassani tutkin kahdessa eri päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä. Jotta olen saanut tietoa haastateltavien näkemyksistä, on tarvittu vuorovaikutuksellinen haastattelutilanne ja kieli, jolla haastateltavat ovat näkemyksistään kertoneet. Tieteenfilosofisilta lähtökohdiltaan tutkielmani paikantuu sosiaaliseen konstruktionismiin. Sosiaalista konstruktionismia voidaan pitää tutkimuksellisenä viitekehystenä, jonka perimmäisenä ajatuksena on se, että todellisuus rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Sosiaaliselle konstruktionismille on olennaista, ettei yhden totuuden tavoittelu ole se, mihin pyritään. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Myös Burrin (2015) mukaan havaintomme maailmasta ovat sidoksissa sosiaaliseen kanssa käymiseen toisten ihmisten kanssa. Hänen mukaansa sosiaaliseen konstruktionismiin kuuluu ajatus siitä, että ihmisen käsitys todellisuudesta on sidoksissa kulttuuriin ja historiaan. Lisäksi todellisuuden ymmärtäminen on sidoksissa kunakin aikana vallalla olevaan sosioekonomiseen tilanteeseen. Burrin mukaan meidän ei tulisi ajatella niin, että meidän oma näkemyksemme maailmasta tai todellisuudesta olisi ainut oikea, vaan näkemyksiä voi olla useita. (Burr 2015.) Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) esittävät, että sosiaaliselle konstruktionismille on ominaista ajatus siitä, että todellisuudesta voidaan konstruoida erilaisia versioita. Elämässä ei ole absoluuttisia totuuksia. Kyse on ennemminkin erilaisista selitystavoista ja kertomuksista.

5.2 Tutkimuksen aineisto

Olen kerännyt tutkimukseni aineiston puolistrukturoituina teemahaastatteluina (LIITE 1). Haastatteluista yksi oli parihaastattelu ja loput olivat yksilöhaastatteluja. Teemahaastattelussa on tarkoituksena, että siinä edetään ennalta määrättyjen teemojen ja niitä tarkentavien kysymysten pohjalta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87). Haastattelussa on se hyvä puoli, että se on joustavaa ja kysymykset voidaan tarvittaessa toistaa ja väärinkäsityksiä

voidaan oikaista. Teemahaastattelussa kaikkien haastateltavien kanssa ei tarvitse käydä kaikkia teemoja yhtä laajasti läpi. Haastattelijalla on hyvä olla omat muistiinpanot mukana, joissa teemat ovat ylhäällä. Tarkoitus ei kuitenkaan ole käyttää pikkutarkkoja kysymyksiä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.)

Tutkimukseni teemahaastattelun teemoja olivat Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli ja sen hyödyt ja haasteet, toimintamallin implementointi eli käyttöönotto, ja kasvatuskumppanuuden toteutuminen perheiden kanssa. Lisäksi kysyin haastateltavilta heidän taustatietojaan. Aloitin haastattelut kysymällä haastateltavien ammatinimikettä, koulutusta ja työuran pituutta. Seuraavaksi kysyin haastateltavien näkemyksiä perheiden haasteista ja heidän kanssaan tehtävästä yhteistyöstä. Sen jälkeen käsiteltiin ammatillista kasvatuskumppanuutta ajatuksena kartoittaa, millaista yhteistyötä on ollut aiemmin, ennen toimintamallin käyttöönottoa. Seuraavaksi teemana oli toimintamalli, sen hyödyt sekä haasteet. Lopuksi keskusteltiin toimintamallin implementoinnista eli käyttöönotosta. Teemat ovat nousseet Perhetyön jalkautuminen -toimintamalliin ja implementointiin eli käyttöönottoon tutustumisen seurauksena. Olin käynyt keskustelua toimintamallin kehittäjän Luodon kanssa ja tutustunut toimintamallia koskevaan materiaaliin. Lisäksi olin tutustunut implementointia koskevaan tutkimustietoon mm. Kasvun tuki, Vaikuttavan varhaisen tuen tietolähteeseen.

Hirsjärvi ja Hurme (2009) toteavat, että haastattelun laadukkuutta voi pyrkiä varmistamaan huolellisella haastattelurungon suunnittelulla ja miettimällä jo etukäteen mahdollisia lisäkysymyksiä (emt. 184). Olin valmistellut teemahaastattelurungon, jonka oli tarkoitus olla tukemassa haastatteluja. Olin ajatellut, että haastattelut etenisivät vapaamuotoisesti teemasta toiseen. Heti ensimmäisessä haastattelussa huomasin kuitenkin, että haastateltavat odottivat tarkentavia kysymyksiä. Tuntui, että heidän oli helpompi kertoa kokemuksistaan, kun esitin yksittäisiä kysymyksiä. Näin ollen käytin tarkentavia haastattelukysymyksiä aikomaani enemmän. En kysynyt kaikilta haastateltavilta täysin samoja kysymyksiä, mutta jokaisen kanssa käytiin samat teemat läpi.

Tutkimusaineistoni koostuu seitsemästä haastattelusta, joiden informantteina toimi yhteensä kahdeksan henkilöä. Haastattelin tutkimustani varten kahden varsinaissuomalaisen

paikkakunnan yhteensä kolmen päiväkodin työntekijöitä. Paikkakunnat olivat valikoituneet sillä perusteella, että niissä oli otettu Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli käyttöön. Haastattelin neljää johtavassa asemassa olevaa varhaiskasvatuksen työntekijää. Heidän nimikkeensä vaihtelivat riippuen päiväkodista ja paikkakunnasta. Toisella paikkakunnalla haastattelin kahta varhaiskasvatusjohtajaa ja toisessa varhaiskasvatuksen päällikköä sekä varhaiskasvatuksen opettajaa, jolla oli esimiestehtäviä. Lisäksi haastattelin kahta varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja varhaiskasvatuksen opettajaa, sekä lastenhoitajaa. Haastatteluja oli yhteensä seitsemän, joista yksi oli parihaastattelu. Haastateltavilla oli työkokemusta varhaiskasvatuksesta kahdesta vuodesta 37 vuoteen. Lastenhoitajalla oli lähihoitajan koulutus ja muilla haastateltavilla joko sosionomin tai kasvatustieteen kandidaatin tutkinto. Varhaiskasvatuksen erityisopettajilla oli kasvatustieteen maisterin tutkinnot. Haastateltavien koulutuspolut alalle olivat olleet monenlaisia ja osalla on kokemusta myös muulta sosiaaalialalta ennen varhaiskasvatukseen siirtymistä.

Lähdin hankkimaan haastateltavia hakemalla tutkimusluvut niitä myöntäviltä tahoilta tutkimukseen valikoituneilta kahdelta paikkakunnilta. Seuraavaksi olin yhteydessä paikkakuntien varhaiskasvatuksessa työskenteleviin johtotehtävissä oleviin henkilöihin. Olin tavannut toisen heistä loppuvuodesta 2018 yhteisessä tapaamisessa ja olin häneen sähköpostilla yhteydessä. Hän informoi työntekijöitä ja valitsi haastateltavat. Hän välitti tiedon myös samalla paikkakunnalla olevalle toisen päiväkodin johtajalle, joka rekrytoi haastateltavat johtamastaan päiväkodista. Olin sähköpostilla yhteydessä myös toisen paikkakunnan varhaiskasvatuksen päällikköön, joka samoin informoi ja valikoi haastateltavat työntekijät. Päätin haastatella vain varhaiskasvatuksen työntekijöitä, jotta aineisto pysyisi selkeämpänä. Tein haastattelut kevään 2019 aikana. Lähetin haastateltavat valikoiville henkilöille tutkimuksestani kertovan tiedotteen ja suostumuslomakkeen (LIITE 2). Olin kuitenkin ottanut nämä lomakkeet itse mukaan ja haastateltavat lukivat tiedotteen ja allekirjoittivat suostumuksensa haastatteluun osallistumisesta haastattelutilanteen aluksi.

Haastateltavat valikoituivat siis näiden mainitsemieni yhteyshenkilöiden kautta. Myös nämä henkilöt itse osallistuivat haastatteluihin. Nämä henkilöt ovat tehneet valinnan siitä, ketä he pyytävät osallistumaan haastatteluihin. Heillä on siis ollut jokin ajatus siitä, ketkä olisivat sopivia haastateltavia. Heidän motiivejaan valintaansa en tunne sen tarkemmin. Voi myös olla, että juuri nämä henkilöt olivat ainoat halukkaan haastatteluun osallistujat.

Haastateltavien löytyminen haastatteluun kävi siis itselleni melko helposti, koska minun piti vain olla kahteen henkilöön yhteydessä. Toisaalta toinen näistä henkilöistä kertoi heti alkuun, että heidän kunnassaan toimintamalli ei ole lähtenyt kovin hyvin liikkeelle. Kävimme asiasta keskustelua sähköpostin välityksellä ja kerroin, että toivoisin silti heidän osallistuvan haastatteluihin.

Alastalon ja Åkermanin (2010, 379) mukaan asiantuntijahaastatteluissa tulee ottaa huomioon haastateltavan rajallinen muisti tietystä rajatusta aiheesta. Täsmälliset haastattelukysymykset auttavat haastateltavaa asian muistamisessa. Haastateltavaa voi myös pyytää tutustumaan oheismateriaaliin etukäteen. Lähetin haastateltavat valinneille henkilöille tiedotteen tutkimuksestani etukäteen, jotta he pystyivät jakamaan sen haastatteluun osallistujille. Tiedotteen lähettämisen tarkoituksena oli, että haastateltavilla olisi ennalta tietoa siitä, mitä aihetta haastattelu koskisi. Päätin kuitenkin olla lähettämättä haastattelukysymyksiä etukäteen haastateltaville, koska halusin, että haastattelutilanne etenisi enemmän keskustelunomaisesti teemoja läpikäyden. Lähdin haastatteluihin löyhemmällä teemarungolla, mutta ensimmäisten haastattelujen jälkeen lisäsin haastattelurunkoon joitain kysymyksiä, joiden ajattelin rohkaisevan haastateltavaa kertomaan aiheesta monipuolisemmin. Tuntui, että haastateltavista sai enemmän irti, kun kysymyksiä oli enemmän.

Osa haastatteluista toteutettiin erään päiväkodin tiloissa ja toinen osa kaupungintalolla. Nauhoitin haastattelut varmuuden vuoksi kahdella eri laitteella. Haastattelun jälkeen tallensin nauhoitteet tietokoneelleni. Haastattelut kestivät 25 minuutista 33 minuuttiin. Haastattelut sujuivat hyvin ja luontevasti, mutta ne olivat kestoltaan melko lyhyitä. Alastalo ja Åkerman (2010, 373–374) ovat käsitelleet asiantuntijahaastatteluja teoksessa *Haastattelun analyysi*. Heidän mukaansa asiantuntijahaastatteluissa ei olla kiinnostuneita itse asiantuntijasta, vaan häntä haastatellaan siksi, että hänellä oletetaan olevan tietoa tutkittavasta asiasta ja tätä tietoa pyritään häneltä saamaan. Aineistoa keräämisen tarkoituksena on saada kuvaus jostain tietystä ilmiökentästä. Vaikka tekemäni yksittäiset haastattelut olivat melko lyhyitä uskon saaneeni haastateltavista irti kaiken, mitä heillä oli sanottavaa kyseisestä aiheesta. On eri asia antaa haastattelua itselleen henkilökohtaisesti merkittävää aiheesta, jolloin todennäköisesti kerrottavaa on enemmän. Keräämäni aineistoa kertyi hieman alle 50 sivua. Aineistossa käsitellään Perhetyön jalkautuminen -toimintamallia ja implementointia eli käyttöönottoa monipuolisesti. Aineiston monipuolisuutta

lisää se, että haastateltavat ovat varhaiskasvatuksessa eri asemissa ja näin ollen heidän näkökulmansa eroavat toisistaan. Aineisto on tiivistä asiaa selkeästä aiheesta.

5.3 Aineiston analyysi

Valitsin haastatteluaineiston analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan pitää sekä yksittäisenä metodina että väljänä teoreettisena kehyksenä suhteessa erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. Sisällönanalyysin avulla on mahdollista tehdä monenlaista tutkimusta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.) Yksi tapa jaotella sisällönanalyysiä on Eskolan (2010, 182) tapa, jossa sisällönanalyysin voidaan katsoa jakautuvan kolmeen eri muotoon. Nämä ovat aineistolähtöinen, teoriasidonnainen ja teorialähtöinen analyysi. Olen valinnut tähän tutkimukseen aineistolähtöisen analyysin. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt on valittu tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti aineistosta. Merkittävää aineistolähtöisessä analyysissä on se, että analyysiyksiköt eivät ole etukäteen sovittuja. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108.) Aineistolähtöistä analyysiä on kritisoitu siitä, ettei ole olemassa täysin objektiivista tutkimusta, koska tutkijan itse asettamat käsitteet, menetelmät ja tutkimusasetelma ohjaavat kuitenkin tutkimuksen tekemistä. Tutkimusta tehtäessä on siksi tärkeää tuoda esiin omat ennakkokäsityksensä tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109.) Olen ottanut tutkielmassani huomioon oman asemani tutkijana ja omien käsitysten vaikutuksen tutkielmaani. Olen työskennellyt sekä päiväkodissa että lastensuojelussa ja siksi käsitteet varhaiskasvatus, perhetyö ja moniammatillisuus ovat minulle hyvin tuttuja. Olen pyrkinyt ottamaan huomioon sen, että määrittelen käsitteet ymmärrettävästi myös lukijalle, jolla ei ole aiheesta edeltävää tietoa. Pyrin suhtautumaan haastatteluaineistooni tiedostaen omat ennakkokäsitykseni ja olemaan avoin aineistosta nouseville näkökulmille, en kuitenkaan voi täysin poissulkea omien ennakkokäsitysteni olemassaoloa ja vaikutusta tutkielmalleni.

Olen lähtenyt toteuttamaan tutkimustani Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010) kuvaamalla tavalla. He kuvaavat teoksessaan Haastattelun analyysi haastattelun analyysin vaiheita. Heidän kuvauksensa mukaan ensimmäisessä vaiheessa asetetaan tutkimuskysymykset ja mahdollisesti tarkennetaan niitä, seuraavaksi valitaan aineistonkeruutapa

ja kerätään aineisto. Seuraavaksi tutustutaan aineistoon, järjestetään ja rajataan sitä. Tämän jälkeen luokitellaan aineistoa ja etsitään siitä teemoja ja ilmiöitä. Näiden vaiheiden jälkeen aineistoa analysoidaan, vertaillaan teemoja ja ilmiöitä ja muodostetaan tulkintasääntö. Näiden vaiheiden jälkeen tulokset kootaan, tulkitaan ja koetellaan suhteessa aineistoon ja sen ulkopuolelle. Tutkimuksen lopuksi käydään teoreettista dialogia, jossa pohditaan käytännön vaikutuksia ja jatkotutkimustarpeita. Todellisuudessa haastatteluaineiston analyysi ei etene vaihe vaiheelta, vaan vaiheet limittyvät toisiinsa ja tapahtuvat päällekkäin. (emt. 12.)

Sairanen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan aineiston analyysin tarkoituksena on tarkastella tutkimusongelman kannalta tärkeiden asioiden esiintymistä tekstissä. Tarkoituksena on, että tutkija lisää aineiston informaatioarvoa tiivistämällä ja tulkitsemalla ja käyden vuoropuhelua teorian, empirian ja oman ajattelun kesken. On harhaanjohtavaa ajatella, että aineistosta nousisi jotain itsestään. Aineiston kanssa pitää jutella ja aktiivisesti esittää kysymyksiä, jotka nousevat omista tutkimuskysymyksistä. On hyvä muistaa, että laadullisen tutkimuksen analyysin tekeminen voidaan nähdä näkökulmien ottamiseksi ja aineiston tiivistämiseksi eri tavoin. Analyysin tekeminen on aineiston käymistä läpi systemaattisesti etsimällä siitä yhteneväisyyksiä ja eroja. On kuitenkin muistettava oma näkökulma, viitekehys ja lähestymistapa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Ruusuvuori (2010, 424) on kuvannut aineiston ensimmäisen käsittelyvaiheen olevan litterointi eli aineiston muuntaminen puheesta tekstiksi. Aloitin keräämäni aineiston analyysin litteroimalla nauhoitetut haastattelut. Tässä vaiheessa hyödynsin Express Scribe -ohjelmaa. Ohjelmassa haastattelut sai hidastettua ja tauotettua, joten litterointi sujui näin hyvin. Ruusuvuoren (2010, 424) mukaan litterointitarkkuutta on määriteltävä tutkimusongelman ja metodisen lähestymistavan kautta. Litteroin haastateltavien vastaukset ja omat kysymykseni sanatarkasti, mutta jätin hiljaisten hetkien, taukojen ja täytesanojen litteroinnin pois, koska en näe niillä olevan merkitystä analyysin kannalta. Litteroinnin jälkeen aineistoa oli kasassa 48 sivua 12 fonttikoolla, Times New Roman fontilla, rivivälillä 1,0. Anonymisoin haastattelut ja nimesin ne H1–H7 -nimisiksi tiedostoiksi. Poistin haastattelujen litteraateista paikakuntien ja ihmisten nimet, jotta anonymiteetti säilyy.

Kyseessä on pienet paikkakunnat, jotka ovat melko helposti tunnistettavissa ja siksi anonymisointi on tärkeää.

Litteroinnin jälkeen aloitin aineiston läpikäymisen lukien sitä moneen kertaan. Tämän jälkeen rajasin ja tiivistin aineistoa pelkistetyiksi ilmauksiksi, kuten Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010) edellä ovat esittäneet analyysin etenemisestä. Tiivistämisen yhteydessä jätin analyysin ulkopuolelle sellaiset haastatteluissa esiin tulleet asiat, joiden en nähnyt liittyvän aiheeseen. Seuraavaksi listasin pelkistettyjä ilmauksia ja jaottelin niitä yhteen samankaltaisten kanssa Tuomen ja Sarajärven (2013, 109) aineistolähtöisen sisällyslönanalyysin etenemistä kuvaavan kaavion mukaisesti. Käytännössä kokosin pelkistettyjä ilmauksia tutkimuskysymyksistä nousevien otsikoiden alle. Näitä otsikoita olivat Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin hyödyt sekä haasteet ja toimintamallin käyttöönotto. Näistä muodostui lopulta analyysini pääluokat. Haastatteluaineistosta nousi vahvasti esille perheiden haasteita ja siksi kokosin yhteen perheiden haasteita koskevat ilmaukset. Jätin perheiden haasteet pois analyysitaulukostani. Olen kuitenkin esitellyt perheiden haasteita tulosluvussa, koska ne muodostavat taustaa Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin tarpeelle.

Muodostin analyysin etenemistä selkeyttääkseni taulukon, johon kokosin alkuperäiset kommentit ja pelkistetyt ilmaukset. Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2013, 109) ovat kuvanneet, kokosin samasta asiasta kertovia pelkistettyjä ilmauksia yhteen teemoiksi, joista käytän analyysissä termiä alaluokka. Yhdistelin alaluokkia ja muodostin näistä yläluokkia. Yläluokiksi muodostuivat moniammatillisuus, ennaltaehkäisy, toimintaympäristön haasteet ja lainsäädännölliset haasteet. Lisäksi yläluokkia olivat Toimintamallin selkeyttämättömyys, johdon tuki, haasteet uusien työntekijöiden perehdytyksessä sekä hankeähky. Kokosin vielä yläluokkia yhteen ja niistä muodostui kolme pääluokkaa, jotka olivat toimintamallin haasteet, toimintamallin hyödyt ja toimintamallin käyttöönotto.

Alla esimerkki analyysitaulukostani. Esimerkiksi, jos haastateltava ilmaisi seuraavaa:

”et opitaan tuntemaan toisiamme, et se kynnys madaltuu ottaa yhteyttä” (H1)

Olen pelkistänyt ilmauksen ”Kynnys madaltuu ottaa yhteyttä”. Pelkistetty ilmaus päätyi alaluokan ”Matalampi kynnys” alle.

Taulukko 1. Esimerkki analyysin etenemisestä

Alkuperäinen kommentti	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
”et opitaan tuntemaan toisiamme, et se kynnys madaltuu ottaa yhteyttä ” H1	Kynnys madaltuu ottaa yhteyttä	Matalampi kynnys	MONIAMMA-TILLI-SUUS	TOMINTA-MALLIN HYÖDYT

5.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen tekemisessä on ensisijaisen tärkeää noudattaa hyvän ja luotettavan tutkimuksen periaatteita. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) on laatinut hyvän tieteellisen käytännön ohjeistuksen. Ohjeiden mukaan tutkimusta tehdessään tutkijan tulee olla rehellinen, huolellinen ja tarkkaavainen suhteessa tutkimus tuloksiin, niiden käsittelyyn ja arviointiin. Tutkimuksen tekemisessä on lisäksi tärkeää noudattaa avoimuutta ja vastuullisuutta, kun tuloksia julkaistaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta i.a.) Olen pyrkinyt noudattamaan hyvän ja luotettavan tutkimuksen periaatteita läpi tutkielmani teko-prosessin. Olen ollut huolellinen ja perustellut prosessiin kuuluneet valinnat, joita olen tehnyt.

Hyvään tieteellisen käytäntöön kuuluu tarvittavien tutkimuslupien hankkiminen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta i.a.). Tutkielmani varten hain tutkimusluvat tutkimukseeni osallistuvilta paikkakunnilta. Suuremmalla paikkakunnalla hain tutkimusluvan sosiaali- ja terveysjohtajalta ja prosessi oli hyvin selkeä. Lupa tuli nopeasti ja sen myöntäjä oli selvillä. Pienemmällä paikkakunnalla tutkimuslupahakemusta siirreltiin henkilöltä toiselle ja lopulta luvan myönsi varhaiskasvatuksen päällikkö, joka oli myös yksi tutkimukseen osallistuneista haastateltavista. Pienen harkinnan jälkeen päätin jättää paikkakuntien

nimet pois, joilla tutkimukseen osallistuneet päiväkodit sijaitsevat. Tämä siksi, että kyseessä on pienet paikkakunnat ja niiden perusteella olisi helppo tunnistaa, päiväkodit ja niiden työntekijät.

Arja Kuula (2011) kirjoittaa teoksessaan Tutkimusetiikka -aineiston hankinta, käyttö ja säilytys tutkimuseettisistä normeista. Kuulan mukaan tutkimuseettiset normit eivät velvoita tutkijaa laillisesti, mutta ammatillisesti ne velvoittavat. Normien tarkoituksena on ohjata tutkimuksen tekoa sekä osoittaa ne arvot, joihin tutkijan tulisi sitoutua. Ihmistieteissä tutkimuseettisiä lähtökohtia ovat tutkittavien itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus ja yksityisyys. Edellä mainitut arvot löytyvät muun muassa Ruotsin yhteiskuntatieteellisten ja humanististen alojen tutkimuseettisistä ohjeista. (emt. 58, 60.)

Tutkielmaa tehdessäni pyrin toteuttamaan haastateltavien itsemääräämisoikeutta mahdollisimman hyvin. Varmistin jokaisen haastateltavan halukkuuden osallistua haastatteluun erillisten suostumusten avulla. Ennen jokaisen haastattelun alkua annoin haastateltavan lukea laatimani tiedotteen tutkimuksestani ja pyysin allekirjoitusta haastatteluun osallistumissuostumukseen. Tiedotteessa ja suostumuksessa toin tarkasti esille tutkimukseni tarkoituksen ja aineiston keräämiseen, säilyttämiseen sekä anonymiteettiin liittyvät seikat. Tiedotteessa kerroin, että käsittelen ja analysoin haastattelussa saamiani tietoja tutkimuksessani, joka tulee olemaan, valmistuttuaan, vapaasti haastateltavien ja muun yleisön luettavissa. Toin esille, että tutkimukseen osallistuminen on haastateltaville vapaaehtoista ja haastattelun voi halutessaan lopettaa kesken missä tahansa vaiheessa. Pyrin tutkielmasani kunnioittamaan haastateltavien yksityisyyttä ja anonymiteettiä aineiston hankintavaiheessa ja koko tutkimuksen ajan. Kerroin haastateltaville, että tutkimuksesta saatavat tutkittavien tiedot tulevat ainoastaan tutkijan, eli minun tietooni. Lupasin haastateltaville pitää huolen siitä, että tutkimuksen julkaisuvaiheessa yksittäistä tutkittavaa ei voida tunnistaa. Näin olen olen omalta osaltani pitänyt huolen siitä, että jokainen haastateltava on tietoinen siitä, mihin hän osallistuu ja suostumuksellaan antaa luvan.

Haastatteluvaiheessa tallensin haastattelut kahdella laitteella, jonka jälkeen siirsin ne tietokoneelleni. Haastattelut sekä niiden litteroidut eli aukikirjoitetut versiot ovat tietokoneellani salasanan takana. Näin olen varmistanut, etteivät muut kuin minä tutkijana pääse

käsiksi tutkimusaineistoon. Aion tuhota keräämäni ja käyttämäni tutkimusaineiston, kun tutkielmani on valmis, enkä tarvitse aineistoa enää.

6 TOIMINTAMALLIN HYÖDYT JA HAASTEET

Kahdessa seuraavassa luvussa esittelen tutkielmani tuloksia. Olen jakanut tulokset lukuihin 6 ja 7 selkeyden vuoksi. Luku 6 jakautuu kolmeen osaan. Luvun alussa esittelen haastateltavien näkemyksiä haasteista, joita perheet tänä päivänä kokevat. Tämä on tärkeää tuoda esille, koska tarve perhetyölle ja sen jalkautumiselle varhaiskasvatukseen nousee näistä haasteista. Haasteiden jälkeen käyn läpi sitä, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista. Kerron ensin niistä hyödyistä, joita haastateltavat ovat tuoneet esille toimintamallista. Tämän jälkeen kerron, millaisia haasteita toimintamallissa nähdään.

Perheiden haasteet ja tarve toimintamallille

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyölle on suuri tarve. Tarve nähtiin nousevat haasteista, joita haastateltavat näkivät perheillä olevan tänä päivänä. Sekä varhaiskasvatuksen työntekijät, että johtoasemassa olevat henkilöt kokivat, että perhetyölle olisi monessa perheessä tarve.

”siis ilman muuta perhetyön mukaan saaminen varhaiskasvatukseen ni tuntuu, et se on ihan tätä päivää kyl, et kyl siel kuuluis olla” H7

Haastatteluaineistosta nousi esille lapsiperheiden arkeen ja perheiden erilaisiin haastaviin tilanteisiin liittyviä huomioita. Yksi näistä huomioista oli moninaiset perhemuodot, joita ovat esimerkiksi eroperheet, yksinhuoltajaperheet ja vanhempien uudet kumppanit. Kuten luvussa 2.1 esille nostamani tutkimukset osoittavat, perheet ovat hyvin monimuotoisia ja muutosten vaikutus lapseen on ilmeinen. Mykkänen ja Bööki (2017, 75) korostavat perheyhteisön ja perheen elämäntilanteen vaikutusta lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Vanhempien eron kaltaiset muutokset ovat merkittäviä. Alla olevassa lainauksessa, on kuvattu perhesuhteissa tapahtuvien muutoksiin liittyviä haasteita.

”jostai syyst siihen liittyy viel tämmöset hajonneet perheet tai yksinhuoltajuus ja uudet puoliset, jotka tuo sit sen oman kuvionsa sen lapsen elämään” H1

Monimuotoisten perherakenteiden lisäksi haastateltavat toivat esille, että vanhemmuus tuntuu olevan monissa perheissä hukassa. Haastateltavat kertoivat kokevansa, että yhteiskunta ja elämän sisältö ovat muuttuneet. Työelämän kuormittavuuden, kuten vuorotyön ja toisaalta taas työttömyyden nähtiin haastavan perhe-elämää. Perhe ja työ ovat ihmisen hyvinvoinnille tärkeitä tekijöitä. Nämä molemmat vaativat kuitenkin aikaa sekä fyysisiä ja henkisiä voimavaroja. Tutkimuksen mukaan perheen ja työn yhteensovittaminen aiheuttaa hyvinvoinnin kannalta kielteisiä jännitteitä. Vuonna 2012 toteutetun lapsiperhekyselyn mukaan vanhemmat kokevat, että töiden takia heillä on liian vähän aikaa lapsilleen, varsinkin kun lapset ovat pieniä. Suomessa ja maailmalla tehtyjen tutkimusten mukaan perhe on se, joka väistyy työn edessä tilanteissa, joissa vanhemmilla on ajankäytöllisiä haasteita. Jopa 40 prosenttia työssäkäyvistä vanhemmista kokee huolta omasta jaksamisestaan. (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 38–42.)

”suurimman haasteena mä nään sen et, ehkä yhteiskuntaki on muuttunu niin et odoteetaan perheeltä semmost, et pitää mennä ja tulla ja näkyä, et semmosta kiirettä, että ei sit jakseta niihin lapsiin enää keskittyä. semmost ihan simppeliä yhdesoloo, ni se puutuu perheilt ihan totaalisesti, et ei jakseta tai ehditä ja sit toisil on urat mut toisil on sit sen oman jakamisen kanssa” H2

Ylä- ja alapuolella sitaateissa haastateltavat ovat tuoneet esille perhe-elämään liittyviä haasteita. Haastateltavat nostivat esille, että kaikessa kiireessä lapsiin ei meinata jaksaa keskittyä. Arjen hallinnan haasteet sekä ajatus siitä, että pitää ”mennä ja näkyä” koettiin haasteelliseksi perheen kannalta.

”ihan arjenhallinnan haasteita, jotka johtaa siihen et myös lasten kans on haasteita H3”

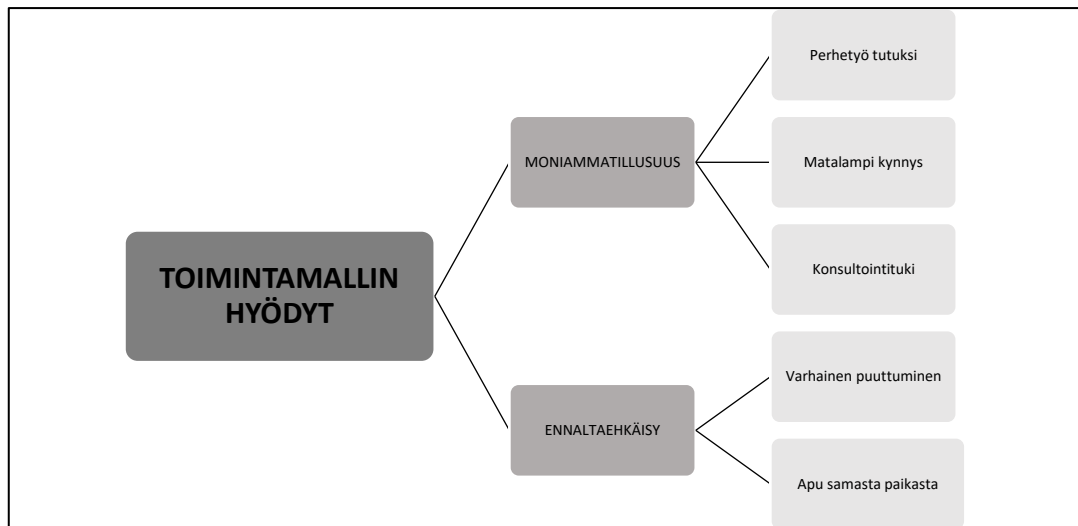
Haastateltavat toivat esiin, että vanhemmilla näyttää olevan haasteita lasten kanssa. Lapsilla on erityisyyttä, ylivilkkautta ja käytöshäiriöitä sekä rajattomuutta. Lisäksi lasten nähtiin olevan aiempaa levottomampia ja keskittymisessä nähtiin ilmenevän haasteita. Lisäksi ”tietojuttujen” eli kaikenlaisen elektronisten laitteiden, pelien ja sosiaalisen median nähtiin vievät paljon perheen yhteisestä ajasta.

“on ihan ylivilkkautta ja on aistiylherkkyksiä, käytöshäiriötä, monen tyyppistä haastetta, et tosi kirjavaa ja sit tietyst arki ylipäätänsä on tosi hektistä perheillä, et sekin näkyy, et on semmonen kiireen tuntu kodeissa” H3

Lapsiperheiden elämä näyttäytyy sekä tutkimusten valossa, että tutkimusaineistossani haastavalta. Monenlaiset haasteet ovat arkipäivää perheiden elämässä ja siksi perheiden tukeminen oikea-aikaisesti on hyvin perusteltua.

6.1 Moniammatillisuus ja ennaltaehkäisy toimintamallin hedelminä

Haastateltavien mukaan Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalliin liittyy monenlaisia hyötyjä. Olen kuvannut alla olevassa kuviossa näitä esiin tulleita hyötyjä. Kuviossa on esitetty toimintamallin hyötyjen jakautuminen kahteen suurempaan yläluokkaan Tuomen ja Sarajärven (2018) aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemismallin mukaisesti. Nämä yläluokat ovat moniammatillisuus ja ennaltaehkäisy. Moniammatillisuuteen liittyen haastateltavat toivat esille perhetyön ja perhetyöntekijöiden tulleen tutummiksi toimintamallin myötä. Toinen alaluokka moniammatillisuuteen liittyen oli yhteyden ottamisen madaltunut kynnyks eri ammattilaisten välillä. Lisäksi haastateltavat kertoivat toimintamallin lisänneen mahdollisuutta saada konsultointitukea, jota varhaiskasvatuksen työntekijät voivat tarvittaessa saada perhetyöntekijöiltä.

Kuvio 4. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin hyödyistä

Moniammatillisuus

Moniammatillisuus nousi haastatteluaineistossa esille kaikissa haastatteluissa eri tavoin sanoitettuna. Yhteistyötä sosiaalipalveluiden ja perhetyön kanssa pidettiin tärkeänä ja sille nähtiin tarvetta varhaiskasvatuksen puolella. Moniammatillisuus kuvautui haastatteluissa toisen ammatin tutuksi tulemisena, madaltuneena kynnyksenä yhteydenpidolle ja konsultointituen pyytämisen ja saamisen helpottumisena. Moniammatillisuudella tarkoitetaan lyhyesti määriteltynä Isoherrasen (2008) mukaan sitä, että asiantuntijoilla on yhteinen tavoite tai työ suoritettavanaan ja he yhdistävät tietonsa ja osaamisensa sen saavuttamiseksi. Erilaisten näkökulmien yhdistämisen avulla voidaan parhaimmillaan saavuttaa systeeminen kokonaisnäkemys. (ks. luku 2.4.)

Haastateltavien mukaan perhetyö on tullut tutummaksi sekä työntekijöille että perheille Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin kautta. Tämä koettiin toimintamallin keskeiseksi hyödyksi. Haastateltavien mukaan asioiden hoitaminen muuttuu helpommaksi, kun perhetyöntekijöiden kasvot tulevat tutummiksi. Järvinen tutkimuskollegoineen (2012, 96) on esittänyt erilaisia haasteita, joita moniammatillisella yhteistyöllä voi olla. Näitä haasteita voivat olla esimerkiksi ymmärryksen puute toisen työnkuvasta ja

liian suuret odotukset. Toimintamallin kautta perhetyö koettiin tulleen tutummaksi perheille ja työntekijöille, mikä helpottaa Järvisen ym. esiin tuomien haasteiden selättämisessä. Seuraavissa sitaateissa käsitellään perhetyön tutummaksi tulemistä.

“on se (perhetyö) varmaan ainakin meille varhaiskasvattajille tullu tutummaks, et he tulee just käymään ja juttelemaan niitä näitä ja tekevät tavallaan itsensä tutuks, et nyt on helpompi ottaa yhteyttäkin, ku tietää et kuka sielt puhelimen pääst vastaa, et ruvetaan miettimään. et meil on tämmöstä nyt et, mites tähän nyt sitten lähdettais yhdes” H3

Haastateltavat kertoivat perhetyöntekijöiden tulleen tutummiksi ja kynnyksen ottaa heihin yhteyttä madaltuneen toimintamallin ansiosta. He kokivat helpoksi sen, että he voivat soittaa ja kysyä, jos jokin asia askarruttaa mieltä.

”meil ei oo niin ku semmosta kynnystä, etteikö me voitais soittaa ja kysyy” H5

Haastateltavat toivat esille kokevansa toimintamallin hyödyksi konsultaatiotuen. He kokivat, että perhetyö on kanava, jota voi tarvittaessa konsultoida, jos eteen tulee haastava tilanne perheen kanssa. Heino (2008) on esittänyt ehdotelman siitä, että jokaisessa kunnassa tulisi olla perhetyön toimintakokonaisuus, joka sisältää moniammatillista osaamista. Olisi tärkeää, että perheiden kanssa toimivat tahot keskustelisivat ja neuvottelisivat keskenään ja välttäisivät tekemästä päällekkäistä työtä. Tätä moniammatillista perhetyön yksikköä kuvaamaan on tehty kaavio, jossa on yhtenä yhteistyökumppanina varhaiskasvatus. Näiden kahden välillä on toivottu olevan asiantuntijuuden, konsultaation ja ohjauksen jakamista. (emt. 65–66.) Haastateltavat kuvasivat mahdollisuutta konsultaatiotukeen seuraavissa sitaateissa.

”ni voidaan konsultoida, ihan soittaa, ihan nimettömänä, et mites edetään tämän lapsen kanssa” H5

*”no me markkinoitiin lähinnä sellai, et sit on mahollisuus saada tämmöstä työnohjauksellista ohjausta ja konsultaatioapua sit niihin vaikeisiin tilanteisiin, mitä siel arjes on”
H1*

Eräs haastateltavista toi esille näkemyksen työn rajaamisen tärkeydestä. Hänen mukaansa työn rajaaminen onnistuu parhaiten, kun yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perhetyön välillä toimii. Näin jokainen ammattilainen voi keskittyä oman ammattinsa perustehtävään paremmin.

”koska sit siin on viel sellanenki vähän työnrajauskin, et jotenkin soisin jossain vaiheessa niin kun tavallaan, et se perhetyöntekijä ottaa tietty roolii tietyis asiois perheen kanssa. sit vapauttais varhaiskasvatuksen työntekijät, et ku nyt tietysti, se voi jo mennä vähän turhanki paljon sinne perheyöhön se, niin vaikka tehdäänkin yhteistyötä, mut et jotenkin semmonen, et sit jostain tietyist asioista se ottaa kopin sit se perhetyö, joka on kuitenkin sit siel sosiaalitoimen työntekijänä, joka toimii yhteistyössä sosiaalityöntekijä ja näitten kans, ni tavallaan vastuualue, tai joku semmonen, niin olis ihan paikallaan, koska siel on tietyis perheis paljon sellast, niin ku kaikkee, kaikkee niin sanotust semmosta tukea tarvitaan, ni niin tota, ni sit se helpottais” H7

Voisi ajatella, että tämä olisi vastakohta moniammatilliselle yhteistyölle, mutta moniammatillisuuden toteutuessa, olisi kuitenkin tärkeää erottaa eri ammattikuntien perustehtävät ja tehdä työnjakoa. Näin kaikki voivat keskittyä oman ammattinsa perustehtävän toteuttamiseen.

Sekä aiemmat tutkimukset, että haastatteluaineistoni tuottavat tietoa siitä, että moniammatilliselle yhteistyölle on tarvetta, jotta perheet voisivat saada tarvitsemaansa tukea tehokkaasti.

Ennaltaehkäisy

Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen kasvu ja kehitys sekä tukea vanhempaa lapsen kasvatustehtävässä. Ehkäisevää lastensuojelua annetaan esimerkiksi päivähoitossa ja sosiaali- ja terveystalveissa ja sen toteutus on jokaisen kunnan vastuulla. (Lastensuojelulaki 2007, 3a§.) (ks. luku 2.2). Haastattelussa tuli selkeästi esille, että ennaltaehkäisy koettiin Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin keskeiseksi hyödyksi. Ennaltaehkäisy käsitteen alle olen analyysissä koonnut alaluokat, varhainen puuttuminen ja apu samasta paikasta.

Varhainen puuttuminen varhaiskasvatuksessa on Heinämäen (2006) mukaan nähty tuen tarpeen tunnistamiseksi ja huolen puheeksi ottamiseksi. (emt. 18.) (ks. luku 2.2.) Varhainen puuttuminen perheen haasteisiin nähtiin haastatteluissa yhtenä toimintamallin hyödyistä. Tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksella on pitkälle ulottuva vaikutus lasten elämään. Varhaiskasvatuksen nähdään luovan pohjan lasten oppimiselle ja jokaisen lapsen yksilöllistä kehittymistä tuetaan ja kannustetaan. Varhaiskasvatus luo siis yhdenmukaiset lähtökohdat oppimiselle, mutta sen tärkeä tehtävä on myös tasa-arvoistaa lasten kotitilaisuuksista johtuvia eroja. (Koivula, Siippanen & Eerola-Pennanen 2017, 9.)

Lapset viettävät varhaiskasvatuksessa ison osan päiväistään ja näin ollen perheiden haasteet tulevat päiväkodissa herkästi esille. Jos tähän kohtaan saadaan perhetyö mukaan perheen kanssa tehtävään työhön, ongelmien kasvaminen ja monimutkaistuminen voidaan vielä mahdollisesti pysäyttää. Haastateltava on alla olevassa lainauksessa tuonut esille varhaisen puuttumisen tärkeänä syynä sille, miksi toimintamallia on lähdetty ottamaan käyttöön varhaiskasvatuksessa.

”no mä oon talos ollu nyt puoltois vuotta vasta, oon muualta tullu tänne, mut et kyl se varmaan se huoli niistä lapsista ja se varhainen puuttuminen et nähdään se varhaiskasvatuksesta on lähdetty ajattelemaan niin, et se varhainen puuttumine ja ennaltaehkäisy on sellasii, mikä tulee siin työssä esiin, ni se on varmaan niit asioit, et mitä varten ollaan haluttu tämmöseen hankkeeseen lähtee ja alettu kehittää, mieltii eri tavalla” H2

Haastateltavat kertoivat, että perhetyön jalkautuessa varhaiskasvatukseen, perheen on mahdollista saada varhaiskasvatusta sekä tarvitsemaansa apua kotiin omaan arkeen saman katon alta. Toimintamallin ajateltiin siis helpottavan avun saamista.

“no siis mä ajattelen, et heidän ei aina tarvi mennä joka paikkaan erikseen, et he saa sen avun siitä jo, et he tuo sen lapsen ja tarvittaessa pystytään sopimaan palaverit just tänne. perhetyö voi sit tulla samaan palaveriin ja silleen et, ennen on tarvinu tavallaan omat palaverit sit järjestää joka taholle ja sit se tieto ei välttämättä oo liikkunu, et perheen tarvii taas kertoa juurta jaksan, et mites nyt on menny ja mitkä nyt on ne ongelma- kohdat, et se selkeyttää ehkä sitä perheen oloa” H3

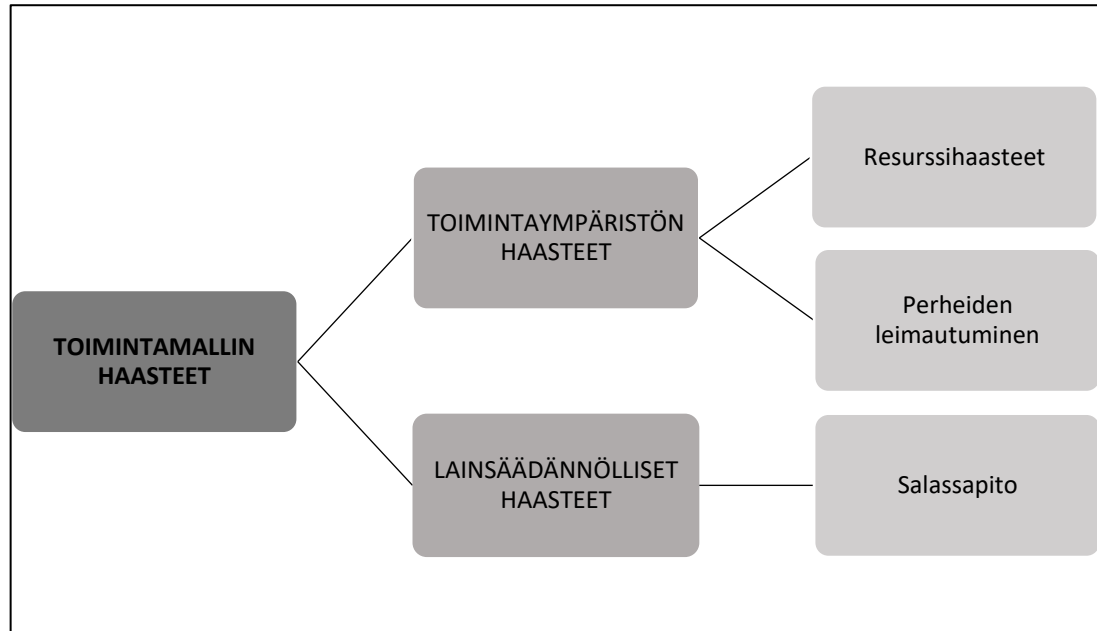
“no perhe varmaan sais, ois mahdollist saada sitä kaut sitä tukee ja apuu” H4

Jotta asiakas saisi palveluja oikea-aikaisesti ja saumattomasti, puhutaan palveluintegraatioista. Palveluja integroimalla pyritään vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin ja lisäksi tällä pyritään kustannussäästöihin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Palveluiden integraatiolla, eli palvelujen yhteensovittamisella on ollut suuri rooli sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisessa (Sinervo & Keskimäki 2019, 425). Aiemmat tutkimusten ja haastatteluista nousseiden näkemysten mukaan ongelmien ennaltaehkäisy on todella tärkeää. Se, että perheen haasteisiin pystytään puuttumaan varhaiskasvatuksen kautta ja perhe saa helposti tukea yhdestä paikasta on korvaamattoman apu siihen, että ongelmiin päästään puuttumaan oikea-aikaisesti.

6.2 Resurssi- ja lainsäädännönhaasteet kapuloina yhteistyön rattaissa

Tässä luvussa kuvaan niitä haasteita, joita varhaiskasvatuksen työntekijät toivat esille toimintamallista. Olen koonnut alla olevaan kuvioon nämä haasteita. Haasteista muodostui kaksi yläluokkaa, jotka ovat toimintaympäristöön liittyvät haasteet sekä lainsäädännölliset haasteet. Toimintaympäristön haasteet yläluokka muodostui alaluokista

resurssihaasteet ja perheiden leimautuminen. Salassapitoon liittyvät haasteet tulivat esille kaikissa haastatteluissa, ja niistä muodostui lainsäädännölliset haasteet yläluokka.

Kuvio 5. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin haasteista

Toimintaympäristön haasteet

Työn resursseihin liittyvät haasteet nousivat esille lähes jokaisessa haastattelussa. Haastateltavilla oli käsitys siitä, että erityisesti perhetyön puolella työntekijöiden vaihtuvuus vaikuttaa yhteistyön kehittämiseen ja toimintamallin jatkuvuuteen. Järvisen ym. (2012, 96) mukaan resurssihaasteet voivat olla moniammatillisen yhteistyön esteenä. Resurssihaasteita ovat esimerkiksi työntekijöiden vaihtuvuus ja pitkät poissaolot.

”et meil on nyt tämmönen kierre näis, et (sosiaalipuolen työntekijät) on vaihtunu tosi paljon” H5

Työntekijöiden vaihtuvuuden lisäksi resurssihaasteena näyttäytyivät haastateltavien mukaan perhetyöntekijöiden runsas työmäärä sekä kiire. Maija Mänttari-van der Kuip (2015) on tutkinut väitöskirjassaan sosiaalityöntekijöiden työhyvinvointia tiukan talouden oloissa. Tutkimus perustui laajaan vuosina 2011–2012 kerättyyn kyselytutkimukseen. Tutkimuksessa selvisi, että iso osa sosiaalityöntekijöistä kokee, että hänen kykynsä tehdä eettisesti vastuullista sosiaalityötä on riskissä. Lisäksi sosiaalityöntekijät kokivat heidän hyvinvointinsa olevan vaarassa. Työntekijät kokivat, että tehokkuus- ja säästöpainheet ovat lisääntyneet. Lisäksi työtä leimaa kiire ja kasvava työtaakka. (emt. 3.) Mänttärin tutkimuksen kohteena olivat sosiaalityöntekijät. On kuitenkin perusteltua olettaa, että samansuuntaiset työhön kohdistuvat paineet koskevat myös sosiaalihojaajia ja lähihoitajia, jotka perhetyötä tekevät. Seuraavassa lainauksessa tulee vahvasti esille huoli perhetyön suuresta työtaakasta ja kiireestä.

”varmaan resurssipula perhetyön puolella on se suurin, et he on ihan täystyöllistetty ja tavallaan niin tärkeet kun tää onkin, ni heil on kyl semmosii akuuttijuttui, mitkä vie sitä heijän aikaa, et kaik tämmönen kehittämine ja lisä on kyl tosi iso haaste saada se työpäivä riittämään” HI

Kiireen ja suuren työtaakan lisäksi haastateltava tuo esiin, että työn kehittäminen jää vähemmälle huomiolle silloin, kun työaika ei meinaa riittää edes pakollisiin työtehtäviin. Muurinen (2019, 77) on esittänyt, että haasteena uusien kokeilujen käyttöönotossa voi olla vastuuhenkilön ja ajan puute ja henkilöstön vaihtuvuus sekä työntekijöiden kehittäjärooliin asettumisen vaikeus. Resurssihaasteet sosiaalialalla ovat todellinen ongelma. Sosiaalipuolella perhetyön asiakkaiden tilanteet saattavat kriisiytyä hetkessä ja silloin työntekijän on oltava paikalla. Tällaisissa tilanteissa työn kehittäminen jää varmasti arki-työn jalkoihin. Varhaiskasvatuksen puolella taas on oltava aina tietty määrä henkilöstöä lasten kanssa. Sijaisia on vaikea saada edes akuuteissa tilanteissa.

Resurssihaasteiden lisäksi haastateltavat olivat huolissaan siitä, että perheet saattavat pelätä leimautumista lastensuojeluasiakkaiksi. Leimautumista kuvaamaan Erving Goffman (1986) on luonut 1960-luvulla käsitteen stigma. Tällä tarkoitetaan sitä, että henkilö ei sovi siihen muottiin, jota yhteiskunnassa pidetään normaalina. Heidät on karsittu siitä

joukosta, jotka nauttivat sosiaalista hyväksyntää. Haastateltavat kertoivat vanhemmilla olevan leimautumisen pelon takia ennakkoluuloja perhetyötä kohtaan. Pelkoa leimautumisesta saattaa lisätä se, että tutkimukseen osallistuneet paikkakunnat ovat melko pieniä ja ihmiset tuntevat helposti toisensa. Monille perhetyö tuo mieleen lastensuojelun ja lastensuojelu taas tuo mieleen huostaanoton, joka monia pelottaa.

”perhe leimautuu lastensuojeluasiakkaaksi. osa puhuu jo siitä, että lapset otetaan huostaan. huolet ovat todella suuria siellä perheiden taustalla” H6

Haastatteluaineistosta nousi esille, että monissa perheissä huolista ja tuen tarpeista ei haluta puhua ääneen. Usein perheet haluavat selvittää itse, eivätkä halua, että heidän asioihinsa puututaan, kuten seuraavassa sitaatissa tuodaan esille.

“he jotenki mieltää sen vieläkin sellaseks sossutätien puuttumiseks heidän perheen arkeen ja se hiukan aiheuttaa semmost häpeää ja epäonnistumisen tunteita, ni sit helposti tulee semmonen, et siitä ei saa niin ku kenellekkään ulkopuolisel vaan puhua” H3

Vanhan afrikkalaisen sanonnan mukaan lapsen kasvattamiseen tarvitaan kokonainen kylä. Mäkelän (2019) mukaan on biologisesti perustelematonta, että ihmisen kuuluisi pärjätä yksin tai ydinperheen vanhempana. Hänen mukaansa lapsista, heidän vanhemmistaan, sisaruksistaan ja yhteisöllisen kasvatuksen takaavista ammattilaisista sekä vapaaehtoisista on yhteinen vastuu. Lasten ja perheiden hyvinvointiin panostaminen ja resursointi yhteiskuntapolitiikan sekä yhdyskuntasuunnittelun kautta, on yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta viisasta. (emt. 16–17.) On hyvin surullista, jos perheet eivät uskalla hakea apua ongelmiinsa siksi, koska he pelkäävät leimautumista. Tässä on todella tärkeä syy sille, miksi perhetyön jalkautuminen on niin tärkeää. Kun perhetyö ja perhetyöntekijät tulevat tutummiksi, myös pelko leimautumiselle varmasti jossain vaiheessa alkaa haihtua. Myös toimintamallin kehittäjä Luoto on painottanut sitä, että perhetyön asiakkaaksi pääsyn kynnyksen madaltuessa, lastensuojelun asiakkuuteen liittyvää leimautumista voidaan vähentää (Luoto 2018). Tämä on siis yksi niistä lähtökohdista, joita toimintamallilla on.

Lainsäädännölliset haasteet

Haastatteluaineistosta nousi vahvasti esiin vaitiolo- ja salassapitovelvollisuudet. Näiden nähtiin sitovan erityisesti perhetyöntekijöitä ja vaikeuttavan yhteistyön mahdollisuuksia. Lähes kaikki haastateltavat toivat esiin, että nämä laissa määritellyt velvollisuudet tuovat ison haasteen hyvälle yhteistyölle ja moniammatillisuuden toteutumiselle.

”mut kaiken kaikkiaan tämmöset salassapitoasiat kyl vaikeuttaa hirveesti, et tota me tiedetään jotain tai neuvola tietää jotain tai jossain muual tiedetään jotain, mut ku niist ei saa sanoo, eikä kertoo” H3

Järvisen ja tutkijakollegojen (2012, 96–97) mukaan salassapito- ja vaitiolovelvollisuus voivat vaikeuttaa yhteistyön toteutumista. Heidän mukaansa tätä käytetään joskus myös tekosyynä yhteistyön toteutumattomuudelle. He tuovat esille, että salassapidosta ei muodostu ongelmaan silloin kun asiakas itse on paikalla. Järvinen ym. mukaan ammattilaisilla saattaa kuitenkin olla erilainen käsitys siitä, tuleeko asiakkaan olla itse paikalla häntä koskevissa tapaamisissa. Asiakkaan läsnäolo tapaamisilla nähdään kuitenkin onnistuneen työskentelyn takaamisen edellytyksenä.

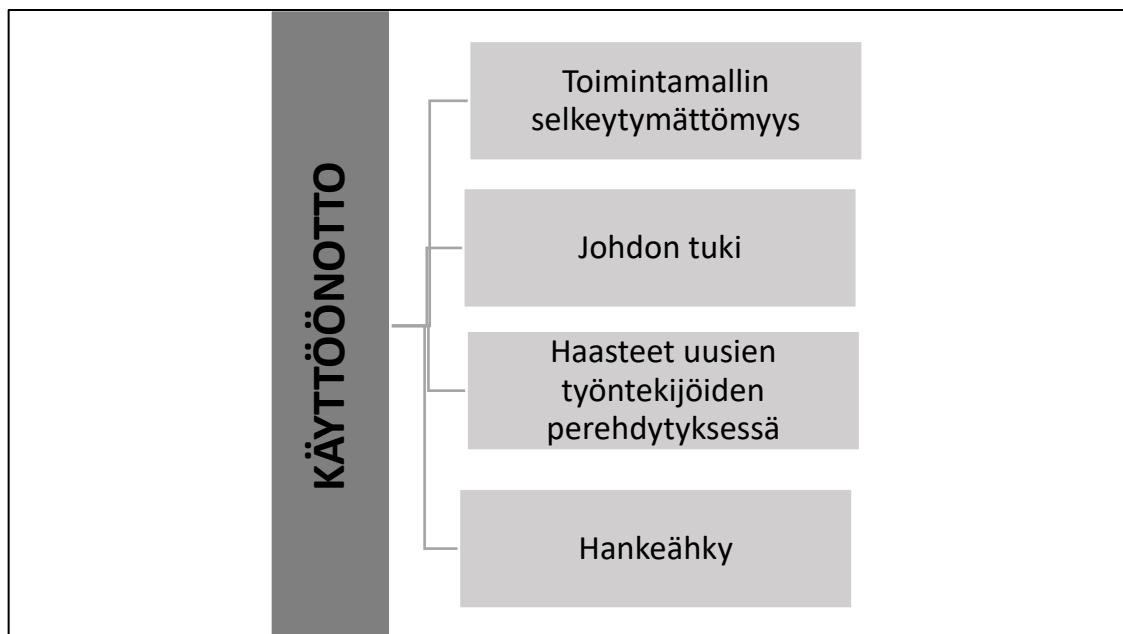
”nääh kaikki vaitiolovelvollisuudet, niin meil on ollu semmonen et neuvolan kanssa yhteistyötä mä oon pari kertaa vuodessa käyny, mut nyt tuntuu, et ei voi sitäkään, ku siel on kaikki nääh tavallaan psykologi, puheterapeutti, lääkäri, terveydenhoitaja ja minä, ni täyty nimettömänä jutella näit asioita” H5

Lain mukaan sosiaalihuollon järjestäjää ja tuottajaa sitoo vaitiolovelvollisuus. Hän ei saa paljastaa asiakkuuteen liittyviä salassa pidettäviä asioita ulkopuolisille. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000, 15§.) Perhetyön kannalta tämä tarkoittaa sitä, että he eivät voi kertoa yhteistyön puitteissa esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöille edes sitä, onko jokin perhe heidän asiakkaanaan vai ei. Tämä seikka vaikeuttaa moniammatillisen yhteistyön toteutumista. Kaikista eniten se kuitenkin vaikeuttaa perheiden auttamista, kun varhaiskasvatuksessa ei ole tietoa siitä, saako perhe jo apua vai ei.

Perhettä koskevista asioista voidaan kuitenkin puhua, jos siihen on perheiltä lupa. Olisi-kin tärkeää ottaa perheet enemmän mukaan heidän asioitaan käsiteltäessä, ettei asiat jää vain viranomaisyhteistyöksi.

7 KÄYTTÖÖNOTTO, ONNISTUMISEN HAASTEET JA MAHDOLLISUUDET

Tässä luvussa käsittelen haastateltavien näkemyksiä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin käyttöönoton onnistumisesta. Aineistossa kuvaukset käyttöönotosta jakautuivat neljään yläluokkaan. Nämä yläluokat ovat toimintamallin selkeytymättömyys, johdon tuki ja haasteet uusien työntekijöiden perehdytyksessä sekä niin sanottu hankeähky. Olen esittänyt nämä haastatteluaineiston pääkohdat alla olevassa kuviossa.

Kuvio 6. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkemyksiä Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin käyttöönotosta

Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallia lähdettiin kehittämään niin, että Luoto haastatteli kaikki 27 Varsinais-Suomen varhaiskasvatusjohtajaa. Haastattelussa käytiin läpi yhteistyötarpeita ja kehityskohteita, joita varhaiskasvatuksen kentältä nousee. (ks. luku 2.3.) Tätä vaihetta Aarons ym. (2011) kutsuvat nimellä exploration (suomeksi kartoitusvaihe). (ks. luvun 3.1 kuvio 2.) Varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyön tarve nousi keskeiseksi temaksi haastattelussa ja toimintamallia on lähdetty kehittämään vahvasti vastaamaan tähän tarpeeseen. Kuten olen luvussa 3.1 tuonut esille,

muutosvalmiutta tukee se, että muutos vastaa niihin tarpeisiin, joita organisaatiolla ja asiakkailla on. Kartoitusvaiheen jälkeen tehtiin päätös toimintamallin käyttöönotosta. Käyttöönottoon lähtivät tutkimukseeni valitut kaksi kuntaa ja lisäksi muita kuntia yhteensä noin 14 kuntaa.

Kuten luvussa 3.1 olen tuonut esiin, implementointiprosessissa on tärkeää, että ennen toimintamallin käyttöönottoa on tunnistettu ne esteet, joita implementoinnilla mahdollisesti on (esim. Sipilä, Mäntyranta, Mäkelä, Komulainen ja Kaila 2016). Kysyttäessä mahdollisia tiedossa olevia esteitä toimintamallin käyttöönotolle eräs haastateltava toi esille, että intressi toimintamallin käyttöönotto on tullut korkeammalta tasolta, eikä siksi esteitä pitäisi olla.

”no mun mielest ei ollu (esteitä), ku sosiaalitoimenki johtaja oli sitä mieltä, että tää on hyvä” H1

Suurin osa haastateltavista näki kuitenkin, että lainsäädännölliset haasteet ovat olleet olemassa ja tiedossa jo käyttöönottoa mietittäessä. Se onko tätä tuotu esille käyttöönottovaiheessa ei ole minulla tiedossa.

”no varmaan yhtenä tulee se salassapitovollisuus, et ku sosiaalipuolella on tosi tiukassa ne, et he ei saa meille mitään kertoa jos he käy perheissä he ei saa sitä kertoa, ei he saa kertoa minkä takia he käy, minkälaisia ongelmii, niinku lapsella tai vanhemmilla tai koko perheellä on, ni tavallaan sit sitä on sitä työtä tavallaan tosi vaikee tehdä yhdessä, jos molemmat tekee omalla sarallaan vaan, et me tehdään lapsen kanssa töitä he tekee perheen kanssa töitä ja tehdään kumpikin tavallaan ihan omiamme” H3

Aaronsin ym. (2011) mallin mukaisesti kartoitusvaiheen ja käyttöönotto päätöksen jälkeen seuraa valmisteluvaihe. Luoto on tuonut esille, että valmisteluvaiheessa on tärkeää tuoda yhteen keskeiset toimijat yhteen. Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen - toimintamallin kannalta keskeiset toimijat olivat edustus varhaiskasvatuksesta, perhetyöstä ja lastensuojelusta sekä ylemmältä taholta sosiaali- ja terveystoiminta sekä muita

toimijoita. Valmisteluvaiheessa on tarkoitus saavuttaa yhteinen näkemys ja vasta sitten otetaan mukaan ruohonjuuritason toimijat isommalla edustuksella. Seuraavassa vaiheessa on tarkoitus selvittää päiväkotien ja perhetyöntekijöiden lukumäärää ja sopia perhetyöntekijöiden vastuupäiväkodit. Näin Luoto on kuvannut Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin käyttöönottoa luvussa 3.3.

Toimintamallin selkeytymättömyys

Järvinen ym. (2012, 97) tuovat esille, että haasteena toimivalle yhteistyölle on selkeiden rakenteiden puuttuminen. Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli ei näyttäytynyt osalle haastateltavista selkeänä rakenteena päivähoiton arjessa. Osa haastateltavista kertoi, että heille toimintamalli näyttäytyy perhetyön käymisenä varhaiskasvatuksen vanhempainilloissa. Toimintamalli ja sen tarkoitus ei ollut muuten hahmottunut heille.

”no mä tiedän siit sen verta, et he kävivät täällä syksyl, ku kausi tavallaan alko viime vuonna vanhempainillassa” H4

Eräs haastateltava pohti tarvetta perehdytykselle toimintamalliin. Hän toi esille, että jos toimintamalli esitellään työntekijöille yhden kerran, on vaarana, että asia ”menee ohi”, eikä riittävä tieto siirry työntekijälle. Haastateltava toi esille, että yhteinen koulutus sosiaalipuolen kanssa olisi tarpeen.

”toi läpileikkaus kaikille työntekijöille, et ois joku tietynlainen taso siinä, mitä asiast tiedetään ja miten se vaikuttaa perheiden kanssa kanssakäymiseen. mitä se edellyttäis, et ne ei välttämättä mee ihan tämmösellä ihan jollain iltapäiväpalaverilla, sit kyl ei riitä, et kyl sit jotain, jonkun tyyppistä koulutusta, mihin osallistuis, se olis tietysti aika ideaali, et jos sosiaalityön puolelta osallistuis väkeä ja sit varhaiskasvatuksen ja sit ois jotain tämmöst teemailtaa tai, et sitä asiaa tuotais jotenki eri tavoilla esille, koska, tämmönen ihan pelkästään kerrottu asia, niin se on niin siin varassa, et jos ajattelee jotain ihan muuta, ni sit se meni” H7

Aronsin ym. (2011) mukaan muutosvalmiutta tukee se, että työntekijöillä on riittävästi tietoa siitä, mihin muutoksella tähdätään kuten olen luvussa 3.1 esittänyt. Johtoasemassa olevilla työntekijöillä vaikutti olevan selkeämpi kuva toimintamallista. Uskoisin, että tämä johtuu siitä, että varhaiskasvatusjohtajat ovat olleet mukana kartoitusvaiheen haastatteluissa sekä tapaamisilla toimintamallin kehittäjän kanssa. Rivityöntekijät kertoivat, että toimintamallin kehittäjä oli ollut päiväkodissa kertomassa toimintamallista, mutta päiväkodin arjessa kaikilla ei ole ollut mahdollisuutta osallistua tiedotustilaisuuteen. Haasteena toimintamallin käyttöönotossa nähtiin se, että varhaiskasvatuksen arjessa koko henkilökunnan on mahdotonta osallistua tiedotustilaisuuksiin, jos ne ovat keskellä päivää. Varhaiskasvatuksen arki on hektistä ja lasten kanssa on aina oltava varhaiskasvatuslain mukainen henkilöstömitoitus.

”kaikki ei päässy (tiedotustilaisuuteen), ku kuitenkin se oli keskellä päivää” H5

Muurinen (2019, 77) tuo tutkimuksessaan esiin kokeilevan lähestymistavan esteitä. Työntekijän kannalta esteenä voi olla tavoitteen määrittelyn epäselvyys, turhautuminen epärealistisiin tavoitteisiin tai se, että ratkaisuidea tulee ulkopuolelta, eikä siihen sitouduta. Tutkimukseni haastatteluissa tuli esille, että toimintamalli oli osittain epäselvä. Toimintamallin lähtökohdat ovat olleet niissä keskusteluissa, joita Luoto on käynyt varhaiskasvatuksen johdon kanssa. Tässä kohtaa ei olla haastateltu kuitenkaan ruohonjuuritason työntekijöitä. Tarve toimintamallille on siis syntynyt osaltaan varhaiskasvatuksen sisältä, mutta toisaalta taas se on tuotu ulkopuolelta, hankkeen puolesta. Muurinen ja Lovio (2015) ovat esittäneet, että kokeileminen voi väärinymmäreettynä olla ylhäältä alaspäin tapahtuvaa toimintaa, johon ruohonjuuri tason työntekijät tai palvelukäyttäjät eivät pääse juuri vaikuttamaan. On myös hyvä miettiä tarkkaan, ketkä ovat mukana kokeilun tavoitteiden määrittelyssä ja toiminnan suunnittelussa sekä arvioinnissa. (emt. 219.)

Aineistossa tuotiin esille, että perhetyö nähtiin toimintamallista huolimatta irrallisena osana, eikä saumattomana yhteystyönä varhaiskasvatuksen ja perhetyön välillä.

*”no meil on ollu perhetyön kanssa, jos mä nyt sanon 4–6 viikon välein sellanen pala-
veri, mis ollaan keskustelu, et miten noin yleisellä tasolla menee, ja miten perheissä
menee ja silleen nimettömänä keskusteltu. sillai et he on tuonu sitä heijän työtä mejän
tietoon ja sit he on ollu jalkautunu mejän päiväkodin pihal, meil oli semmonen, et per-
hetyö tuli sinne tarjoamaan kahvia ja mehua ja keskustelemaan vanhempien kanssa, et
on yritetty kyl heit jalkauttaa sinne varhaiskasvatuksen ja päiväkodin pihalle, mut et se
on vähän semmonen et ehkä kuitenkin, sillai sellanen irrallaan oleva juttu, et ei he ihan
siihen oo päässy, mukkaan” H3*

Haastattelussa kysyin työntekijöiden motivaatiota toimintamallin ylläpitämiselle.

*”no, joo, kyl varmasti olis motivaatioo, jos niin ku tietäis, ni olis sit niin ku tavallaan
samaa köyttä vedettäis samaan suuntaan ilman muuta, et ei se niin ku mult ois pois,
päinvastoin, et perheillehän se olis, mut ku ei niistä tiedä”H4*

Haastatteluissa tuli ilmi yllä olevan kommentin suuntaisia vastauksia. Motivaatiota yh-
teistyölle perhetyön kanssa löytyy.

*”tavallaan se toimii, mut se ei oo koko aika aktiivinen, et tavallaan me pystytään sinne
perhetyöntekijälle soittamaan, mut ei sielt kuitenkaan tuu, et no onkos teillä jotain, et
tavallaan, et jos sielt muistuteltais, ni vois olla ehkä, et rupeis miettimään, et oisko nyt
joku perhe, joka tarttis, et tavallaan, se tulee jo vähän niin ku akuutti tilanne, et nyt
tarvitaan tähän jotain muutakin, en osaa sanoo, ku tuntuu et kaikil on se kiire ja paljon
tekemist et, sit se täytyis olla just joku semmonen oikee sovittu toimintamalli, et näin
tehdään, että hän ottaa yhteyttä tietyin väliajoin tai jotain” H5*

Osa haastateltavista ei tällaisenaan pystyisi suosittelemaan toimintamallia muille, johtuen
toimintamallin epäselvyydestä.

”no siis, varmasti siin kohtaa, ku se toimii hyvin, ni se on toimiva ja hyvä ratkasu, mut et, paljon on vielä kehitettävä, et se olis semmonen malli, mikä toimis silleen, et sitä vois nyt suositella, et täs on niin paljon semmosii aukkoja, et tämmösenä vaillinaisena ei voi vielä sanoa, et tää on toimiva” H3

Aineistosta nousi esille erilaisia näkemyksiä siitä, mitä haastateltavat olisivat toivoneet ennen toimintamallin käyttöönottoa. Haastateltavat toivoivat, että heiltä olisi kysytty toiveita, tarpeita ja ideoita toimintamallin toteutukseen.

”sellanen, et mitä se vois olla, mitä me toivotaan ja mitä tämä tarkoittaa ja yhdes semmost ehkä porinahetkeä, niin semmonen, en tiitä, onko ollu semmosta, mut niin ajattelin et se olis ollu (tarpeellinen)” H2

Aineistosta tuli selkeästi esille, että haastateltavat näkivät toimintamallin lähteneen hyvin liikkeelle, mutta toimintamallin jatko on epäselvä. Johtoasemassa olevilla oli aineiston mukaan selkeämpi kuva yhteistyön jatkosta sekä siitä, kuka pitää yhteyttä perhetyöntekijöihin. Toisella paikkakunnalla toinen johtoasemassa oleva työntekijä oli pettynyt siihen, että odotukset toimintamallin luomisesta eivät toteutuneet.

”sillon kun he alotti, ni hyvin, eli tota he tekivät esitteet ja järjestivät tämmöstä perhekahvilaa, tässäki päiväkodin pihalla tommoseen tilanteeseen ku vanhemmat tulee hakemaan ja sitten kävivät vanhempainilloissa esittäytymässä, niin se lähti hyvin, ihan, mun mielestä kiitettävästi, mut et nyt täl hetkel on ollu haaste, et mitä nyt sitte, se oli vuosi sitten tapahtu kaikki se ja viime syksynä he oli vanhempainilloissa ja työntekijöitten illoissa ja koulussa ja kaikki tämmöset, mut jos nyt tämä sosiaalihoaja joka nyt on valittu, niin tota jos hän nyt olisi täs ni nyt varmaan olis syytä sitte kokoontuaki et, mitä nyt sitten, ku se alku on tehty, ja lähdetty liikkeelle, ni tota muuten se sit koska kyl voi silleen kuvitella et tuol lastensuojelun puolella ja yleensäki ni kyl siel varmaan asiakkaita riittää ja töitä, no sit se pikku hiljaa, et ei vaan nyt sit kokonaan hiivu” H7

”no mun mielestä joo, et kyl edelleen me ollaan aina sovittu sit uus tapaaminen, et kyl meil on jatkunu edelleen, vaik tää lupa auttaa hanke päätty ja vähän oli sellanen pelko, et mitä jos se jää, et kyl meil nyt on edelleen ne ajat varattu” H1

Luoto on kuvannut hankkeen internetsivuilla, että toimintamallin käyttöönoton jälkeen seuraa jälleen tapaaminen noin kahden tai kolmen kuukauden kuluttua, jossa toimintaa arvioidaan ja yhteistyötä tarkennetaan. (Lupa auttaa! i.a.) Olin paikalla toisen tutkimukseen osallistuneen paikkakunnan tapaamisessa. Aarons ym. (2011) mukaan implementointiprosessin neljäs vaihe on ylläpitovaihe, johon kuuluu laadunvarmennus. Kysyttäessä, arvioidaanko toimintamallia jotenkin, lähes kaikki haastateltavista toivat esille, että arvioinnista ei ole ollut puhetta.

”et tota noin, se oli vaan niinku toive, et se jatkuis, ei meil mitään sellast systemaattista arviointia kyl oo sovittu” H1

Toisaalta taas voi olla, että arviointi saatetaan ymmärtää eri tavoin, eikä vuoden 2018 lopussa pidettyä tapaamista osattu yhdistää toimintamallin arvioinniksi.

Johdon tuki

Haastateltavat työntekijät kokivat saaneensa johdolta tukea olla yhteydessä perhetyöhön ja osallistumaan ”uniaikaan” pidettäviin yhteispalaverihin perhetyön kanssa.

”no kyl, niin ku just tääl meillä ni, XXX sopii nämä yleensä nämä meetingit ja kaikki et niin ku hän yrittää ainakin luoda niitä semmosii mahdollisuuksia sil yhteistyölle” H3

Johtoasemassa olevat haastateltavat vaikuttivat olevan itsekriittisempiä antamastaan tuesta työntekijöille.

”ei varmaan heh, ei varmaan, kyllähän se mejän aika tääl XXX hyvin paljon menee toimistos ja enemmän pitäis olla siel arjes ja tsempata tavallaan siihen vaan, et sit enemmän se on sit sellast rohkasemist vaan, et ota vaan yhteyt ja soita vaan ja et mejän ei tarvii olla välikäten et soita vaan ite ja juttele, niin ku sen tyyppist ” H1

Aaronsin ym. (2011) nelivaiheisen implementointiprosessin juurruttamisvaiheessa painotetaan aktiivisen johdon merkitystä implementoinnin onnistumisessa. Myös Muurinen (2019, 77) on nostanut johdon tuen merkityksen uusien kokeilujen käyttöönotossa esille tutkimuksessaan. Muurinen ja Lovio (2015) ovat tutkineet kokeilemista sosiaalipalveluiden kehittämisen menetelmänä sekä strategiana. Tutkimuksessa todettiin, että kokeilujen toteuttaminen voi parhaillaan mahdollistaa oman työn kehittämisen ja yhteistoiminnalliseen suhteeseen asettumisen. Tutkimusten mukaan vastuunkantajan rooli on uusissa kokeiluissa merkittävä. Muurisen ja Lovion tutkimuksessa johtajuuden puute muodostui haasteeksi. (emt. 212.) Lähiesimiehellä on kokeilujen onnistumisen kannalta keskeinen rooli. Hänen tehtävänä on luoda myönteinen ilmapiiri kokeilulle ja tuettava työntekijöitä kokeilun toteuttamisessa. Työntekijöillä itsellään on myös keskeinen asema toimijoina., jotka ottavat kokeiluissa erilaisia rooleja, joita ovat esimerkiksi toteuttaja, tutkija ja opiskelija. Myös tulosten seuraajilla ja yhteisoppimisprosessiin osallistujilla on tärkeä rooli. Lisäksi oman ryhmän muodostavat uudistusten vastustajat ja välinpitämättömästi suhtautuvat työntekijät. (emt. 214.)

Tutkimukset osoittavat vahvasti, että johdolta saatu tuki on tärkeässä asemassa uusien toimintamallien käyttöönotossa. Johtamisen puute muodostaa isoja ongelmia. Mielestäni on mielenkiintoista, että haastatteluaineistossa työntekijät kokivat, että esimiehet hoitivat hyvin vastuutaan toimintamallin ylläpitämisessä, mutta esimiehet olivat itse skeptisempiä omaa toimintaansa kohtaan. On selvää, että vastuunkantajalla on suuri merkitys uusien toimintamallien käyttöönotossa.

Uusien työntekijöiden perehdytys

Haastattelussa nousi esille, että toimintamallin perehdytys uusille työntekijöille on iso haaste. Haastateltavista osa oli tullut kyseiseen päiväkotiin töihin vasta toimintamallin käyttöönoton jälkeen. Heille tieto toimintamallista on tullut pieninä paloina, eikä koko kuva ollut selkeytynyt. Työntekijät toivoivat, että toimintamalli olisi ollut isommin esillä ”iltapalaverissa”, joissa kaikki ovat paikalla. Varsinaista koulutusta toimintamallista ei työntekijöiden mukaan ollut järjestetty.

”ite oon niin vähän aikaa täs vasta ollu (...) se tuli vähän tipottain sillai, et ei varmaan semmost ihan kunnan ehkä, perehdyttämistä tai sellasta, et mitä se pitää sisällänsä, ni ei oo ollu” H2

Muurisen (2019, 1) mukaan haasteena kokeilujen haltuun ottamisessa on tiedonjatkumo henkilökunnan vaihtuessa. Kokeiluiden kannalta on ensisijaisen tärkeää, että osallistujilla on hyvä asenne, dialogista keskustelua ja johtajuudesta sopimista. On selvää, että uuteen työhön tultaessa, perehdyttäminen työnkuvaan ja työpaikan toimintamalleihin on hyvin tärkeää. Jos työpaikassa on erilaisia kokeiluja, myös näihin perehdyttämisen tulisi kuulua perehdyttämisjaksoon. Uusia toimintamalleista olisi hyvä olla jonkinlainen tiedote tai muu vastaava, josta uusi työntekijä voisi saada tarvittavat tiedot. Varhaiskasvatuksen ja varmasti myös perhetyön kiireisessä arjessa perehdytys perustehtävän työnkuvaan saattaa jäädä melko vähälle. Tällaisessa tilanteessa uusiin toimintamalleihin perehdytys jää varmasti vielä vähemmälle huomiolle.

Hankeähky

Aiempi tutkimus osoittaa, että kokeilemalla kehittäminen voi tuoda virkistävää vaihtelua arkityöhön ja se voi lisätä työn mielekkyyttä. Kokeilujen kautta työmotivaatio ja innostus lisääntyivät. (Muurinen 2019, 61.) Uudet kokeilut voivat parhaimmillaan edistää laadukkaita ja eettisesti kestäviä palveluita ja niiden suunnittelua ja toteuttamista. Kokeiluihin osallistumisen tuloksena voi olla se, että se innostaa ja rohkaisee työntekijöitä lähtemään

jatkossakin mukaan uusiin kehittämiskokeiluihin. Muurisen mukaan kokeiluprosessiin osallistujilla on mahdollisuus oppia uusi toimintamalli, mutta työntekijöillä on parhaimmillaan mahdollisuus oppia myös itsestään toimijoina (Muurinen 2019, 64).

Muurinen on kuvannut kokeilemalla kehittämisen positiivisia puolia. Haastatteluaineistosta kuvautui kuitenkin varjopuoli, joka liittyy hankkeiden runsaaseen määrään. Haastateltavat toivat esille, että uusien toimintamallien määrällinen runsaus nähdään haasteena. Haastateltavilla oli kokemus siitä, että erilaisia hankkeita ja uusia toimintamalleja tuntuu olevan yksinkertaisesti liikaa. Itse toimintamallit koettiin hyväksi ja työn kehittäminen positiiviseksi asiaksi, mutta varhaiskasvatuksen perusarki on hyvin hektistä ja uusien toimintamallien käyttöönotto on haastavaa. Uusien toimintamallien käyttöönotto on haastavaa, varsinkin kun niitä tulee useampia yhtä aikaa.

”meil on täs aika paljonki ollu erilaisii uusii toimintamallei, ni kyl sen huomaa, et sit ku niit on paljon, ni ei oikee kyl ehdi, et tarttis aina olla tavallaan yks asia, mikä ajetaan sisään sillä taval, et se on luonteva siis, et pystyy toteuttamaan sitä ilman sen enempää miettimistä, et se ottaa aika paljon aikaa, et se tavallaan tulee osaks sitä toimintakulttuuri, ni kyl niitte uusien asioitte, ni se on kyl aika haastavaa, ku on tätä tämmöst puheeksi ottamist ja sovitteluu ja liikuntaa ja kaikkii tämmösii erilaisia, mitä nyt on, pienryhmätoimintaa ni huomaa vaan et ku on monta asiaa ni, ei niit kyl oikee, tarttis aina yks kerrallaa et, nyt mejän ryhmässä liikuntaa esimerkiks lisätään ja sit nyt on ollu tää sovittelu tämmönen koulutuski käytiin, ni ei oo helppo” H4

Olen esittänyt luvussa 3.1, että LAPE -hankkeen loppuraporttiin on kirjattu hankeähkyn tuovat haasteita yhteistyölle kuntien kanssa (LAPE loppuraportti 2019, 59). Tämä tulos on linjassa haastatteluaineistostani nousevan huomion kanssa. Muurinen (2019, 110) on nostanut esiin kokeilemalla kehittämisen trendikkyuden. Hänen mukaansa innostus kokeilujen kautta kehittämiseen saattaa kuitenkin muuttua tulevaisuudessa. Käytäntöjä ja toimintatapoja tulee kehittää, se on selvä asia. On kuitenkin mielenkiintoista nähdä, mihin suuntaan sosiaalialan kehittäminen menee. Jatketaanko kokeilujen ja toimintamallien avulla kehittämistä vai tuleeko tilalle jotain täysin uutta. On ainakin selvää, että tutkittuun tietoon ja näyttöön perustuvalla toiminnalla on vahva rooli sosiaalialan kehittämisessä.

Kuten Muurinen (2019) myös Kananoja ja Ruuskanen (2019) esittävät, että sosiaaalialalla on vallinnut hakkeiden ja projektien kautta kehittämisen trendi. Heidän mukaansa tällaisella kehittämisstrategialla ei kuitenkaan olla saavutettu toivottua tulosta. Projektien hyvät tulokset ja käytännöt ovat usein jääneet vain lyhytaikaisiksi ja paikallisiksi käytännöiksi. Kananoja ja Ruuskanen ehdottavatkin, että lastensuojelun kehittäminen keskitettäisiin kokeilu- ja kehittämistoimintaa sisältäviin pilottiyksiköihin, joiden yhteydessä toimisivat sosiaaalialan osaamiskeskukset. Tämä kuulostaa hyvältä idealta, että kehittämistä toteutettaisiin keskitetysti ja hyviä käytäntöjä levitettäisiin sitä kautta laajempaan tietoon.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

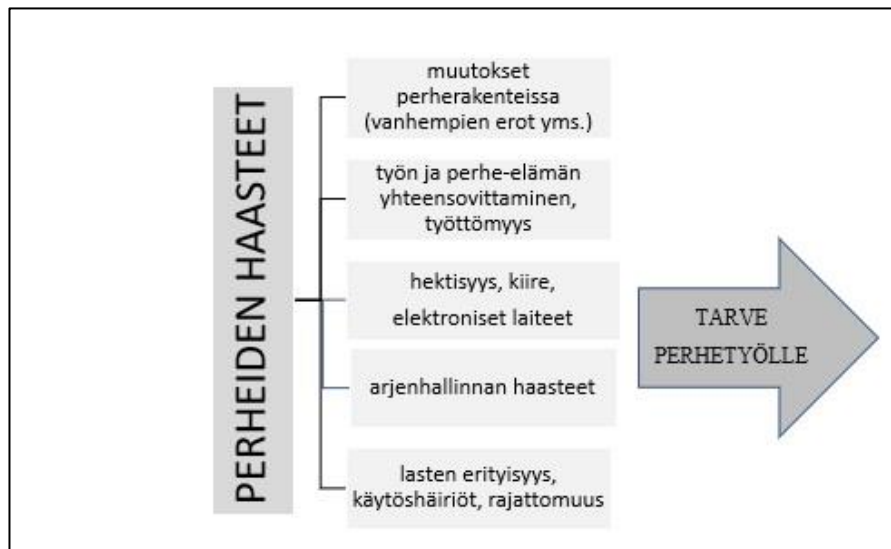
Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut tarkastella perhetyön jalkautumista varhaiskasvatukseen ja uuden työtavan käyttöönottoa. Tarkoitukseni oli selvittää, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista. Lisäksi tarkoitukseni oli selvittää, miten toimintamallin käyttöönotossa on onnistuttu. Seuraavaksi käyn läpi tutkielmani keskeiset tulokset ja peilaan niitä aiempiin tutkimuksiin. Vastaan tutkimuskysymyksiini keräämäni haastatteluaineiston avulla ja tuon tuloksista tekemäni johtopäätökset esille. Pohdin myös tulosten merkitystä sosiaalityölle. Esitän jatkotutkimustarpeita ja kehitysideoita, jotka ovat nousseet haastatteluaineistostani. Lopuksi reflektoin tutkielmani tekoprosessia ja luotettavuutta.

Tutkielman avulla olen tuottanut tietoa Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin liittyvistä hyödyistä ja haasteista. Tuottamani tieto ei koske vain kyseistä toimintamallia, vaan sen voidaan ajatella koskevan ennaltaehkäisevien palveluiden jalkauttamisen mahdollisuuksia varhaiskasvatukseen ja samankaltaisiin toimintaympäristöihin yleisemminkin. Tutkimusaineiston rajallisuus on kuitenkin huomioitava. Tutkimusaineistoni koostuu yhteensä seitsemästä haastattelusta. Tutkielmassa olen lisäksi tuottanut tietoa sosiaalialan toimintamallien käyttöönottoon liittyvistä mahdollisuuksista ja haasteista.

Olen kerännyt haastatteluaineistoni haastatteleamalla toimintamallin parissa työskenteleviä varhaiskasvatuksen ammattilaisia teemahaastattelun avulla. Kun lähdin suunnittelemaan tutkielmaani, olisin halunnut haastatella toimintamallin kokemusasiantuntijoita, eli perheitä, joilla on kokemusta toimintamallista. Tuli kuitenkin nopeasti esille, että toimintamalli on uusi ja sen käyttäjien tavoittaminen voisi olla työlästä. Riittävän usean kokemusasiantuntijan tavoittaminen, jotta saisin riittävän otoksen tutkielmaani varten, olisi ollut erittäin haastavaa. Pohdin myös perhetyöntekijöiden haastatteleamista. Lopulta päädyin kuitenkin aikataulullisista ja käytännöllisistä syistä haastattelemaan vain varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Olen käyttänyt keräämäni haastatteluaineiston analyysissa aineistolähtöisen analyysin menetelmiä. Olen käyttänyt analyysiä tehdessäni Tuomen ja

Sarajärven (2013, 109) aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemistä kuvaavaa kaaviota. Esittelen seuraavassa tarkemmin keskeisimpiä tutkielmani tuloksia.

Haastatteluaineistosta tuli vahvasti esille, että perhetyön jalkautumiselle varhaiskasvatukseen on suuri tarve. Tutkimuksen mukaan suurin osa vanhemmista kokee tarvitsevansa tukea lapsiperhepalveluiden ammattilaisilta, mutta heidän on vaikea kertoa tästä tarpeesta. (Vuorenmaa 2019, 1). Haastateltavat toivat esille paljon erilaisia haasteita, joita perheet kokevat arjessaan. Olen nähnyt tärkeäksi tuoda nämä lähtökohdat esille tässä luvussa, sillä on merkittävää ymmärtää se todellisuus, jossa lapsiperheet tänä päivänä elävät. Olen esittänyt lapsiperheiden haasteita alla olevassa kuviossa.

Kuvio 7. Perheiden haasteet ja tarve perhetyölle

Kuviossa esiin tuodut haasteet ovat nousseet haastatteluaineistosta ja ne ovat linjassa aiempien lapsiperheistä tehtyjen tutkimusten kanssa. Lapset elävät perheissä, joissa vanhempien erot ovat hyvin yleisiä (Suomen virallinen tilasto 2018). Työn ja perheen yhteensovittaminen tuo lapsiperheisiin hyvinvointia heikentävää jännitettä (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 38–42). Lapsiperheiden arki on paikoin hyvin kuormittavaa ja useat perheet hyötyisivät varhaisessa vaiheessa tarjotusta tuesta.

Ennaltaehkäisevien palveluiden jalkauttamisen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli, että millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset suhtautuivat pääasiassa hyvin positiivisesti ajatukseen siitä, että perhetyö jalkautuu varhaiskasvatukseen. Yhdeksi keskeisimmistä hyödyistä nähtiin moniammatillisen yhteistyön vahvistuminen varhaiskasvatuksen ja perhetyön välillä. Isoherrasen (2008) mukaan moniammatillinen yhteistyö on sitä, että eri alojen ammattilaisilla on yhteinen tavoite ja he yhdistävät tietonsa ja osaamisensa sen saavuttamiseksi. Erilaisten näkemysten yhdistämisellä voidaan saavuttaa kokonaisnäkemys asiasta – tässä tilanteessa kokonaisnäkemys perheen elämäntilanteesta. Aiemmat tutkimukset osoittavat, että toimivalla moniammatillisella yhteistyöllä voidaan saavuttaa monia positiivisia vaikutuksia. Moniammatillisen yhteistyön avulla on mahdollista tarjota perheille heidän tarvitsemaansa tukea (esim. Rautio 2016).

Pärnä (2012) korostaa moniammatillisen yhteistyön merkitystä, jotta voidaan saavuttaa laadukkaat, tulokselliset ja vaikuttavat palvelut lähellä perheiden arkisia toimintaympäristöjä. Pärnä korostaa eri professioiden välistä luottamusta moniammatillisen yhteistyön toteutumisen edellytyksenä. Järvinen ym. (2012) ovat tuoneet esille, että moniammatillisen yhteistyön haasteena on ymmärryksen puute toisen ammatin edustajan työnkuvasta sekä liian suuret odotukset yhteistyölle. On siis selvää, että moniammatillisen yhteistyön avulla perhettä pystytään paremmin auttamaan ja tuki saadaan tarjottua oikea-aikaisesti. Haastatteluissa tuli esille, että kun moniammatillinen yhteistyö toteutuu, se antaa tilaa työntekijöille keskittyä oman työnkuvansa asettamiin työtehtäviin. Kun jokainen toteuttaa omaa työtehtäväänsä moniammatillisessa yhteistyössä, se tukee oman työpanoksen keskittämistä oman tehtävän toteuttamiselle.

Ennaltaehkäisy nousi haastatteluaineistosta moniammatillisen yhteistyön lisäksi toiseksi keskeiseksi teemaksi. Varhaiskasvatuksen yhdeksi tärkeäksi ulottuvuudeksi on tutkimuksissa nähty se, että se tasa-arvoistaa lasten kotitauoista johtuvia eroja. Varhaiskasvatuksen itsessään voidaan siis nähdä tasa-arvoittavan niitä eroja, joita lapsilla on perheolojen takia. (Koivula, Siippanen & Eerola-Pennanen 2017, 9.) Perhetyöllä voidaan tukea tätä

varhaiskasvatuksen tärkeää tehtävää, tarjoamalla oikea-aikaista tukea perheille. Tuen tarjoaminen oikea-aikaisesti on tärkeää, silloin kun ongelmat eivät vielä ole mutkistuneet liian vaikeiksi. Perheille tarjotuista ennaltaehkäisevistä interventioista ja nimenomaan lapsen toimintaympäristöön tarjotuista palveluista on myönteistä tutkimusnäyttöä (esim. Fazel ym. 2014; Kurki ym. 2019; Bauer ym. 2006). Haastateltavat kuvasivat ennaltaehkäisyä niin, että perhetyön jalkautuessa varhaiskasvatukseen tuki saadaan perheille matalalla kynnyksellä ja oikea-aikaisesti. Tässä helpottaa se, että perheet voivat saada perhetyön tukea haastaviin elämäntilanteisiinsa päiväkodeista.

Palveluiden keskittämisessä ja siinä, että palvelut löytyvät saman katon alta, on kysymys palveluintegraatiosta. Palveluiden integroinnissa on keskeistä asiakkaiden tarpeisiin vastaaminen sekä pyrkimys kustannussäästöihin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019.) Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisessa palveluiden yhteensovittaminen on keskeisessä roolissa (Sinervo & Keskimäki 2019, 425). Perhetyön jalkautuessa varhaiskasvatukseen toteutetaan palveluintegraation ideaa.

Haastatteluaineistossa Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin toteuttamisella nähtiin hyötyjen lisäksi myös haasteita. Haasteet jakautuivat toimintaympäristöön liittyviin haasteisiin ja lainsäädännöllisiin haasteisiin. Lähes jokainen haastateltava nosti esiin resurssihaasteet. Etenkin sosiaalipuolella työntekijöiden vaihtuvuus ja suuri työmäärä nähtiin haasteena yhteistyön kehittämiseksi. Haastateltavat kertoivat, että työn kehittäminen jää helposti toissijaiseksi, kun työnresurssit ovat puutteelliset. Työntekijöiden vaihtuvuus koettiin myös haasteeksi. Haastateltavat kokivat, että yhteistyö pitää aloittaa joka kerta alusta, kun työntekijät vaihtuvat.

Lainsäädäntöön liittyvinä haasteina haastateltavat toivat esiin salassapitoon liittyvät asiat. Varsinkin sosiaalipuolta sitova vaitiolovelvollisuus koettiin haasteena toimivalle yhteistyölle. Tutkimusten mukaan (esim. Rautio 2016 & Järvinen ym. 2012) vaitiolovelvollisuutta voidaan pitää myös tekosyynä moniammatillisen yhteistyön toteutumattomuudelle. Vaitiolovelvollisuus ei muodostu ongelmaksi silloin kun asiakasperhe otetaan heti alussa työskentelyyn mukaan. Tämä ei tietenkään aina onnistu, jos perhe kieltäytyy yhteistyöstä.

Toimintamallin käyttöönotossa havaittua

Toisessa tutkimuskysymyksessäni kysyin, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin käyttöönotosta. Sosiaalialalla implementointitiedettä on kehitetty viime vuosina niin, että siinä otetaan yhä useammin teoreettinen lähestymistapa (esim. Nilsen 2015). Haastatteluaineistosta selvisi, että toimintamalli ja sen toimintaidea jäivät osalle työntekijöistä epäselväksi. Implementointiin liittyen tutkimusaineistosta nousi esille johdon tuen merkitys. Tutkimukset osoittavat, että uuden toimintamallin implementoinnissa johdon tuella on keskeinen merkitys (esim. Aarons ym. 2011; Muurinen 2019 & Muurinen & Lovio 2015).

Haastatteluaineistossa toistui näkemys siitä, että käyttöönottoa haittasi työntekijöiden vaihtuminen. Uudet työntekijät eivät saaneet riittävästi tietoa toimintamallista. Tutkimusten (Muurinen 2019) mukaan uutta toimintatapaa koskeva tiedonjatkumo on tärkeää henkilökunnan vaihtuessa, jos toimintamallia halutaan pitää yllä. Implementoinnin haasteena haastateltavat kokivat niin sanotun *hankeähkyn*. Hankeähkyä on tutkittu ja esimerkiksi LAPE- loppuraportissa on tuotu esille, että kuntasektorin työntekijöitä vaivaa hankeähky, joka seuraa monien peräkkäisten ja päällekkäisten hankkeiden toiminnasta. Myös Kanaonoja ja Ruuskanen (2019) ovat tuoneet esille, että lastensuojelua on pyritty kehittämään hankkeiden avulla, mutta toivottua tulosta ei olla saavutettu. Tästä syystä he ehdottavat keskitettyä pilottiyksiköitä, joissa lastensuojelun pilotti-, kokeilu- ja kehittämistoiminta järjestettäisiin. Muurinen (2019) on tuonut esille kokeilevan kehittämisen trendikkyuden, johon voi tulla muutos tulevaisuudessa.

Johtopäätöksiä, kehitysideoita ja jatkotutkimusehdotuksia

Tutkielmani tulosten perusteella voidaan päätellä, että perhetyön jalkauttamiselle varhaiskasvatukseen on tarve ja tilaus. Perhetyön jalkautumisessa varhaiskasvatukseen on runsaasti potentiaalia. Luoto (2018) on kuvannut, että kun apua voi hakea ja saada jo ennen kuin perheen tilanne kriisiytyy, tehdään ennaltaehkäisevää työtä. Ongelmien ennaltaehkäisyllä tavoitellaan painopisteen siirtämistä varhaiseen tukeen, pois korjaavista

palveluista. Varhaiskasvatuksessa koetaan, että moniammatillinen yhteistyö ja perheiden ongelmien ennaltaehkäisy on tärkeää. Moniammatillisen yhteistyön toteutumiseen liittyy kuitenkin ongelmakohtia, kuten resurssi- ja lainsäädännölliset haasteet. Uusien toimintamallien käyttöönotto on tervetullutta ja uusista toimintamalleista voidaan saada työhön uusia näkökulmia sekä uusia työvälineitä. Sosiaalialalla uusien toimintamallien käyttöönottoon liittyy kuitenkin myös haasteita. Tulosten perusteella on nähtävissä, että Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallia ja toimintamallin käyttöönottoa on syytä kehittää. Olisi tärkeää kiinnittää huomiota varhaiskasvatuksen ja perhetyön yhteistyön toimivuuden vahvistamiseen ja jatkuvuuden varmistamiseen.

Useissa haastatteluissa tulivat esille toiveet perhetyöntekijöiden osallistumisesta varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluihin (VASU). Lain mukaan jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle tulee laatia henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma kasvatuksen, opetuksen ja hoidon järjestämisestä (Varhaiskasvatuslaki 2018, 23§). Perhetyöntekijän osallistuminen VASU -keskusteluihin on ollut myös toimintamallin kehittäjän idea, eli sitä on ehdotettu Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin ”manuaalissa”. Päivähoidon henkilökunta voisi ehdottaa perhetyöntekijän rutiininomaista osallistumista varhaiskasvatuskeskusteluun kaikille, kun sovitaan ensimmäistä keskustelua. Näin perhetyöntekijät tulisivat perheille henkilökohtaisesti tutuiksi. Vaikka perhetyö ei kuulostaisi siinä kohtaa perheelle ajankohtaiselta, sen olemassaolo olisi tiedossa, jos tapahtuisi niin, että jossain toisessa elämänvaiheessa tulisi tuen tarve. Aineiston mukaan tämä ei kuitenkaan ole juurikaan toteutunut.

Eräs haastateltava pohti sitä, että toimintamalli oli lähtenyt hyvin liikkeelle, mutta jatko tuntui epäselvältä. Päivähoidossa aloittaa paljon uusia lapsia pitkin vuotta ja varsinkin syksyisin. Näille uusille lapsille ja heidän perheilleen koko päivähoito on uusi asia. Näin ollen myös päivähoidon kanssa yhteistyötä tekevät tahot ovat lapsille ja heidän perheilleen uusia. Näkisinkin, että perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen tulisi aloittaa joka lukuvuosi uudestaan. Ehdottaisin toimintamallille lukuvuosikalenteria, eli strukturoidumpaa tapaamisten jatkumoa. Syksyjen alkuun, vanhempainiltoihin, olisi merkitty perhetyön esittely. Seuraavaksi olisivat kahvitushetket tai muu jalkautuminen päivähoiton tapahtumiin. Perhetyöntekijöistä tulisi saumattomasti kiinteä osa päivähoidon arkea. Perhetyöntekijöiden tulisi päiväkodeissa kuulua kiinteämmin ”kalustoon”. Tämä auttaisi

myös niissä tilanteissa, kun työntekijät vaihtuvat. Syksyn alussa voitaisiin sopia perhetyön osallistumisesta päivähoiton tapahtumiin etukäteen, tai sitä mukaa kun suunnitelmia tehdään.

Toimintamallin suunnitteluvaiheessa hankeagentti Luoto haastatteli kaikkien Varsinais-Suomen kuntien varhaiskasvatuksen johtohenkilöt. Tämä on implementointioppaiden mukainen lähestymistapa. Näistä keskusteluista syntyi tarve perhetyölle. Tarve perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyölle on siis ollut ilmeinen. Mietin kuitenkin, olisiko tässä vaiheessa jo voitu ottaa huomioon ruohonjuuritasolta tulevat ajatukset ja ehdotukset. Näin jo Aaronsin ym. (2011) nelivaiheisen implementointiprosessimallin mukaisessa kartoitusvaiheessa olisi saatu aktivoitua ruohonjuuritason työntekijöitä. He olisivat voineet kokea tullessa kuulluksi, jolloin toimintamallin vastaanotto olisi voinut olla avoimempaa. Jotta toimintamalli saadaan käytäntöön, on tärkeää sitouttaa henkilökunta toimintaan. Tässä kohdassa tiedonkulku on ensisijaisen tärkeää. Tärkeää on myös se, että työntekijöille tulee tunne, että heitä on kuultu ja heidän näkemyksiään otetaan huomioon. Myös työntekijöiden työtilanne ja resurssit on syytä huomioida. Tätä painotetaan implementointia käsittelevässä tutkimuksessa (Aarons ym 2011; Kasvun tuki 2017).

Muurinen (2019, 81) on koonnut yhteen kokeilevan lähestymistavan mahdollisuuksia, esteitä ja edellytyksiä. Yhtenä edellytyksenä kokeilun jatkuvuudelle hän pitää sitä, että uutta ja opittua asiaa jäsennetään pitkällä aikavälillä. Tässä on tärkeää, että yhteisiä tapoamia järjestetään ja niissä hyödynnetään erilaisia kehittämistapoja, kuten dokumentointia. Ideoiden koettelua ja konkretisointia voidaan hyödyntää kokeilujen jatkokehittelyssä. (emt. 67.) Pitkän aikavälin jäsentämisen vaiheessa olisi hyvä ottaa myös asiakkaita mukaan. Vanhempainilloissa voisi varata aikaa yhteiselle keskustelulle toimintamalliin liittyvistä kokemuksista. Kun vanhemmille annettaisiin tilaa tuoda näkemyksiään esille, sillä voisi olla positiivisia vaikutuksia toimintamallin ylläpitämiselle ja kehittämiselle.

Resursseihin liittyvät haasteet vaikeuttavat työn kehittämistä sosiaalialalla. Tämä tuli esille keräämästäni haastatteluaineistosta. Työntekijöiden vaihtuvuus sekä pitkät poissaolot töistä ovat moniammatillisen yhteistyön esteenä (Järvinen ym. 2012, 96). Myös Maija Mänttari-van der Kuippin (2015, 3) mukaan tehokkuus- ja säästöpainet ovat

lisääntyneet ja työtä leimaa kiire ja kasvava työtaakka. Nämä haasteet uhkaavat eettisesti vastuullisen työn toteuttamista. Sosiaalialalla ja varhaiskasvatuksessa tulisi kiinnittää huomiota työntekijöiden työhyvinvointiin. Näin voidaan vaikuttaa siihen, että työntekijät pysyvät alalla. Työtaakka tulee suhteuttaa paremmin työmäärään. Henkilöstömitoituksesta, eli siitä, kuinka monta lasta on yhden työntekijän vastuulla, voidaan varhaiskasvatuksessa poiketa lyhytaikaisesti (Varhaiskasvatuslaki 2018, 35§). Tämä on kuitenkin hyvin tulkinnanvaraista ja henkilöstömitoituksesta poikkeaminen voi olla arkipäiväistä. Varhaiskasvatuksen sijaispula on myös todellinen ongelma. Jos henkilöstöä ei ole tarpeeksi vastaamaan lasten hyvästä ja turvallisesta hoidosta, niin kuinka heillä voisi olla aikaa työn kehittämiseen? Tilanteet vaihtuvat perhetyössä nopeasti ja työ on joskus tulipalojen sammuttamista. Jos resursseja lisättäisiin, aikaa jäisi paremmin työn kehittämiseen. Suomesta ovat puuttuneet uusien toimintamallien käyttöönottoa tukevat rakenteet ja prosessit. (Laajasalo ja Santalahti 2019.) Näkisin tärkeänä sen, että resursseihin liittyviin rakenteisiin kiinnitettäisiin huomiota, jotta työn kehittäminen olisi mahdollista.

Pohdin seuraavaksi tutkimukseni luotettavuutta eli validiteettia. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, onko tutkimus pätevä ja perusteellisesti tehty. Validiteetillä kuvataan tutkimuksen uskottavuutta ja vakuuttavuutta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tutkijan on tärkeää pyrkiä raportoimaan ja tulkitsemaan tutkittavien käsityksiä ja kokemuksia parhaansa mukaan. On tärkeää ymmärtää tutkijan oma vaikutus jokaiseen tutkimuksen vaiheeseen, kuten aineistonkeruuseen ja tulkintoihin. Tärkeää on myös, että tutkija pystyy dokumentoimaan, miten hän on päätenyt ratkaisuihinsa tutkittavien kokemusten luokittamisessa ja kuvailussa. Tutkimuksen eri vaiheet on pystyttävä perustelemaan uskottavasti. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 189.) Tutkimuksessa tulee lisäksi ottaa huomioon muiden tutkijoiden työ ja saavutukset ja antaa näille arvo ja kunnia esimerkiksi hyvän lähde-merkitsemisen kautta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150).

Olen tutkielmassani noudattanut hyvän ja luotettavan tutkimuksen teon periaatteita. Tutkimuksen tekoon liittyy paljon valintojen tekemistä. Tutkielmassani olen pyrkinyt tuomaan esille valinnat, joita olen tehnyt. Olen perustellut ja kirjoittanut auki ratkaisut, joihin olen päätenyt. Näin tutkielmani on säilyttänyt läpinäkyvyyden, joka kasvattaa tutkimuksen tekemiseen liittyvää luottamusta. Olen pyrkinyt kuvaamaan analyysini etenemistä selkeästi ja avoimesti. Olen havainnollistanut sitä esimerkiksi liittämällä tutkielmaani

näytteen analyysitaulukostani. Olen myös kiinnittänyt huomiota lähteiden merkitsemiseen, jotta tutkielmassani tulee selkeästi esille, kenen tuottamasta tiedosta milloinkin on kyse. Tutkimusaineistoni edustaa melko pientä osaa varhaiskasvatuksen ammattilaisista ja haastattelut olivat melko lyhyitä. Tutkimusaineisto ei edusta koko varhaiskasvatuksen tai kaikkia Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin parissa työskenteleviä varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2018) painottavat, laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistettävyyteen vaan ennemminkin tutkimuskohteena olevien ilmiöiden kuvaamiseen ja teoreettisen tulkinnan muodostamiseen. Tutkielmani kuvaa pienen joukon varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia toimintamallista.

Jatkotutkimusehdotuksenani on haastatella perheitä, jotka ovat vastaanottaneet Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin palvelua. Käyttäjäkokeemukset kyseisestä toimintamallista ja samantyyllisistä toimintamalleista antaisivat tärkeää tietoa käyttäjän näkökulmasta. Muurinen (2019, 110) on käyttänyt väitöskirjassaan yhteiskehittämisen menetelmää. Siinä kehittäjäasiakkaat ovat mukana kokeiluiden arvioinnissa. Heiltä voisi löytyä toisenlaista näkökulmaa liittyen toimintamallin hyötyihin ja kehittämiseen. Olisi myös mielenkiintoista saada tietoa toimintamallista haastatteleamalla perhetyöntekijöitä. Muurisen (2019) mukaan se, että asiakkaat pääsevät kertomaan kokemuksiaan palveluista, antaa heille kokemuksen vaikuttamisesta. Kun kokemusasiantuntijuus tunnustetaan, se lisää asiakkaiden itsearvostusta. (emt. 130.)

Olisi tärkeää, että toimintamallien jatkuvuus varmistetaan. Eräs haastateltava toi esille, että jos hankkeesta ei jää toimintaan mitään konkreettista, kehittäminen tuntuu rahan haaskaamiselta. LAPE ja Lupa auttaa -hankkeiden käyttäjien ja toimintamallien parissa toimivien ammattilaisten kokemuksia tulisi tutkia lisää. Hankkeiden saavutuksia ja lupauksen toteutumista on arvioitu loppuraporttien muodossa. Varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa tehtävän työn arvioinnissa tuli esille, että toimenpiteet ovat olleet eritasoisia ja lisäksi laajuudeltaan keskenään erilaisia. Tämä on ollut haasteena arvioinnille. (LAPE-kärkihankkeen arviointi loppuraportti 2019.) Näen, että arviointi olisi tärkeää ja sitä olisi hyvä tehdä jatkossakin. Sosiaalialan toimintamallien käyttöönotossa on edelleen jatkotutkimustarvetta. Tässä tutkielmassa otoksena oli vain kaksi kuntaa. Tutkimusta voisi jatkaa muissakin kunnissa, joissa toimintamalli on otettu käyttöön.

Tutkielmani on tuottanut tietoa Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallista. On ollut tärkeää saada tietoa siitä, miten toimintamallin hyödyt ja haasteet on koettu ja miten toimintamalli on saatu otettua käyttöön. Sosiaalialan toimintamallien käyttöönottoa, ja kokemuksia on tärkeä tutkia jatkossakin. Myös Muurisen (2019) mukaan tarve jatkotutkimukselle kokeilujen seurauksista, arvioinnista ja tulosten kokoamisesta sekä levittämisestä, on olemassa.

Tutkimuksen reflektio

Olen valinnut tutkielmani informanteiksi varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Tämä saattaa herättää ihmetystä lukijassa, sillä tutkielmani on tuotettu sosiaalityön oppiaineesta. Koen kuitenkin, että perhetyö on keskeinen osa sosiaalihuollon ja lastensuojelun palveluita. En haastatellut perhetyöntekijöitä, vaan varhaiskasvatuksen ammattilaisia. Koen, että sosiaalialan ulkopuolisilta yhteistyötahoilta voi saada tärkeää tietoa sosiaalialan palveluista ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisestä. Olisin mielelläni haastatellut tähän tutkielmaan myös perhetyöntekijöitä, mutta päädyin tähän ratkaisuun, jotta haastatteluai-neisto pysyisi selkeämpänä ja pysyisin aikataulussa. Koen, että sosiaalityössä on tärkeää ymmärtää peruspalveluiden, kuten päivähoidon, kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli on yksi sosiaalipalveluiden jalkautumisen muoto. Erilaisia sosiaalialan jalkauttamisen muotoja voi kehitellä loputtomiin. Tietysti kaikessa kehittämisessä tulisi ottaa huomioon tutkimukseen ja näyttöön perustuva toiminta ja pohtia työtapojen vaikutuksia, kuten esim. Laajasalo ja Santalahti (2019) ovat painottaneet.

Bardyn ja Heinon (2013, 14) mukaan palvelujärjestelmää koskettavat muutokset kulkevat usein käsi kädessä eriarvoistumisen ja muiden yhteiskunnallisten muutosten, kuten lama-kausien ja finanssikriisien kanssa. Kirjoitan viimeistä tutkielmani kappaletta koronavi-ruksen mullistamassa maailmassa. Koronaviruksen aiheuttamat rajoitteet vaikuttavat jokaisen ihmisen elämään eri tavoin, eikä kukaan osaa täysin arvioida, kuinka mittavat seuraukset tällä tulee olemaan ihmisten talouteen, työttömyyteen ja muihin elämän osa-alueisiin. Toiveenani olisi, että tällä kertaa ei toisteta 1990-luvun laman virheitä ja leikata

ennaltaehkäisevistä palveluista. Nyt, jos koskaan, ennaltaehkäiseville palveluille on mit-tava tarve. Maksaisi itsensä tulevaisuudessa moninkertaisesti takaisin, jos ennaltaehkäi-seviin lapsiperhepalveluihin panostettavaisiin resursseja nyt.

LÄHTEET

Alastalo, Marja & Åkerman, Maria 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: Faktojen jäljillä. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 372–394.

Araneva, Mirjam 2016. Lapsen suojele: Toteuttaminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki: Talentum Pro

Aarons, Gregory A.; Hurlburg, Michael & Horwitz, Sarah McCue 2011. Advancing a Conceptual Model of Evidence-Based Practice Implementation in Public Service Sectors. Viitattu 13.4.2020. Saatavissa <https://link.springer.com/article/10.1007/s10488-010-0327-7#Sec48>

Bardy, Marjatta & Heino, Tarja 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa Marjatta Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 3–43.

Baue, Nerissa S. & Webster-Stratton, Carolyn 2006. Prevention of behavioral disorders in primary care. *Current Opinion in Pediatrics* 2006, VOL. 18(6) pp. 654660. Viitattu 3.5.2020. Saatavissa https://utuvolter.fi/permalink/358FIN_UTUR/1rsgc7g/ovid00008480-200612000-00012

Burr, Vivien (2015) *Social constructionism*. East Sussex: Routledge

Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3 uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: Ps-kustannus. 179–203.

Eskola, Juhani 2014. Esipuhe. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 3–4.

Fazel, Mina, Hoagwood, Kimberly, Stephan, Sharon & Tamsin Ford 2014. Mental health interventions in schools 1. Mental health interventions in schools in high-income countries. Viitattu 9.5.2020. Saatavissa <https://www-sciencedirect-com.ezproxy.utu.fi/science/article/abs/pii/S2215036614703128?via%3Dihub#ceab10>

Goffman, Erving 1986. *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. New York: Touchstone

HE 164/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Viitattu 22.5.2020. Saatavissa https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_164+2014.pdf

Heino, Tarja 2014. Lastensuojelun pirullinen tehtävä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi*. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 286–308.

Heino, Tarja 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. *Selvitys lastensuojelun kehittämisohjelmalle*. Helsinki: Stakes

Heinämäki, Liisa 2006. Varhaisen tuen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa VarTu –hankekuvaus 2004–2005. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:26*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 9.3.2020. Saatavissa

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72949/Selv200626.pdf?sequence=1>

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus

Hurtig, Johanna 2003. Lasta suojelemassa -etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin yliopisto. Väitöskirja. Viitattu 23.5.2020. Saatavissa https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61733/Johanna_Hurtig_v%c3%a4it%c3%b6skirja.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hämeen-Anttila, Lotta 2017. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa Aulikki Kananen, Martti Lähteinen & Pirjo Marjamäki (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. 4. uudistettu painos. Helsinki: Tietosanoma Oy. 216246

Isoherranen, Kaarina 2008. Teoksessa (toim.) Kaarina Isoherranen, Rekola Leena & Raija Nurminen *Enemmän yhdessä -moniammatillinen yhteistyö 1*. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy 26–48.

Isoherranen, Kaarina 2005. *Moniammatillinen yhteistyö*. Vantaa: Dark Oy

Järvinen, Ritva, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. *Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea*. 2. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy

Kasvun tuki 2017. Viitattu 16.2.2020. Saatavissa <https://kasvuntuki.fi/>

Kasvun tuki 2017. Työmenetelmät. Viitattu 16.2.2020. Saatavissa <https://kasvuntuki.fi/tyomenetelmat/>

Kasvun tuki 2017. 2. Käsitteitä, tutkimusta ja teoriaa. Viitattu 16.2.2020. Saatavissa <https://kasvuntuki.fi/implementointiopas/2-kasitteita-tutkimusta-ja-teoriaa/>

Kananoja, Aulikki & Ruuskanen, Kristiina 2019. Selvityshenkilöiden ehdotukset lastensuojelun toimintaedellytysten laadun parantamiseksi -loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 19.4.2020. Saatavissa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161379/Selvityshenkilön_edellytykset_lastensuojelun.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Koivula Merja, Siippainen Anna & Eerola-Pennanen Paula 2017. Varhaiskasvatus valloittaa. Teoksessa Koivula Merja, Siippainen Anna & Eerola-Pennanen Paula (toim.) Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 9–18.

Kokkola, Johanna 2017. Varhaiskasvatuksen perheohjauksesta saa tukea vanhemmuudelle. Viitattu 5.3.2020. Saatavissa <https://www.talentia-lehti.fi/varhaiskasvatuksen-perheohjauksessa-saa-tukea-vanhemmuudelle/>

Kuoppala, Tuula, Forsell, Martta & Salla, Säkkinen 2019. Lastensuojelu 2018, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti. Viitattu 18.2.2020. Saatavissa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138211/Tr23_19_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Kurki, Marjo, Ristkari, Terja, Kinnunen, Malin & Sourander, Andre. Voimaperheet. Teoksessa Tuovi Hakulinen, Taina Laajasalo & Jukka Mäkelä (toim.). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen Teoriasta käytäntöön. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 3.5.2020. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kuula, Arja 2011. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

L 417/2007 Lastensuojelulaki. Finlex. Viitattu 20.11.2019. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

L 812/2000 Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Finlex. Viitattu 10.2.2020. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812>

L 1301/2014 Sosiaalihuoltolaki. Finlex. Viitattu 14.1.2020. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.

L 540/2018 Varhaiskasvatuslaki. Finlex. Viitattu 21.22.2019. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Laajasalo, Taina & Santalahti, Päivi 2019. Näyttöön perustuvat vanhemmuuden tuen työmenetelmät. Teoksessa Tuovi Hakulinen, Taina Laajasalo & Jukka Mäkelä (toim.). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen Teoriasta käytäntöön. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 3.5.2020. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Landers, Ashley L, McLuckie Alan, Cann Robin, Shapiro Valeria, Visintini Sarah, MacLaurin Bruce, Trocme Nico, Saini Michael & Carrey Normand J 2018. A scoping review of evidence-based interventions available to parents of maltreated children ages 0-5 involved with child welfare services.

546–560

Lammi, Sanna 2014. Kohti ennaltaehkäisevää perhetyötä. Kehittämishanke varhaiskasvatuksen perhetyön kehittämiseksi Ylöjärvellä. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäyte-työ YAMK. Viitattu 21.1.2020. Saatavissa https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/80553/Lammi_Sanna.pdf?sequence=2

Lammi-Taskula, Johanna & Karvonen, Sakari 2014. Johdanto. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 13–23

LAPE-kärkihankkeen arviointi loppuraportti 2019. Viitattu 19.2.2020. Saatavissa https://stm.fi/documents/1271139/13111556/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf/3efbd6b7-c22f-ef66-b412-4b3b521d9512/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf

Lastensuojelun keskusliitto. 2018. Lastensuojelun Keskusliiton lausunto lapsiasiavaltuutetun vuosikirjaa 2019 varten. Viitattu 5.3.2020. Saatavissa https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/LSKL-lausunto_-_Lapsiasiavaltuutetun-vuosikirjan-2019-valmisteluun-16082018.pdf

Luoto, Sami hankeagentti 2018 Lupa auttaa! -hankkeessa. Perhetyön jalkautuminen päiväkodeihin. Julkaisussa Eva Autio toim. Hyvinvoiva lapsi oppii ja kasvaa – varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos hyvinvoinnin tukena. Kehittämistyön tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 27.03.2019. Saatavissa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137331/URN_ISBN_978-952-343-230-7.pdf?sequence=1

Luoto, Sami hankeagentti 2018. Lupa auttaa! -hankkeen agenttivideo. Viitattu 26.2.2019. Saatavissa https://www.youtube.com/watch?v=-c_9gVmBTDs&feature=player_embedded

Lupa auttaa! i.a. Hanke ja lupaukset. Viitattu 26.2.2019. Saatavissa <https://www.lupauttaa.fi/lupa-auttaa-hanke/>

Lupa auttaa! 2018. Joko ollaan perillä? Viitattu 19.2.2020. Saatavissa <https://www.lupauttaa.fi/joko-ollaan-perilla/>

Lupa auttaa! 2018. Päiväkodeista ja kouluista saa myös apua. Viitattu 19.2.2020. Saatavissa <https://www.lupauttaa.fi/hankkeet/paivakodeista-ja-kouluista-saa-myos-apua/>

Lupa auttaa! i.a. Maksuttomat palvelut kunnille. Viitattu 13.4.2020. Saatavissa <https://www.lupauttaa.fi/palvelut/>

Lupa auttaa! Varsinais-Suomen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 20172018. Hankesuunnitelma 2016. Viitattu 19.2.2020. Saatavissa https://www.lupauttaa.fi/wp-content/uploads/2017/05/Lupa-auttaa_-hankesuunnitelma.pdf

Muurinen, Heidi 2019. Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa. Helsinki: Niini. Väitöskirja. Viitattu 4.3.2020. Saatavissa <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305215/Pragmati.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Muurinen, Heidi & Lovio, Iikka 2015. Kokeileminen sosiaalipalveluiden kehittämisen menetelmänä ja strategiana. Janus vol. 23 (2) 2015, 206–223. Viitattu 2.5.2020. Saatavissa <https://journal.fi/janus/article/view/51253/15705>

Mäkelä, Jukka 2019. Yhteisöllinen kasvatus – kukaan ei selviä vanhemmuudesta yksin. Teoksessa Tuovi Hakulinen, Taina Laajasalo & Jukka Mäkelä (toim.). Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen Teoriasta käytäntöön. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 911. Viitattu 3.5.2020. Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mänttari-van der Kuip, Maija 2015. *Work-Related Well-Being among Finnish Frontline Social Workers in an Age of Austerity*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. Viitattu 4.3.2020. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/45924/978-951-39-6191-6_vaitos29052015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mykkänen, Johanna & Böök, Marja Leena 2017. *Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus*. Teoksessa Merja Koivula, Anna Siippainen & Paula Eerola-Penannen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino. 75–86.

Nilsen, Per 2015. *Making Sense of Implementation Theories, Models, and Frameworks*. Teoksessa Bianca Albers, Aron Shlonsky and Robyn Mildon (toim.) *Implementation Science 3.0*. Springer, Cham 5379.

Nyqvist, Leo 2018. *Lastensuojelusta perhepalveluun*. Viitattu 19.4.2020. Saatavissa <https://blogit.utu.fi/utu/2018/10/05/lastensuojelusta-perhepalveluun/>

Opetushallitus 2019. *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Helsinki: PunaMusta Oy.

Opetushallitus 2020. *Varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet*. Viitattu 13.2.2020. Saatavissa <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatussuunnitelmien-perusteet>

Pärnä, Katariina 2012. *Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina -Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet*. Turun yliopisto: Uniprint Oy Turku. Väitöskirja. Viitattu 4.3.2020. Saatavissa <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/77506/AnnalesC341Parna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pölkki, Pirjo 2016. *Ehkäisevä lastensuojelu ja varhainen tuki lapsiperheille*. Teoksessa Maritta Törrönen, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lunden, Petra Salovaara & Manna Veistilä (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalityö*. Tallinna: Gaudeamus, 261–277.

Rautio, Susanna 2016. *Neuvolan perhetyö vanhemmuuden varhaisena tukena ja yhteistyönä*. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä University Printing House. Väitöskirja. Viitattu 18.2.2020. Saatavissa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49289/978-951-39-6578-5_vaitos23042016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ruusuvuori, Johanna 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander ja Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424–431.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander Pirjo, & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–38.

Rönkkö, Leena. & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. 7.1 Analyysin äärellä. Kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 28.04.2019. Saatavissa https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_1.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. 6.3.2 Teemahaastattelu. Kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 18.03.2019. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. 5.6 Sosiaalinen konstruktionismi. Kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto Viitattu 31.01.2020. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. 3.3.1 Validiteetti. Kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 7.5.2020. Saatavissa https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna 2014. Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 38–51

Salminen, Jenni & Poikonen, Pirjo-Liisa 2017. Varhaiskasvatuksen lähtökohtia, opetussuunnitelma pedagogisena työvälineen. Teoksessa Koivula Merja, Siippainen Anna & Eerola-Pennanen Paula (toim.) Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 56–74

Satka, Mirja 2009. Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. *Yhteiskuntapolitiikka* -lehti 74 (2009):1. Viitattu 26.4.2020. Saatavissa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101479/satka.pdf?sequence=1>

Sihvonen, Ella 2016. Huoli kadonneesta vanhemmuudesta 2000-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa: lasten kasvatusta ja vastuullinen vanhemmuus. Viitattu 3.5.2020. Saatavissa http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a5_sihvonen_1403160953.pdf

Sinervo, Timo & Keskimäki, Ilmo 2019. Palveluintegraatiota käytännössä -Mikä edistää ja mikä estää integraatiota? *Yhteiskuntapolitiikka* 84 (2019):4. Viitattu 4.3.2020 Saatavissa https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138583/YP1904_Sinervo&Keskim%C3%A4ki.pdf?sequence=2

Sipilä Raija, Mäntyranta Taina, Mäkelä Marjukka, Komulainen Jorma & Kaila Minna 2016. Implementointia suomeksi *Duodecim*, 132, 850–857.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 26.2.2019. Saatavissa <https://stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Yhdessä kohti hyvää arkea Lapsi- ja perhepalveluiden muutosmanuaali päättäjille. Viitattu 22.5.2020. Saatavissa https://stm.fi/documents/1271139/15252619/Esite_Opas_paattajille_FIN_verkko.pdf/cc062ea0-5988-bbf2-11f6-207f0f2c5162/Esite_Opas_paattajille_FIN_verkko.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Kärkihanke: Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Viitattu 19.2.2020. Saatavissa http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf

Statham, June, & Smith, Marjorie. 2010. Issues in Earlier Intervention: Identifying and supporting children with additional needs. Institute of Education, University of London: Thomas Coram Research Unit, 1–76. Viitattu 22.2.2020. Saatavissa https://www.basw.co.uk/system/files/resources/basw_21812-5_0.pdf

Suomen Unicef i.a. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 17.2.2020. Saatavissa <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Suomen virallinen tilasto 2018. Väestö 2018. Siviilisäädyn muutokset 2017. Viitattu 9.5.2020. Saatavissa https://www.stat.fi/til/saaty/2017/saaty_2017_2018-05-08_fi.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. Perhetyö ja tehostettu perhetyö. Viitattu 26.2.2019. Saatavissa

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet/perhetyo>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a Aiemmat tiedonkeruut. Viitattu 17.2.2020. Saatavissa

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/finlapset-lasten-nuorten-ja-perheiden-terveys-ja-hyvinvointi/finlapset-kyselytutkimus/aiemmat-tiedonkeruut>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Viitattu 19.2.2020. Saatavissa

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Sote-palvelujen integraatio. Viitattu 4.3.2020

<https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-tuottaminen/sote-palveluiden-integraatio>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Perhetyö. Viitattu 18.4.2020. Saatavissa

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo>

Tasavallan presidentti Sauli Niinistön Yhteisvastuukeräyksen avauspuhe 2.2.2020. Viitattu 18.2.2020

<https://www.presidentti.fi/puheet/tasavallan-presidentti-sauli-niiniston-yhteisvastuukerayksen-avauspuhe-2-2-2020/>

Tilastokeskus i.a. Käsitteet. Perhe. Viitattu 17.2.2020 Saatavissa
<https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>

Tilastokeskus 2019. Perheiden määrä jatkanut laskuaan. Viitattu 18.2.2020. Saatavissa
https://www.stat.fi/til/perh/2018/perh_2018_2019-05-22_tie_001_fi.html

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Viitattu 15.1.2020. Saatavissa
<https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanta>

Turja, Leena & Vuorisalo, Mari 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula Merja, Siippainen Anna & Eerola-Pennanen Paula (toim.) Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 36–55

Valtioneuvosto 2020. Viitattu 17.4.2020 Saatavissa https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-jatkuu-valtionavustukset-kehittamistyon-tueksi-ovat-nyt-haettavissa

Varhaiskasvatuslaki 2018/540, 01.09.2018. Viitattu 26.2.2019. Saatavissa <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp448324640>

Varpu Opettajat ja lastentarhanopettajat ovat avainasemassa lasten hyvinvoinnin ja turvallisen elämän takaajina. Opettaja numero 38 B. Viitattu 9.3.2020. Saatavissa <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Varpu-tukea-lapselle-ajoissa.pdf>

Vuorenmaa, Maaret 2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti. Viitattu 16.2.2020. Saatavissa <http://www.julkari.fi/handle/10024/138082>

LIITTEET

LIITE 1 TEEMAHAASTATTELURUNKO

LIITE 2 TIEDOTE TUTKITTAVILLE JA SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSAL- LISTUMISESTA

LIITE 1 TEEMAHAASTATTELURUNKO

Taustatietoja: ammatti/ koulutus ja työuran pituus

TEEMA Kasvatuskumppanuus

Millaisia perheiden haasteet ovat?

Kuinka helppoa on ottaa huoli puheeksi perheiden kanssa?

Miten kasvatuskumppanuus toteutuu vanhempien kanssa?

Millaisia välineitä oma koulutus on antanut huolien puheeksi ottamiseen?

TEEMA Perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamalli

2.1 Hyödyt

Millaista yhteistyötä on ollut aiemmin?

Minkä verran varhaiskasvatuksessa pystytään auttamaan perheitä?

Kuinka paljon aikaa käytetään yhteistyöhön?

Mistä yhteistyöhön käytetty aika on pois?

Millaisia yhteistyömuotoja on ollut?

Mitä yhteistyömuotoja on suunnitteilla?

Mitä hyötyä yhteistyössä perhetyön kanssa työntekijöiden näkökulmasta?

Miten perheet ovat hyötäneet, voisivat hyötyä?

Miten perheitä on informoitu asiasta?

Miten perheet ovat suhtautuneet perhetyöntekijöihin varhaiskasvatuksessa?

Onko yhteistyö lisännyt perhetyöntekijöiden ammatin tuntemusta?

Onko perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen toimintamalli madaltanut kynnystä ottaa huolia puheeksi?

2.2 Haasteet

Mitä haasteita toimintamallissa on?

TEEMA Käyttöönotto

Millaisesta tarpeesta/visiosta toimintamalli lähti liikkeelle?

Oliko alussa tiedossa jotain esteitä, joiden takia toimintamallia ei saataisiin käyttöön?

Minkä verran yhteistyöhön käytettiin aikaa ennen varsinaisen yhteistyön aloittamista?

Miten teitä on valmisteltu/koulutettu?

Miten perhetyön jalkautumista varhaiskasvatukseen on käsitelty teidän päiväkodissanne?

Yhteys perhetyöntekijöihin, kuka pitää ja miten?

Mitä olisi voitu tehdä toisin käyttöönotossa?

Onko työskentelylle saatu riittävästi tukea johdolta?

Onko motivaatio työskentelylle ja sen kehittämiseksi pysynyt? Miten jatketaan?

Oliko ollut puhetta, miten toimintamallin käyttöönottoa arvioidaan myöhemmin?

Miten jatkossa?

Suosittelisitko toimintamallin käyttöönottoa muille?

Onko vielä jotain, mitä haluaisit sanoa aiheesta?

LIITE 2 TIEDOTE TUTKITTAVILLE JA SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia
 PERHETYÖN JALKAUTUMINEN VARHAISKASVATUK-
 SEEN
 -toimintamallista ja sen käyttöönotosta

TIEDOTE TUTKITTAVILLE JA SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Tutkijoiden yhteystiedot

Vastuullinen tutkija (ohjaaja):

Anniina Kaittila

sosiaalityön yliopistolehtori

Turun yliopisto

sairai@utu.fi

Muut tutkijat:

Milja Leppälahti

sosiaalityön opiskelija

Turun yliopisto

Kalevankatu 41 B 16 80100 Joensuu

0503282990

milja.m.leppalahti@utu.fi

Tutkimuksen taustatiedot

Teen pro gradu -tutkielmani osana Turun yliopiston sosiaalityön maisterivaiheen opintoja. Olen aloittanut tutkielmani syksyllä 2018 ja tarkoituksena on saada työ valmiiksi syksyllä 2019. Pro gradu -tutkielmassani tutkin Varsinais-Suomen oman LAPE -hankkeen eli Lupa auttaa -hankkeen perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallia. Toimintamalli on hankeagentti Sami Luodon ideoima ja käynnistämä. Luoto vastasi hankkeessa varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuksen strategiseksi päätavoitteeksi nousi toimintamallin kehittäminen ja toteuttaminen siksi, että teema nousi

esille varhaiskasvatusjohtajien omista toiveista ja siksi, että siitä oli jo hyvää näyttöä kunnissa, joissa se oli jo ollut toiminnassa esimerkiksi Ylöjärvellä.

Tutkin toimintamallin parissa XXX ja XXX työskentelevien ammattilaisten kokemuksia kyseisestä toimintamallista ja sen käyttöönottamisesta.

Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja merkitys

Ennaltaehkäisevät palvelut ovat olleet viime vuosina keskustelun keskiössä hallituksen kärkihankkeen LAPE:n johdosta. LAPE -hankkeen tarkoituksena on uudistaa lapsi- ja perhepalvelut niin, että palvelut ovat lapsi- ja perhelähtöisempiä. Lisäksi tarkoituksena on vahvistaa lapsen oikeuksia tukevaa toimintakulttuuria lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja omien voimavarojen vahvistamiseksi. (Lupa auttaa i.a.) Yhtenä keskeisenä tavoitteena on se, että perheet saisivat apua ja tukea oikeaan aikaan (Sosiaali- ja terveysministeriö i.a.). Kun ennaltaehkäiseviä palveluja kehitetään niin, että perheet saavat avun oikeaan aikaan, korjaavien palvelujen tarve vähenee.

Olen itse ollut päiväkodissa lastentarhanopettajana ja koen, että päiväkotitoiminta on avainasemassa tunnistamaan perheiden haasteita ja tuen tarpeita. Lapset viettävät päiväkodissa suuren osan päivästänsä ja näin ollen päiväkodin työntekijöillä on arvokasta tietoa lapsesta ja hänen perheestään. Kokemukseni mukaan päiväkodin henkilökunnalla ei kuitenkaan ole aikaa ja resursseja pitkäjänteiseen työskentelyyn perheiden kanssa. Tiivis ja toimiva yhteistyö perhetyön kanssa voisi vastata sekä perheiden että päivähoitoon tarpeisiin perheen tukemisessa. Perhetyöntekijöillä on ammattitaitoa ja kokemusta perheiden erilaisista haasteista ja perheiden tukemisesta näiden haasteiden voittamiseksi.

Perhetyön ja varhaiskasvatuksen yhteistyö on ollut tutkimuksen ja kehittämisen kohteena ja erilaisia hankkeita on toteutettu. Tämä huomioiden mielestäni on mielenkiintoista tutkia itse perhetyön jalkautuminen varhaiskasvatukseen -toimintamallin vaikutuksia, mutta lisäksi sitä, miten toimintamalli on saatu otettua käyttöön.

Haastattelen varhaiskasvatuksen ammattilaisia puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla. Haastattelen toimintamallin parissa työskenteleviä ammattilaisia, tarkoitukseni on selvittää heidän kokemuksiansa toimintamallista yleisesti. Sen toimivista ja kehitettävistä puolista sekä siitä, miten toimintamalli on otettu käyttöön ja mikä sen käyttöönotossa on onnistunut ja mikä epäonnistunut.

Tutkimusaineiston käyttötarkoitus, käsittely ja säilyttäminen

Tutkielmani on laadullinen tutkimus, jonka aineiston kerään itse. Tutkielmani aineisto on tarkoitettu kerätä puolistrukturoituina teemahaastatteluina. Teemahaastattelussa on tarkoituksena, että siinä edetään ennalta määrättyjen teemojen ja niitä tarkentavien kysymysten pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87.)

Aineiston keruuvaiheessa tulen olemaan huolellinen ja täsmällinen ja pidän huolen siitä, että haastateltavien anonymiteetti säilyy. Aineiston säilytän huolellisesti muiden kuin tutkijan tavoittamattomissa. Aineiston keruun jälkeen litteroin haastattelut ja sen jälkeen hävitän haastattelunauhoitteet. Käsissäni olevan tiedotteen ja suostumuslomakkeen tulen säilyttämään huolellisesti, kunnes pro gradu työni on valmis.

Menettelyt, joiden kohteeksi tutkittavat joutuvat

Olen ollut yhteydessä XXX ja XXX varhaiskasvatusjohtajiin ja sitä kautta on rekrytoitu haastateltavat.

Miten ja mihin tutkimustuloksia aiotaan käyttää

Haastatteluista saatua aineistoa käytän pro gradu tutkielmaani. Haastatteluainestoa käsitelen ja analysoin pro gradu -tutkielmassani, joka tulee olemaan, valmistuttuaan, vapaasti haastateltavien ja muun yleisön luettavissa.

Tutkittavien oikeudet

Tutkimukseen osallistuminen on haastateltaville vapaaehtoista ja haastattelun voi halutessaan lopettaa kesken missä tahansa vaiheessa. Tutkimuksesta saatavat tutkittavien tiedot tulevat ainoastaan tutkijan tietoon. Pidän huolen siitä, että tutkimuksen julkaisuvaiheessa yksittäistä tutkittavaa ei voida tunnistaa.

Haastateltavat saavat halutessaan lukea valmiin pro gradu -tutkielmani, josta julkaistaan vähintään tiivistelmä verkossa. Toivon haastateltavilta luottamusta, avoimuutta ja rohkeutta vastata haastattelukysymyksiin rehellisesti.

Tutkittavan suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Olen perehtynyt tämän tutkimuksen tarkoitukseen ja kerättävän tutkimusaineiston käyttöön. Suostun osallistumaan tutkimukseen annettujen ohjeiden mukaisesti. Voin halutesani peruuttaa tai keskeyttää osallistumiseni tai kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta missä vaiheessa tahansa. Tutkimustuloksiani ja kerättyä aineistoa saa käyttää ja hyödyntää sellaisessa muodossa, jossa yksittäistä tutkittavaa ei voi tunnistaa.

Päiväys Tutkittavan allekirjoitus

Päiväys Tutkijan allekirjoitus